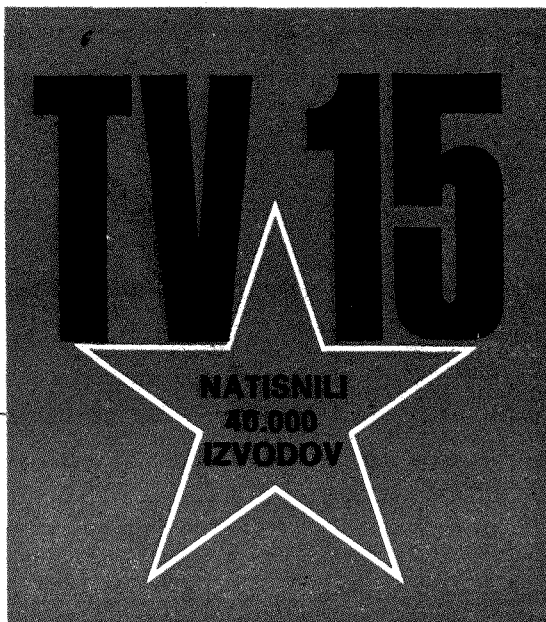

naš tovariš

Št. 7 ● 24. februarja 1977 ● Leto XV

ZNANOST SE POTRJUJE V PRAKSI

Sedemnajstega februarja letos so na slovesnosti v veliki dvorani nove ekonomske fakultete v Ljubljani razglasili člana predsedstva SFRJ in predsedstva CK ZKJ Edvarda Kardelja za rednega profesorja politične ekonomije socializma, predsednika predsedstva SR Slovenije Sergeja Kraigherja pa promovirali za častnega doktorja ljubljanske univerze.

Na slovesnosti naslednjega dne so na razširjeni seji sveta ekonomske fakultete to ustanovo ob 30-letnici obstoja poimenovali po pokojnem politiku in družbenopolitičnem mislecju Borisu Kidriču. Tega dne so predsedniku CK ZKS Francetu Popitu, v znak priznanja za njegov delež pri rasti fakultete, izročili plaketo delovnega kolektiva.

»...Ne obstoji resnična znanost, ki se prej ali slej, neposredno ali dolgoročno, ne potrjuje na kateremkoli področju prakse človeštva. In ne obstoji resnično ustvarjalna praksa — na kateremkoli področju družbenega življenja, ki se v katerikoli obliki in obsegu ne naslanja na znanost.

Vse to je nam vsem, seveda, v načelu od vselej znano. Toda to ne pomeni, da smo mi glede tega lahko v celoti zadovoljni z našo prakso in z vlogo znanosti v njej. Nasprotno, zdi se mi, da se tu še vedno srečujemo z zelo perečimi problemi. A od uspešnosti njihovega reševanja je v precejšnji meri odvisen nadaljni napredek naše družbe. V negativni smeri tu delujeta predvsem dva dejavnika.

Prvi je nekakšen konservativni empirizem naše prakse, ki je zaviralna cokol tako za razvoj socialističnih in samoupravnih proizvodnih, družbeno-ekonomskih in političnih odnosov, kakor tudi za razvoj tehnologije, organizacije dela, planiranja itd. Takemu konservativnemu empirizmu znanost ni potrebna. Vzdržuje to kar ima in se vztrajno drži polževih korakov razvoja, največkrat predvsem pod vplivom tujih izkušenj, ki so ponavadi — ko jih sprejema — že zdavnaj zastarele. Lastne kreativnosti ne samo da nima, ampak je tudi ne prizna, kadar se pojavi. Zaradi take svoje neustvarjalnosti je konservativni empirizem obenem prevodnik vseh mogočih tujih tendenc v praksi in znanosti, ki so velikokrat v direktnem nasprotju z usmeritvijo naše revolucije. Razen tega zmanjšuje kreativno moč družbe kot celote in uničuje ustvarjalne kadre, kajti ne dovoljuje jim, da bi se s svojimi ustvarjalnimi težnjami kritično konfrontirali s prakso. Nasprotno, potiska jih v konservativno prakso, kjer mladi ljudje pogosto izgubljajo tudi tisto znanje, ki so si ga že pridobili.

Zdi se mi, da vlogo te konservativno-empiristične miselnosti pri nas še vedno podcenjujemo. A prisotna je v vseh plasteh naše družbe: pri delavcih, ki se še niso osvobodili miselnosti meznega delavca, pri delovnih kadrih, ki so obremenjeni z negativno tradicijo, primitivnim tehnokratizmom, pri političnih kadrih, ki se vztrajno drže obstoječega, in v delu naše znanosti, ki še vedno živi v tradiciji in strukturi kapitalističnega sveta in ki se nikakor ni pripravljena sprijazniti z dejstvom, da živimo v socialistični in samoupravni družbi, v kateri se iste objektivne zakonitosti družbenega, ekonomskega in tehnološkega razvoja velikokrat izražajo na povsem drugačen način. Potemtakem nosilci take konservativno-empiristične miselnosti niso samo 'med mojstri', kar pri nas nekateri zelo vztrajno ponavljajo, ampak tudi med vodilnimi strokovnimi in političnimi kadri...»

Iz misli, ki jih je izrekel tovariš Edvard Kardelj ob razglasitvi za rednega profesorja univerze

Letos je bil v organizaciji občinskega odbora ZZB NOV Jesenice in pod pokroviteljstvom ČGP Delo že dvanajsti pohod na Stol, najvišji vrh Karavank. Množična planinska manifestacija se je začela že v petek, 18. februarja, ko se je 300 pionirjev jeseniške občine povzpelo do Valvasorjevega doma. Sicer pa se je letošnjega pohoda udeležilo skoraj 3700 ljudi, od katerih jih je prišlo do Prešernove kočje na Stolu več kot 2300.

O bitki na Stolu 20. februarja 1942 je govoril njen udeleženec Franc Konobelj-Slovenko. Odlok njegovih spominov objavljamo na 9. strani.

str. 9

Zdaj imamo v Sloveniji že nič ko iko samoprispevkov, takih ali drugačnih. Prvi pa je bil na Črešnjecu leta 1968. Z zbranim denarjem so zgradili, oziroma asfaltirali cesto od Robarja do tunela, lani pa so končali z deli do konca krajevne skupnosti Črešnjevec...

str. 6

Letošnji spomin na partizanskega lirika Karla Destovnika-Kajuha se s podelitvijo nagrad založbe BO-REC v Ljubljani razlikuje od prejšnjih. Mrtvemu pesniku se v njegovi ideji življenja in boja za obstanek slovenskega naroda pridružujeta dva pokojna bojna tovariša, Alenka NEDOG in Ivan SULIČ.

str. 7

Iz teh vzročnih izhodišč lahko sklenemo splošnejše razmišljanje o brkinskih tegobah z ugotovitvijo, da Brkini res ne potrebujejo nobene družbene pomoči v obliki tujega dela. Upravičeno pa terjajo vrnitev dela, lastnega, v raznih oblikah v mesta odtujenega dela...

str. 8

»Da ste samo videli našo protestno zborovanje v zvezi z dogodki na Koroškem!« reče ponosno. Same smo ga organizirale in daleč naokrog ni bilo kaj podobnega. Do desetih zvečer se je razlegala brigadirska, partizanska pesem... »Za to, da bi bili na svetu vsi ljudje srečni! Da bi spoštovali spomin na padle za svobodo, za lepše dni!«

str. 14

od torka
do torka

Sreda, 16. februarja 1977

V Kragujevcu je bilo že deveto tradicionalno srečanje samoupravljalcev. »Rdeči prapor samoupravljanja« je prejela Spasenija-Cana Babović.

Bližnji vzhod ostaja še naprej središče diplomatskih obiskov. Te dni je na turneji ameriški zunanji minister Cyrus Vance.

V Ženevi se je začelo letošnje zasedanje konference o razorožitvi, na kateri sodeluje okrog trideset držav.

Četrtek, 17. februarja 1977

V Alžiru je v arabščini izšla knjiga Edvarda Kardelja, Zgodovinske korenine neuvrčenosti.

Na enotedenski obisk v Libanon, Irak, Jordanijo in Egipt je odpotoval francoski zunanji minister Guiringaud.

Petek, 18. februarja 1977

Edvard Kardelj je postal redni profesor politične ekonomije socializma na ekonomski fakulteti, Sergej Kraigher pa častni doktor ljubljanske Univerze.

Zvezni sekretar za zunanje zadeve Miloš Minić je na obisku v Malgaški republiki.

Izvršni odbor predsedstev RK SZDL je razpravljajal o organiziranosti in delovanju svetov za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij in spomeniškega varstva.

Sobota, 19. februarja 1977

Na Bližnji vzhod je prišla še sovjetska diplomatska misija.

Špansko notranje ministrstvo je legaliziralo sedem strank, vendar med njimi ni komunistične.

Ljubljansko ekonomsko fakulteto so preimenovali po revolucionarju Borisu Kidriču.

Na rimski univerzi že dva tedna trajajo neredi.

Ponedeljek, 21. februarja 1977

Ob koncu afriške poti se je Miloš Minić pogovarjal z zambijskim predsednikom K. Kaundo.

Pohod »Po poteh slovenske delegacije na zasedanje AVNOJ« se bo začel 3. julija v Črnemlju.

Torek, 22. februarja 1977

V Washington se je z bližnjevzhodne turneje vrnil ameriški zunanji minister Vance.

Po smrti britanskega zunanjega ministra Croslanda so na njegovo mesto imenovali Davida Owena.

Se bojimo
resnice?

ODMEV NA ZAPIS »RDEČE ROŽE IZ GORIJ«

Kot redni bralec TV 15 sem v četrti številki z zanimanjem prebral zapis Jožeta Ambrožiča »Rdeče rože iz Gorij«, v katerem piše, da oseba, ki je izdala Gustija Pristova, še danes »uživa sadove svobode«... Zanima me, ali je ta ženska za svoje izdajstvo že odgovarjala pred sodiščem in če je bila za to primerno kaznovana, želel pa bi vedeti tudi njeno ime, priimek in kje živi.

Ob tem se mi ponuja naslednje vprašanje: Se bojimo resnice?

Zdi se mi namreč, da smo do ljudi takšnega kova vse preveč čustveni, saj imamo nešteto tovrstnih primerov zunaj meja naše domovine in tudi v domovini sami oziroma ljudi, ki bi storili vse, da bi škodili ugledu samoupravne socialistične domovine.

JANKO KUNEJ,
Gotska 9,
p. Ljubljana

● Pojasnilo

Na vprašanja, ki se postavljajo kot odmev na zapis »Rdeče rože iz Gorij«, bi kot avtor povedal naslednje:

Ranjeni partizan Gusti Pristov se je privlekel iz Brjance, kjer je bil ranjen, preko Slamniov čez Vodic in se je oglašil v hiši pri Korošču. Ta hiša je v Bohinjski Beli, v tistem koncu vasi, kjer je bila in je še vojašnica — in hiša, o kateri govorim, je prav nasproti vojašnice. V tej hiši je oslabei in ranjeni partizan Gusti zaprosil za okrepitev in pomoč. Pri Korošču pa je bila takrat soseda Leopoldina Gogala, ki je delala na nemški žandarmeriji. Takoj je odšla tja, izdala partizana Gustija in tako so ga takoj prišli aretirati. Kot vedo povedati domačini iz Bohinjske Bele, so ranjenega partizana strašno mučili in vsega iznakazili, nato pa odpeljali v Begunje, kjer so ga po dveh dneh trpljenja ustrelili.

Kot je bilo v članku zapisano, ta ženska za to ni bila kaznovana. Nemci so namreč prav takrat partizane hajkali v Lipanci. Precej partizanov je tudi padlo. Bili so precej razburjeni časi in tako je bila ta izdaja nekako pozabljena.

Ta ženska je bila v povojnih letih zaposlena kot kuharica in si je prislužila svojo pokojnino. Bila je poročena, otrok ni imela. Umrla je v jeseniški bolnišnici pred poldrugim letom. Njo in moža vaščani niso marali in zaradi tega je mož naredil samomor. Tudi v bolnišnici je bila ta ženska zelo osamljena, pokopana pa je v Bohinjski Beli. Tudi na zadnji poti je bila sama, kajti ljudje, ki so vedeli za njeno izdajstvo, je niso hoteli spremiti k zadnjemu počitku.

Kaznovana ni bila, usoda jo je sama kaznovala. Mar ne?!

JOŽE AMBROŽIČ
Poljsica 21
p. Zg. Gorje

Ujeti partizani v Begunjah, kjer so ubili tudi partizana Pristova.

Protestno pismo

Nismo proti gradnji krematorija, zahtevamo pa, da se izgradi na nekem drugem primernem, tihem in lepo urejenem prostoru ter v skladu s spoštovanjem do pokojnikov in borcev.

Stiristo borcev NOV, med katerimi je tudi veliko nekdanjih internirancev v nemških taboriških smrti, združenih v ZB Nove Jarše in zbranih na letni konferenci, odločno protestira proti forumski odločitvi lokacije za izgradnjo krematorija na pokopališkem prostoru Zal, v neposredni bližini pokopališča najzaslužnejšim borcev in spomenika vojnim žrtvam, v bližini zaščitenega spomenika talcem v Gramozni jami ter v neposredni bližini strnjene naselja Nove Jarše, kjer že sedaj živi okoli 5000 prebivalcev, med njimi 400 borcev in nekdanjih internirancev, v bližnji prihodnosti pa bo stelo 15.000 prebivalcev.

Nismo proti gradnji krematorija! Nasprotno! Podpiramo sodobnejši način pokopavanja, kadar se svobodno odloči za to. Zahtevamo pa, da se zgradi na

nekem drugem primernem, tihem in lepo urejenem prostoru ter v skladu s spoštovanjem do pokojnikov in borcev!

Zato odločno protestiramo, ker pobudniki te akcije ne bodo upoštevali čustvenosti borcev in nekdanjih internirancev, spomina hvaležnosti in spoštovanja do tistih, ki so zgoreli v plinskih pečeh nacističnih taborišč ter dali svoj pepel za našo svobodno, socialistično samoupravno družbo. Za to, da smo dobili novo ustavo in zakon o združenem delu, katerega največja vrednost je, da delavec v združenem delu sam odloča o rezultatih svojega dela in kraja v krajevni skupnosti kot osnovni samoupravni enoti, o vseh bistvenih vprašanjih, ki vplivajo na njegovo delo in življenje, ne pa da forumi še naprej forumsko odločajo v imenu »delavskega razreda in ljudstva«.

Mislimo, da za krematorij na kompleksu Zal, kjer so pokopani naši najzaslužnejši revolucionarji, borci in interniranci, ni mesta. Krematorij na tem mestu bi preveč bolesto in živo spominjal na nacistične tovarne smrti, na prestano trpljenje, ponižanje in gorje. Preveč čustveno bi vplival na borce, internirance in druge občutljivo čuteče krajanje, ki spoštujejo našo borbo.

Odločen in brezkompromisen odpor proti tej lokaciji so enotno izrazili tudi občani na zboru krajanov, podprli pa so izgradnjo poslovilne dvorane in drugih potrebnih objektov za bolj dostojno pokopavanje in zadnje slovo, kot je to bilo doslej. Krajanje so imeli še veliko tehničnih in drugih pomislekov, da se krematorij gradi manj kot 300 m od strnjene naselja, borci pa se omejujejo zgolj na čustveno prizadetost, ki bi jo rodila ta izgradnja.

Posebno pa nas žali, da nekateri mestni forumi bežigradske občine prikazujejo odpor naša krajevne skupnosti, kjer živi 400 borcev, okoli 400 članov ZKS in okoli 400 članov ZRVS, zgolj kot religiozno pojmovanje in pretirano čustvenost. Prav tako tudi v javnih občilih o tej zadevi noče nihče poročati niti odgovoriti na proteste borcev ter se omejujejo zgolj na tehnična vprašanja in tehnologijo bodoče peči ter nas hočejo tako diskriminirati, kot da smo na splošno proti izgradnji krematorija ali sežigalnice.

Borci smo z religiozno miselnostjo že davno razčistili! Tudi za nas, borce, je stvar svobodne odločitve, kako bo kdo pokopan. Želimo le, da bi bili pokopani kot borci. Ne strinjamo pa se, kot je že rečeno, da bo na Zalahu med grobovi borcev in internirancev ter na očeh vsega naselja peč, iz katere se bo vil dim in vonj po sežganem mesu.

Borci govorimo torej le o čustvenem momentu, poudarjenem na spoštovanju ter spominu do tistih, ki so dali svoja življenja in prešli gorje taborišč, katere bi morali spoštovati in jim biti hvaležni tudi akterji tega načrta.

Borci NOV Novih Jarš se zavedamo, da nismo organizacija odsluženih veteranov, temveč aktivna družbenopolitična organizacija in mislimo, da smo poklicani in odgovorni, da se borimo za dosledno uveljavljanje ustavnih določil ter za nadaljnje razvijanje zdravih, samoupravnih in delegatskih odnosov ter živo, neposredno povezavo delegatov z bazo.

Zato nam ni jasno, kako morajo enotna stališča ene krajevne skupnosti nekateri forumi ignorirati. In še več. Enotna stališča krajanov, delegacij in organov KS, SZDL in ZB NOV hočejo celo diskvalificirati ter, ne upoštevaje enotnih stališč, vršijo močan politični pritisk na odgovorne družbenopolitične delavce v KS in SZDL, da bi družbenopolitični aktiv krajevne skupnosti dal forumski pristanek za gradnjo krematorija — hkrati pa govore, da pristanek krajanov in krajevne skupnosti sploh ni pomemben, še manj pa obvezen. Gre do celotnega pritiska in zahtev, da ti vedno aktivno družbenopolitični delavci abdicirajo in se odpovedo družbenopolitične aktivnosti, če niso sposobni, da vplivajo na krajanje, da le-ti dajo pristanek na njihove forumske odločitve.

Se enkrat smo proti forumskemu reševanju bistvenih življenjskih vprašanj, smo za svobodno samoupravno odločanje in spoštovanje ustavnih norm, zato prosimo vse instance, da katere smo naslovili to pismo (republiški odbor ZB NOV, mestni odbor ZB NOV, občinski odbor ZB NOV, TV-15), da nas podpro v naših pravičnih zahtevah za zdravo razvijanje samoupravnih in delegatskih odnosov, da se upoštevajo enotne zahteve krajanov ter da se v prihodnje stvari, ki so splošnega družbenega pomena, rešujejo na zdravih samoupravnih odnosih, brez forumskih pritiskov, skozi široke javne razprave!

ZB NOV NOVE JARŠE

Pismo

Zal vam moram sporočiti, da izbrisate iz seznama naročnikov vašo dolgoletno in redno naročnico Heleno Mlakar, Ljubljana, Gorjančeva 7, ker je umrla. Rada pa bi vam povedala, da je pokojnica stanovala pri svoji hčerki, katere mož Rudi Potočar je prav tako naročnik TV-15. Tudi ona bi lahko prebrala njegov izvod, vendar je hotela, kljub skromnim sredstvom za preživljanje, biti sama naročnica.

Želela je imeti partizansko glasilo, kot ga je rada imenovala, stalno na voljo!

Hvala, da ste ji redno pošiljali TV-15, saj ga je vedno zelo rada prebirala, vse do zadnjih dni svoje visoke osemindesetletne starosti, ker je bila zavežna partizanska mati.

HELENA POTOČAR, njena vnukinja

Komisija za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov pri skupščini občine Ljubljana-Bežigrad je v lanskem letu porabila za razne oblike družbene pomoči borcem NOV in vojaškim invalidom milijon devetstopenjdeset tisoč dinarjev. Od tega je bilo namenskih proračunskih sredstev milijon sedemstotrideset tisoč, nadaljnjih dvestodvajset tisoč pa so zbrali s tem, da so bile priznavalnine za zdravljenje v naravnih zdraviliščih, za preventivno zdravljenje in za oskrbo v domovih počitka urejene tako, da so borci po premoženjski lestvici in pravnomojavnih cenzusih ter po pravicah glede na njihovo udeležbo v NOV in drugih vojnah tudi sami sofinancirali določen znesek. Do 1. julija letošnjega leta bo komisija podeljevala priznavalnine in druge oblike pomoči na lanskeletni višini. Hkrati pa bo občinski skupščini predložila, da bi se lanskeletna proračunska sredstva, ki so namenjena borcem in vojaškim invalidom povečala za trideset odstotkov, kar je glede na stalne podražitve življenjskih stroškov povsem naravno. Treba pa je upoštevati tudi to, da se v bežigrajsko občino vsako leto priseli večje število borcev, kar število zdravstveno in socialno ogroženih upravičencev stalno povečuje.

Ce bo podpisan medobčinski družbeni dogovor o enotnih priznavalnih vseh borcev pred 9. 9. oz. 13. 10. 1943 (naj povemo, da je bežigrajska občinska skupščina pravzaprav pobudnik te akcije in je na svoji zadnji seji dogovor tudi v celoti podprla), pa bo še vedno ostalo odprto vprašanje urejanja priznavalnin in družbene pomoči borcev in vojaških invalidov, ki jih

Reševanje borčevskih vprašanj v bežigrajski občini

ta družbeni dogovor ne zajema. Zato bo treba sprejeti nov občinski odlok o družbeni skrbi za borce, v katerem bodo združena določila odloka in pravilnika o družbeni skrbi za borce z novimi rešitvami. Ta občinski odlok naj bi potem služil kot osnova za čimbolj enotno reševanje vseh oblik priznavalnin borcem v ljubljanskih občinah in morda v vsej Sloveniji. Komisija na tem že dela in bo predlog takšnega odloka kmalu pripravila.

Komisija za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov pri občinski skupščini Ljubljana-Bežigrad bo tudi letos poslala na enaindvajsetdnevno koristno zdravljenje v naravnih zdraviliščih petdeset svojih članov. Omenjena občina je pravico do preventivnega zdravljenja precej razširila, saj lahko grede na takšno zdravljenje upravičenci, ki imajo uveljavljeno dvojno štetje let do 31. decembra 1943 in nepretrgano do osvoboditve, upravičenci do občinske priznavalnine, matere in vdove padlih borcev NOV in udeleženci NOV, ki niso uveljavljale dvojnega štetja let, ker se kot gospodinje in matere niso zaposlile v delovni organizaciji. Vsaka organizacija ZB v krajevni skupnosti bo lahko predlagala kandidate za zdravljenje v sorazmerju s številom članov, vendar ista oseba ne more dve leti zaporedoma na zdravljenje, če je zdravniška komisija glede na njeno bolezen ne predlaga še posebej. Izbrani upravičenci, katerih dohodek na družinskega člana ne doseže dva tisoč dinarjev, imajo zdravljenje brezplačno, upravičenci z 2400 dinarji dohodka na družinskega člana plačajo dvajset, vsi drugi pa štirideset odstotkov vseh stroškov. Stroške potovanja v zdravilišče in nazaj morajo upravičenci plačati sami.

M. V.

Kako z borci, ki niso zajeti v medobčinskem družbenem dogovoru

Pri reševanju priznavalnin in drugih materialnih in socialnih pomoči borcem NOV in vojnimi invalidom so občine različno uspešne. Že večkrat smo omenili, da to urejajo občinski predpisi, za njihovo uresničitev pa skrbijo komisije za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov pri skupščini občine. Ker pa je materialna in druga socialna pomoč odvisna od denarja, vemo pa, da imamo v Sloveniji bogate in manj bogate, da ne rečemo »revne« občane, so oblike družbene pomoči v naši republiki dokaj različne. Za borce NOV, ki imajo uveljavljeno dvojno štetje let pred 9. 9. oz. 13. 10. 1943, za borce za severno mejo in za slovenske prostovoljce iz vojn v letih 1912 do 1918 predvideva družbeni dogovor, ki ga sklepajo vse slovenske občine, skupna merila. Zunaj družbenega dogovora pa so ostale vse ostale kategorije borcev.

Prav o tem problemu smo se pred dnevi pogovarjali z referentko za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov pri skupščini občine Jesenice tovarišico Anico Jeršin. Povedala nam je, da v njihovi občini prejema stalne priznavalnine dvainosemdeset upravičencev, od tega je enainpetdeset osebnih in enaintrideset družinskih upravičencev. Višina stalne priznavalnine se giblje od dvestopenjdeset do tisoč tristo-petdeset dinarjev. Za to obliko pomoči so v lanskem letu porabili tristošestindvajset tisoč petsto dinarjev. Tudi njihova občina se je vključila v podpisovanje družbenega dogovora o enot-

ni priznavalninah, kar bo prineslo predvsem drugo obliko financiranja.

Enkratno pomoč je v lanskem letu prejelo stosedemindvajset ljudi, moramo pa poudariti, da so v tej številki zajeti tudi tisti, ki so na predlog dispanzerja za borce (naj povemo, da na Jesenicah delo dispanzerja za borce tovariša Novaka zelo hvalijo in spoštujejo, saj je pregledal že skoraj vse borce) prejeli enkratno pomoč za zdravljenje v klimatskih zdraviliščih. Denar za te namene bi sicer morala zagotoviti regionalna zdravstvena skupnost, ker pa ga ta nima, rešuje najnujnejše primere komisija za vprašanja borcev pri občinski skupščini v tesnem sodelovanju z dispanzerjem za borce. Višina enkratne priznavalnine se v jeseniški občini giblje od tristo do dva tisoč dinarjev. V ta namen so v lanskem letu porabili dvestotrinajst tisoč petsto dinarjev.

Tovarišica Jeršinova je še posebej izpostavila vprašanje tistih borcev in udeležencev narodnoosvobodilnega boja, ki niso zajeti v republiškem dogovoru. Ti so v glavnem, vsaj za enkrat še, zaposleni in sorazmerno mladi, a tudi njihovo zdravstveno stanje ni najboljše in lahko pričakujemo, da jih bo vedno več upokojenih. Njihove pokojnine verjetno ne bodo zadostovale za normalno življenje, zato bo med njimi vedno več socialno ogroženih, ki bodo potrebni družbene pomoči. Vprašanja teh bodo še naprej urejali občinski predpisi, zato bi bilo prav, da bi se tega čimprej lotili.

M. V.

Koliko in kakšnih proslav

Kako proslaviti nek zgodovinski dogodek iz narodnoosvobodilnega boja ali iz predvojne revolucionarne dejavnosti je vprašanje, ki zadeva zelo širok krog ljudi, še posebej pa občinske organizacije ZB NOV in organizacije ZB v krajevnih skupnostih ter druge družbenopolitične organizacije, ki proslave pripravljajo. Prav je, da te dogodke na primeren način obeležimo, se spomnimo težkih in pomembnih, večkrat tudi odločujočih dni, toda vprašanje je, kateri je pravi način. Ali je res proslava edina primerna oblika, da se spomnimo pomembnega dogodka iz naše polpretekle zgodovine? Lahko je in mnoge takšen značaj tudi imajo. Žal pa nekatere svoj namen zgrešijo. To se zgodi predvsem tam, kjer pripravijo proslavo pač zato, ker jo ima tudi sosednja krajevna skupnost, sosednji kraj. Tako skoraj prihaja do nekakšnega tekmovanja, kdo bo organiziral več proslav in prav v tem je velika pomota. Slabo pripravljena proslava namreč lahko več škodi kot koristi, saj so ljudje na njej razočarani. Številne proslave v istem kraju ali na ožjem območju naredijo dan, ki naj bi bil prazničen in enkraten, vsakdanji in podoben drugim. Je pač tako, da se ljudje nečesa navadimo in se tistega, kar imamo pogosto in mogoče celo slabo pripravljamo na enak način, kmalu naveličamo. Vemo, da imajo organizatorji s pripravami precej, med drugim tudi denarnih težav in morda bi tudi zaradi tega bilo treba razmisliti o skupni proslavi za več dogodkov in krajev hkrati. Treba bi se bilo odpovedati nekaterim čustvom, ki so ožjega značaja, vendar bi uspeh in koristnost prav gotovo potegnili na svojo stran.

Takšne misli so me obšle na seji občinskega odbora ZB NOV Kranj, na kateri so med drugim sprejeli tudi program proslav za letošnje leto. Če seštejemo vse predvidene proslave (republiške, občinske in v krajevnih skupnostih), jih naštejemo kar trinšestdeset. Res je, da imajo številne krajevske skupnosti krajevni praznik na isti dan in prav zato bi bilo treba razmisliti o skupni organizaciji. Naj mi tovariši iz Kranja ne zamerijo, da sem se ustavil prav pri njihovem programu. To je zgolj naključje. Do takšnih misli bi lahko prišel ob programu katerekoli slovenske občine.

☆

Ena najpomembnejših proslav na kranjskem območju, poleg osrednje republiške proslave ob 40. obletnici ustanovnega kongresa KP Slovenije 16. aprila na Čebinah, bo prav gotovo prvo srečanje bivših političnih zapornic begunjskih zaporov, ki bo 7. maja v Begunjah. Dopoldne tega dne naj bi bila širša manifestacija vseh nekdanjih zapornikov, popoldne pa naj bi se samo nekdanje interniranke sešle na pogovor, kjer bi se dogovorile za zbiranje gradiva o zapornicah v begunjskih zaporih. Druge pomembne medobčinske proslave bodo še 11. junija s srečanjem mladine in internirancev na Ljubelju, kjer je bila podružnica taborišča Mauthausen, zbor jugoslovanskih pionirjev 26. junija v Dražgošah, zbor gorenjskih aktivistov v Zasipu pri Bledu konec junija in srečanje borcev Prešernove brigade 10. julija na Zirovskem vrhu.

Člani občinskega odbora ZB NOV Kranj so na svojem setsanku sprejeli tudi pravilnik o pogrebi umrlih članov zveze združenj borcev NOV in vojaških invalidov v kranjski občini. Pravilnik

se nanaša na vse članstvo in določbe, da je umrli član ob smrti deležen naslednjih časti: sodelovanje prapora ZB NOV in vojaških invalidov (na praporu je žalni trak), venca, častne straže ob mrliškem odru in poslovilne besede. Pogreb organizira organizacija ZB NOV v sodelovanju s SZDL in drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, krajevno skupnostjo, organizacijo združenega dela, če je borec še zaposlen in v dogovoru z najbližjim sorodnikom umrlega. Pravilnik nadalje določa velikost in obliko venca, formiranje pogrebne spreveda in mesto določenih ljudi v njem ter to, da se z navedenimi častmi ne pokopava član, ki se je takšnega pogreba z oporoko ali ustno odpovedal, če je bil zaradi neprimernega delovanja obsojen, izključen ali je sam izstopil iz članstva ZB NOV ali če najbližji sorodnik odkloni sodelovanje po tem pravilniku.

Občinski odbor ZB NOV Kranj se skrbno pripravlja tudi na letne skupščine združenj borcev in vojaških invalidov. Letos namreč poteče mandatna doba, zato je medobčinski svet ZB NOV za Gorenjsko sprejel sklep, da bodo občinske skupščine v septembru in oktobru letošnjega leta. Občinski odbor ZB NOV Kranj je na seji sprejel sklep, naj se priprave za občinsko skupščino ZB NOV Kranj začne takoj. Sestavili in sprejeli so načrt krajevnih skupščin zveze borcev NOV in vojaških invalidov, ki bodo v marcu in aprilu.

Člani občinskega odbora ZB NOV Kranj so na sestanku spregovorili tudi o delu dispanzerja za borce v Kranju ter o načrtih in pripravah za ustanovitev muzeja revolucije za Gorenjsko, ki naj bi bil v Begunjah.

MILAN VOGEL

S seje občinskega odbora ZB NOV Idrija

Lani je bil občinski odbor ZB NOV v Idriji s svojimi komisijami zelo zaposlen z reševanjem vlog borcev-prekomorcev in s prošnjami za priznanje statusa borca, saj je v idrijski občini še vedno precej nekdanjih aktivistov, ki tega še niso uveljavili. Komisija za tradicije je usmerila svoje delo na postavljanje nekaterih novih spominskih obeležij, predvsem postavitev spomenika padlim borcem Gradnikove pri Mrzlikarju nad Otaležem.

Tudi program za letošnje leto je obširen. Občinski odbor ZB NOV Idrija bo nosilec ali sodelavec pri številnih proslavah ob štirideseti obletnici prihoda tovariša Tita na čelo partije in na drugih slovesnostih. Aktivno bo sodeloval tudi v akciji za uvedbo samoprispevka za gradnjo osnovne šole in zdravstvenega doma v Idriji. V programu je tudi postavitev spominskih obeležij na Javorniku, v Črnem vrhu, pri bolnišnici »Pavla« itd. Na seji so tudi zahtevali, da morajo krajevske skupnosti bolj skrbeti za spomenike, poudarjeno pa je bilo, da so številni spomeniki po lanskem potresu poškodovani. Posebno pozornost bodo namenili družbeni samozaščiti in splošnemu ljudskemu odporu, kjer naj bi aktivno sodelovali vsi člani zveze borcev s svojimi izkušnjami. V razne akcije bodo vključevali tudi mladino.

JANEZ JERAM

BO CLEMENT DRUSCHKE PRIŠEL PRED SODIŠČE

Dolgoletno iskanje je rodilo sad. France Koritnik, nekdanji partizan in aktivist z Jesenic je po desetih letih iskanja s pomočjo šefa židovskega dokumentacijske centra na Dunaju Simona Wiesenthala našel takoimenovanega »slovenskega Eichmana«, ki s svojimi krvavimi rokami mirno toči pivo v svoji gostilni v bližini Heidelberga v Zvezni republiki Nemčiji.

Vojni zločinec Clement Druschke se je rodil leta 1915 pri Elbingu. Čeprav ni imel večje izobrazbe, po poklicu je bil šofer, je v gestapovskih vrstah hitro napredoval do čina podporočnika. Od začetka okupacije do konca vojne je bil šef Gestapa na Jesenicah in zaradi svoje surovosti in krvočnosti poznan po vsej Gorenjski. Neposredno je odgovoren za smrt osemstoaindvajsetih ljudi, na njegov ukaz pa so v razna koncentracijska taborišča prepeljali tudi 4448 ljudi, od katerih so se le redki vrtnili. Pod svojo komando je imel trideset ljudi, med njimi pet Avstrijcev. Eden njegovih bližnjih sodelavcev je bil Filip Zwick iz Poreč na Koroškem, ki je leta 1945, ko so jugoslovanske oblasti zahtevale njegovo izročitev, napravil samomor. Drugi njegov tesni sodelavec Andrej Noč-Glažarjev iz Koroške Bele, ki velja za vodjo »raztrganec«, danes živi v Celovcu pod svojim pravim imenom (seveda pi-

sano po nemško) Andreas Notsch. Čeprav so dva njegova brata in sestra bili v partizanih, Andrej je bil odpadnik. Kot dober poznavalec planin je vodil naciste v hajke za partizani, po vaseh pa je postavljali zasede partizanom in aktivistom. Kakšna je njegova vloga pri smrti številnih slovenskih domoljubov ni treba posebej poudarjati. Očitno avstrijskih oblasti prisotnost takšnih ljudi ne moti, saj proti njemu ne nameravajo sprožiti kazenskega postopka.

Seznam Druschkejevih zločinov je dolg in krvav. Dne 16. decembra 1941 je na Dovjem in v Mojstrani izbruhnil množični upor. Druschke je obljubil, da se ne bo nikomur, ki se bo vrnil zgodilo nič hudega. Svoje obljube se ni držal. Vse, ki so se vrtnili, je zaprl in mučil, vodje pa dal ustreliti februarja leta 1942 v Begunjah. Med njegove najhujše zločine spada ustrelitev sedemindesetih vaščanov vasi Hrušice pri Jesenicah ter devetih ljudi iz sosednjih krajev. To je bilo 27. julija leta 1942.

Druschke je veljal sploh za zelo prebrisanega gestapovca. Žrtv ni nikoli sam mučil, ampak je imel za to posebne ljudi. Čeprav je bilo mučenje naprej pripravljeno in je vodja gestapa dobro vedel za to, ker ga je sam tudi režiral, je ob prihodu v mučilnico mučitelje nadrl in jih spodil, da bi tako pri jetniku pridobil zaupanje in s tem seveda nove podatke. Takšne surove metode je uporabljal vsa leta vojne, dokler ni ob koncu morije pobegnil čez mejo. Leta 1947 je bil progla-

šen za vojnega zločinca, vendar so bile vse sledi za njim zbrisane. Končno je eni izmed njegovih številnih žrtv uspelo skaliti njegov mir in ga postaviti pred javnost. Glede na sporočilo Tanjuga, da je pred nemškimi pravosodnimi organi sprožen postopek proti bivšemu šefu Gestapa na Jesenicah, je okrožno javno tožilstvo v Kranju izdalo naslednje sporočilo. »Clement Druschke je bil kot šef izpostave varnostne službe in varnostne policije na Jesenicah od aprila 1941 do 1945 zaradi storjenih vojnih hudodelstev z odločbo komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev na Slovenskem (št. Gz 5 z dne 1. 12. 1945), ki jo je potrdila državna komisija za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev FLRJ 9. 1. 1947, razglašen za vojnega zločinca.

Pristojni zvezni organi so leta 1948 zbrano dokazano gradivo odstopili zavezniškim silam zaradi uvedbe kazenskega postopka zoper Druschkeja. Na podlagi podatkov, da je bil izsleden, je okrožno javno tožilstvo v Kranju, pri preiskovalnem sodniku okrožnega sodišča v Kranju, zahtevalo zoper Druschkeja in nekatere njegove sodelavce kazensko preiskavo zaradi kaznivih dejanj hudodelstva zoper civilno prebivalstvo po čl. 125 KZ, vojnega hudodelstva zoper vojne ujetnike po 127. čl. KZ in organiziranja skupine za izvrševanje genocida in vojnih hudodelstev po čl. 128. KZ.

Iz doslej zbranih podatkov organov za notranje zadeve izhaja, da so Druschke in sodelavci odgovorni za masovno

jemanje in streljanje talcev, zastraševanje in mučenje zapornikov, nezakonito odvajanje v koncentracijska taborišča in druga protizakonita zapiranja, preseljevanje prebivalstva, nadalje ubijanja, mučenja in za nečloveško postopanje z ujetimi partizani in zavezniškimi vojaki. Clement Druschke kot šef izpostave Gestapa pa še posebej odgovarja za vse zgoraj naštet zločinska ravnanja.

Jugoslovanski pravosodni organi bodo tako zbrano dokazno gradivo po končani preiskavi odstopili pravosodnim organom Zvezne republike Nemčije, ki je po mednarodnih konvencijah dolžna soditi vojnemu zločincem za vojne zločine, ki ne zastarajo.

Nekaj dni za tem je predstavnik državnega tožilstva v Heidelbergu potrdil, da so proti svojemu državljanu Clementu Druschkeju uvedli preiskavo. Po izjavi predstavnika državnega tožilstva dr. Klingharta, tožilstvo v Heidelbergu doslej ni prejelo formalne tožbe, ki bi lahko služila kot osnova za uvedbo postopka proti obtoženemu. Sporočil je tudi, da so pred nekaj dnevi v tožilstvu uradno soočili pričó Franca Koritnika in obtoženega Druschkeja. Ne samo priča, ampak tudi obtoženec je pričó takoj spoznal, vendar je izkoristil zakonsko pravico in se vzdržal kakršnihkoli izjav.

Zločinec Druschke je torej odkrit, odprto pa ostaja še vprašanje, kako bodo zahodnonemške oblasti izpolnile svojo obveznost, da bo »slovenski Eichman« dobil svojo zasluženo kazen.

Kaj se zadnje čase dogaja na Koroškem in kakšno orožje bodo koroški nacionalisti z zloglasnim Heimatdienstom na čelu v protimanjšinski politiki uporabili, lahko kot zmeraj le ugibamo. Vemo le za njihov cilj. Da bi bil položaj še bolj zapleten, se je v manjšinsko politiko ponovno vmešal nekdanji predsednik narodnega sveta koroških Slovencev Valentin Inzko. Pred dnevi se je pojavil v »Kleine Zeitung« njegov članek, s katerim se zavzema za vstop Slovencev v manjšinski svet in s tem tudi za julijsko zakonodajo avstrijske zvezne vlade, ki je jasna revizija avstrijske državne pogodbe in jo obe slovenski organizaciji odločno zavračata. S tem se je Valentin Inzko izrekel proti politiki obeh slovenskih organizacij. Kakšen je pravzaprav njegov namen? Jasno je, da hoče s svojim pisanjem razbiti enotno stališče slovenskih organizacij do manjšinske politike in zato lahko tudi vemo, da je le orodje in v čigavih rokah tudi. Inzko je bil predsednik narodnega sveta koroških Slovencev do leta 1968, nato pa se je v vodstvo vrnil še leta 1972, vendar je moral kmalu odstopiti zaradi vse večje dejavnosti in revolucionarnosti mladih. V času njegovega predsednikovanja se je ta katoliško usmerjena organizacija še tesno povezovala s politiko avstrijske ljudske stranke. Kako malo pa je to povezovalje manjšini koristilo, pove že to, da je avstrijska ljudska stranka, čeprav je bila trdno na oblasti in v vladi, Slovincem pravice še zožila. Svoj pogled na manjšinsko politiko je Inzko večkrat izrazil tudi po letu 1972, ko je moral vodstvo narodnega sveta koroških Slovencev prepustiti mladim, ne na avstrijsko ljudsko stranko, ampak na slovenski živel navezanim ljudem, vendar je vedno zagovarjal zahteve politične stranke, ki ji pripada. S svojim zadnjim dejanjem poskuša razcepiti enotnost koroških Slovencev, ki so v zadnjih letih le premagali svojo svetovno nazorsko usmerjenost in se zedinili v skupnem boju. Zadnji Inzkov članek

DANAŠNJI KOROŠKI TRENUTEK

Celovec, žal ga v naših »neuradnih« krogih vse prevečkrat imenujemo Klagenfurt — tako sem pred časom slišal napovedovati tudi napovedovalca na ljubljanski avtobusni postaji, postaja za slovensko manjšino na Koroškem vse bolj pomemben. O pomenu slovenske gimnazije, tega »strup«, ni potrebno posebej govoriti. Vse kaže, da bo po trdem boju uspela tudi druga pomembna institucija — kulturni dom. Pred dnevi je namreč avstrijsko ustavno sodišče v celoti ustreglo pritožbi društva »Kulturni dom« in ugotovilo, da je odlok mestnih oblasti, s katerim so prepovedale koroškim Slovincem na zemljišču, ki so si ga izbrali, graditi kulturni dom, iz formalno pravnih vzrokov protizakonit, krši pa tudi načelo enakosti pred zakonom.

Je poskus rehabilitacije, ki pa je nevaren zato, ker v boju za uresničitev 7. člena avstrijske državne pogodbe zagovarja stališča vlade, treh strank in nemških nacionalnih krogov ter poskuša ustvariti nek »stretji« tabor, zato ga Slovenci na Koroškem upravičeno tolmačijo kot narodno izdajstvo.

Verjetno Valentin Inzko težko razume, da je slovensko vodstvo, in ne samo vodstvo, na Koroškem danes enotnejše kot kadarkoli doslej. To se je najbolje pokazalo ob uspelem bojkotu ljudskega štetja posebne vrste 14. novembra lani, prisotno pa je tudi v vsakodnevnem življenju. Prejšnji teden je bila v Železni Kapli seja nadzornega in upravnega odbora Zveze slovenskih organizacij, ki so se je poleg članov obeh odborov udeležili tudi krajevni funkcionarji in zaupniki. O trenutnem narodno političnem položaju na Koroškem sta poročala predsednik ZSO Franci Zwitter in tajnik Feliks Wieser. Ko sta prikazovala stanje pred naslednjo sejo kontaktnega komiteja, sta ugotovila, da avstrijska vlada tudi po popolnoma neuspelem jezikovnem štetju ni našla niti iskala novih možnosti rešitev manjšinskega vprašanja. »Ostala je pri stari politiki, samo da jo hoče sedaj na podlagi štetja le še bolj izrazito voditi po zamisli Heimatdiensta. Zato za koroške Slovence takšne »rešitve« niso sprejemljive, zato tudi ne morejo sodelova-

ti v sosvetih, dokler niso rešena bistvena vprašanja 7. člena, poroča »Slovenski vestnik« v svoji zadnji številki. Iz živahne diskusije, ki je sledila, je bilo moč razbrati, da vodstvo ZSO uživa popolno podporo »baze« in da poskusi, kakršen je Inzkov, ne bodo naleteli na ugoden odmev, saj so krajevni funkcionarji in zaupniki zahtevali od vodstva svoje organizacije, naj od začetne politike ne odstopa. »Seja ZSO v Železni Kapli je bila brez dvoma še posebej tehtna, ker so k njenim ključkom in sklepom neposredno prispevali tudi krajevni zastopniki. Njen pomen pa izhaja tudi iz dejstva, da je bila v kraju, ki je dal največ žrtv v boju proti fašizmu in s tem tudi za člen 7. Kakor narodnoosvobodilna borba ni bila omejena na Slovence, marveč smo iskro upora proti nacističnemu nasilju zanesli tudi med sosedni narod, tako tudi v naši današnji borbi ne gre le za nacionalne pravice, ampak v širšem pomenu tudi za demokratizacijo Avstrije, za uveljavljanje naprednih sil v svetlu«, navaja Slovenski vestnik. (Na seji so se poslovali tudi od dolgoletnega generalnega konzula Bojana Lubeja, ki ga bo na njegovem delovnem mestu zamenjal Novak Pribečević)

Pomemben dogodek zadnjih dni na Koroškem je bil tudi občni zbor

koroške slovenske mladine, ki je bil v nedeljo v Celovcu in naj bi pomnil novo obdobje v organiziranem delovanju Zveze slovenske mladine, kakor se bo odslej imenovala. Dogovorili so se, da bo osrednja institucija konferenca delegatov krajevnih vodstev. Ker krajevna vodstva še ne delajo povsod, so se zmerili, da bodo izvršilni odbor razširili s člani iz koroških slovenskih krajev in z njihovo pomočjo v letu dni organizirali krajevne organizacije in nato konferenco delegatov krajevnih organizacij. Z novim statutom se bo zveza slovenske mladine vključila v delo sil, ki si prizadevajo ustanoviti čimširšo fronto koroških Slovencev v njihovem boju za narodnostne pravice in za izpolnitev člena 7. avstrijske državne pogodbe. Novi predsednik zveze slovenske mladine je Teodor Domej, eden izmed številnih mladih intelektualcev, ki jih je dala slovenska gimnazija v Celovcu. Prav v prostorih te pomembne ustanove v Celovcu so bili konec prejšnjega tedna tudi osmi tradicionalni koroški kulturni dnevi, na katerih so letos sodelovali številni strokovnjaki obeh jezikovnih skupin na Koroškem ter strokovnjaki iz Slovenije. Letošnja osrednja tema je bila za Koroško še posebej aktualna, saj je bila namenjena boju. Ugotovili so, da lahko fašizem, ki je redni spremljevalec kriz v kapitalizmu, uspe le tam, kjer protifašistične sile niso dovolj aktivne. Iz te ugotovitve se lahko na Koroškem veliko naučijo. Avstrijska vlada, ki tako rada poudarja svojo »nevtiralnost« in »demokracijo« ob reševanju manjšinske politike na to preveč pozablja. Da je njena »nevtiralnost« vprašljiva, je dokaz tudi nedavna afera okrog raketnega orožja, ki ga je zahteval njihov obrambni minister. Čeprav je vedel, da je to kršenje državne pogodbe, ki Avstriji takšno oborožitev prepoveduje, ga zaradi tega ni bolela glava. Tudi številnih drugih avstrijcev to ne moti, kakor jih ne motijo še številni živeči vojni zločinci v njihovi ne demokraciji, ampak »cesarski« družbi.

MILAN VOGEL

Med republikanskimi borci v Španiji sta bila dva Antona Špacapana

Na straneh tega časopisa je bil v lanskim 33. številki na 5. strani objavljen moj članek »Upor nasilju, zapori, španska vojna«. V njem sem o Antonu Špacapanu zapisal naslednje:

»Med tistimi, ki so odšli v Pariz, ker so bili pač izgnani iz države, so bili: Maks Valentincič, Valentin Klanjšček, Leopoldina Ušaj, Peter Bogatec, Franjo Hvalič in Anton Špacapan.«

Nekoliko nižje sem o Špacapanu zapisal naslednje:

»... Anton Špacapan pa se je iz Španije sicer vrnil, vendar je kasneje v Franciji za ranami umrl.«

To o Antonu Špacapanu sem zapisal po spominu Valentina Klanjščka, ki živi v Solkanu. Kmalu po tej objavi v časopisu sem zvedel za španskega borca Antona Špacapana iz Gorice in za drugega Antona Špacapana, tudi španskega borca, doma v Renčah. Ker gre torej za dva Antona Špacapana, sem za vsakega posebej poizvedoval in slednjič ugotovil naslednje. Tisti Špacapan, ki je bil po zaporu v Sremski Mitrovici izgnan iz Jugoslavije in je prišel v Španijo, je bil doma v Renčah; tisti Špacapan, ki je težko ranjen umrl v Franciji pa je bil doma v Gorici.

Anton Špacapan iz Renč, zaselek Merljaki, je bil rojen 25. 4. 1906 in izučen za mizarja. Po letu 1927 je emigriral v Jugoslavijo in se je kot mizarjski pomočnik zaposlil nekje v St. Vidu pri Ljubljani. Tu je tudi postal član KPJ. Jeseni 1932 je bil v Ljubljani z večjo skupino članov ilegalne KPJ in simpatizerjev aretiran ter na procesu pred sodiščem za zaščito države (maja 1933) obsojen na eno leto zapora. Prestal ga je v Sremski Mitrovici. Po prestani kazni so ga izgnali iz Jugoslavije. Sprva je prišel na Češko, od tam pa v Sovjetsko zvezo. Kot mizar se je zaposlil v Stalingradu (sedaj Volgograd). Iz Sovjetske zveze je prišel med borce republikanske vojske v Španijo, kjer je kasneje padel.

Kakšne so sledi na tej njegovi poti? V Renčah, Merljaki št. 4, tj. na rojstnem domu, sedaj živi Antonov brat Lojze (rojen 1912), v Mirnu živi njegov brat Bernard (roj. 1915), v Vrtojbi pa sestra Jožefa (roj. 1924). Vsi vedo, da je njihov brat emigriral v Jugoslavijo in da je bil tam zaprt in obsojen. Spominjajo se tudi, da se je s Češke oglasi-

sil, ko je pisal staršem in jim sporočil pozdrave.

Anton je imel še brata Ivana, rojenega leta 1905. Ta se je leta 1927 odselil v Argentino, v Buenos Aires, kjer je delal pri raznih zidarskih delih kot železokrivec. Ivan se je leta 1949 za stalno vrnil domov in se kot železokrivec zaposlil pri SGP Primorje v Ajdovščini. Umrl je leta 1959. Stanovalec je v rojstni hiši v Merljakih — Renčah. Brata Lojze, Bernard in sestra Jožefa se spominjajo, da je pokojni Ivan pripovedoval, da mu je brat Tone pisal iz Stalingrada v Sovjetski zvezi in da semu je oglašil tudi iz Španije, že kot borec v republikanski vojski. Žal, Ivan teh pisem ni hranil in tako je ostal le spomin.

Valentin Klanjšček, ki je bil skupaj z Antonom Špacapanom aretiran in potem tudi obsojen in sedaj živi kot upokojenec v Solkanu, se spominja, da je leta 1937 videl sodruga Antona Špacapana med republikanskimi borci v Španiji, na bojišču nekje okrog Madrida.

V knjigi »Bili smo v Španiji«, ki je

Anton Špacapan iz Gorice

izšla v Ljubljani leta 1958, je na strani 443 omenjen ta Anton Špacapan. Tam je namreč objavljen seznam slovenskih prostovoljcev v španski republikanski armadi v letih 1936—1939. Pod številko 256 je zapisano, da je Anton Špacapan iz Mirna pri Gorici pogrešan v Španiji. Njegove fotografije svojci nimajo.

Tonetova brata in sestra so lani uredili lastninska razmerja do hiše in zemljišča. V zvezi s tem so pri občinskem sodišču v Novi Gorici uvedli postopek za razglasitev za mrtvega brata Antona. Občinsko sodišče je z odločbo dne 31. 5. 1976 razglasilo Antona Špacapana iz Renč, zaselek Merljaki, ki je pogrešan v Španiji, za mrtvega.

Drugi Anton Špacapan je bil doma v Gorici. Rojen je bil 8. marca 1900 in se je izučil za mehanika. Delal je pri firmi SAFOG v Gorici. Postal je član

KPI, zato ga je fašizem preganjal. Uspelo mu je pobegniti v Pariz, kjer sta ga sestri Marija in Pina obiskali oktobra 1935. Tedaj sta od tam prinesli v Gorico nekaj propagandnega gradiva KPI, ki sta ga oddali na določen naslov. Obe živita na svojem domu v Gorici.

Anton Špacapan iz Gorice se je udeležil španske državljanske vojne v vrstah italijanskih garibaldincev. Težko ranjen je bil evakuiran v Francijo, kjer je umrl in bil 1. aprila 1938 v mestu Annecy, pokrajina Savoja, pokopan. Na njegovem pogrebu je bila tudi sestra Marija. Od tam je prinesla in ohranila naslednje dokumente: Antonov potni list, ki mu je bil izstavljen v Barceloni, republika Katalonija, 8. julija 1937 in s katerim je bil evakuiran v Francijo kot težji ranjenec. Tu je že navedeno, da je izgubil desno roko. Od razka iz časopisov: prvi je krajše sporočilo o smrti milicionarja, drugi pa je dokaj obširen zapis o pogrebu, kjer je navedeno, da sta mu pri grobu govorila Enée — tajnik ljudske fronte iz Annecyja in italijanski antifašistični soborec tov. Barga. Iz teh govorov zve- mo tudi, da je bil Anton opacapan, predno mu je uspelo pobegniti v Francijo, dve leti zaprt na otoku Ponzi. Sestri hranita tudi fotografijo s tega pogreba. Neki Tonetov soborec je Mariji tedaj izročil tudi fotografijo z borbene položaja nekje pri Madridu, kjer je bil kasneje Tone težko ranjen. Tudi to fotografijo sta sestri ohranili.

To sta torej bila dva Antona Špacapana, oba revolucionarja in antifašistična borca, oba udeleženca bojev za svobodo in napredno Španijo, ki pa imata vsak svojo življenjsko usodo.

CIRIL ZUPANC

Vlado Kozak

V središču naše preobrazbe

Pred nedavnim je praznoval družbenopolitični delavec in publicist Vlado Kozak sedemdesetletnico rojstva. Vlado Kozak sodi med najstarejše komuniste. Ze več kot petdeset let je preteklo od dneva, ko je bil vožigosa kot komunist in izključen iz Poljanske gimnazije v Ljubljani. Temu so sledile prve aretacije in zaporne kazni.

V tistem obdobju se je začel Vlado Kozak povezovati tudi s srednješkolo mladino izven Ljubljane. Zvezo je dobil z Mariborom, kjer se je začela 16. marca 1925 stavka proti jugofašističnemu PP režimu, stavka, ki je vzbudila veliko pozornost po vsej Sloveniji.

Po prihodu v Ljubljano (študij na univerzi) me je kot soorganizatorja mariborske stavke pot pripeljala k Vladu Kozaku. Vlado me je takoj vključil v marksistični krožek, ki ga je takrat vodil študent kemije, Boža Popović. Poleg študija marksizma smo se lotevali tudi konkretnih akcij. Med najvažnejše so sodile priprave za »mednarodni delavski dan«. Zanj je dala pobudo jugoslovanska socialdemokratska stranka, ki je odklonila sodelovanje komunistov. Še bolj kot partijsko vodstvo je bila Zveza komunistične mladine za to, da dobi mednarodni delavski dan obeležje enotne fronte delavskega razreda.

Sporazumno z inž. Dragom Gustinčičem, ki je bil na čelu slovenskega dela partije, je Vlado Kozak zbral skupino sodelavcev. Le-ta je sestavila

gesla za transparente za omenjeno manifestacijo, ki jih je izpisovala skupina mladih v Vladovem stanovanju.

Za tako temeljite priprave pa inž. Drago Gustinčič ni poskrbel v industrijskih središčih. Udeleženci, ki so prihajali z vlakom v Ljubljano, niso bili opozorjeni, da bodo na postaji dobili transparente, ki jih bodo nosili v sprejedu do zbirališča in na prireditvi. Tako jih je morala ljubljanska skupina na železniški postaji takorekoč vsiljevati. Policija je kmalu ugotovila, da transparente delijo komunisti in jih je precej zapolnila. Zaradi tega je prišlo do spora med komunisti mladinci in inž. Dragom Gustinčičem, ki svoje krivde ni hotel priznati. Spor je ostal tako neporavnan. Tudi mnogi najožji Gustinčičevi sodelavci so bili v tem sporu na strani mladih komunistov. Večji del tistih, ki so se zbirali v krožku Vlada Kozaka, je prav z njihovo pomočjo kmalu prišel na vodilna mesta v Partiji in Zvezi komunistične mladine.

Šestojanuarska diktatura je z vso silo udarila po komunistični partiji in njenem vodstvu. Partijski kader pa je bil tako močan, kremenit in prožen, da je zdržal tudi ta usodni udarec. Trajalo je sicer nekaj let, preden je uspelo Partiji ponovno organizirati osnovno mrežo, toda nase je navezala veliko večje množice kot kdaj prej. Sekaška bolezen je bila premagana. To je bil čas, ko je delala propagando najprej za širjenje »Ljudske pravi-

ce«, potem pa je preko njenih zaupnikov in dopisnikov organizirala mrežo ljudskofrontnih odborov. Kot je bilo v prvi dobi pri Vladu Kozaku shajališče dijakov in študentov, članov Zveze komunistične mladine in Partije, je postal sedaj njegov dom glavna javka za organizatorje ljudske fronte. Naloge niso bile majhne, saj je začela ljudska fronta nastopati s svojimi listinami že pri občinskih volitvah leta 1935. Najbolj znan je primer z Ježice, v decembru tistega leta. Za listo JRZ v Ježici je agitiral sam minister, dr. Miha Krek, »Slovenec« pa je bruhal ogenj in žveplo na vse tiste, ki so si upali proti njegovi listi postaviti listo slovenske ljudske fronte kljub javnim volitvam. Tistim, ki so bili v državni službi, so pripadniki JRZ zapretili z odpustom, če bodo glasovali za listo slovenske ljudske fronte. Kljub takim grožnjam pa je opozicijska lista dobila precej glasov. Štab za vodenje teh volitev je bil pri Vladu Kozaku. Pri volilni akciji so zelo uspešno sodelovali tudi nekateri študentje, predvsem pa brata Emil in Vili Jager.

Množičnost slovenske ljudske fronte niso potrdili le uspehi pri parlamentarnih volitvah 5. maja 1935 in poznejših občinskih volitvah, ki so trajale še vse leto 1936, temveč tudi velika udeležba slovenskih prostovoljcev v španski državljanski vojni. Mnogi izmed tistih, ki so se odločili za odhod v Španijo, so dobili prve informacije preko Vlada Kozaka. Tako so se lažje povezali s posebnim odborom za zbiranje prostovoljcev v Sloveniji, z odborom, ki so ga posamezniki celo obšli, ker so dvomili v zanesljivost vodilnega člana tega odbora, Jožeta Butinjarja.

Pri Vladu Kozaku je našla zatočišče tudi kmečka komisija, ustanovljena leta 1937. Po vrnitvi Maksa Stermečka iz zapora je ožji del te komisije takorekoč permanentno deloval v Laddovem stanovanju. Čeprav je bila komisija ustanovljena predvsem v študijske namene, je imela vendar tudi pomembno organizatorsko vlogo. Študije, ki jih je napisal Maks Stermečki, so se žal izgubile med vojno.

Kar je bilo v Ljubljani sestankov Izvršnega odbora slovenske ljudske

fronte in poznejšega slovenskega kmečko-delavskega gibanja, so bili v večji meri pri Vladu Kozaku; le delegatska zborovanja so bila drugod. Najpomembnejši, ki se ga je udeležil tudi Vlado Kozak, je bil leta 1936 pri Antonu Stgargju v Zaporešču.

Za nadaljnji razvoj slovenskega ljudskega gibanja je bil izrednega pomena manifest slovenskemu ljudstvu, ki ga je Partija sprejela na svojem ustanovnem kongresu 18. aprila 1937 na Čebinah. Skoraj enak učinek je imel proglas »Kaj hočemo«, ki ga je delegatsko zborovanje kmečko-delavskega gibanja sprejelo 3. septembra 1939 v Celju, ko se je preimenovalo v Zvezo delovnega ljudstva Slovenije. Tudi priprave za to delegatsko zborovanje so potekale pri Vladu Kozaku.

Čeprav Vlado Kozak v stari Jugoslaviji ni služil vojske, so ga leta 1939 poklicali na orožne vaje na Notranjsko. Od tam se je redno oglašal s pismi, ki sem jih preko inž. Alojza Šteblaja posredoval partijskemu vodstvu. Delo v vojski je Partija dovoljevala le izjemoma. Vlado se ga je lotil na lastno pobudo. O tem delu v njegovih pismih ni bilo nobenih podatkov. Pisma pa so vsebovala analize takratnega političnega položaja.

Med NOB je Vlada Kozaka Centralni komite najprej poslal na novomeško okrožje, kjer je pri svojih predvojnih zvezah začel širiti propagando za Osvobodilno fronto. Deloval je pod Gorjanci in na Krškem polju, pozneje pa med partizani na Notranjskem. Od tam ga je sredi zime leta 1942 poklical tovariš Edvard Kardelj v Dolomite. Ko se je od tam CK premaknil v Kočevski rog, je bil Vlado Kozak pri AGITPROP Centralnega komiteja na točki 20. Kasneje je izdal »Kmečki glas«. Na osvobojenem ozemlju v Črnomlju je začel leta 1944 za AGITPROP zbirati in pripravljati kadre za novinarsko delo.

Po osvoboditvi je pri slovenski vladi najprej prevzel odgovornost za tisk. Pri prvih svobodnih volitvah je bil najprej izvoljen za poslanca, na drugem kongresu KPS pa je bil izvoljen v Centralni komite. Tod je vodil zgodovinski oddelk do svoje upokojitve. Svoje publicistično delo še vedno nadaljuje.

IVAN KREFT

Pomembne so tri vrste napredka: napredek v znanosti in tehnologiji, napredek v socializaciji človeka, duhovni napredek. Slednji, se mi zdi, je najpomembnejši!

Počitek je samo za mrtve

Ze nekaj dni predno sem se lotil pisanja teh vrstic, sem razmišljal, kako bi predstavil bralcem krajevno skupnost Črešnjec pri Slovenski Bistrici in njene vaščane, ki se že vrsto let sami lotevajo številnih del v svoji krajevni skupnosti. Vem, da se vseh del, ki so jih opravili, zagotovo ne bom spomnil. Eno stvarno, bilo jih je preveč. Zaradi tega se že vnaprej opravičujem krajanom. Lokanje vasi, Črešnjec, Vrhlog, Preteža, Farovca, Brezij in Trnovca, ki sodijo v krajevno skupnost Črešnjec, če bom kaj nena- merno in nehote izpustil. Čeprav jih ne bi rad pri- krajšal niti za eno oprav- ljeno delo, v celi vrsti uspehov, s katerimi se lahko pohvali ta, sicer majhna, zato pa toliko bolj delavna krajevna skupnost ČREŠNJEVEC.

Čas mineva in vendar je edini, ki ostane!

Ze dobrih petnajst let je tega, ko so bili v do- mu kulture v Črešnjecu položeni prvi temelji kul- turno-umetniškega dru- štva na čelu z dramsko skupino in pevskim zbo- rom, s katerim se kraja- ni še posebno radi posta- vijo. In s Stankom Ko- larjem in Joškom Bizja- kom tudi. Vsi so eno! Pa sem slišal od doma- činov hudomušno pri- pombo, češ, da zadnje čase Joškotu tenor neko- liko pojenjuje, volja do dela, on je namreč vod- ja pevskega zbora, pa je vsak dan večja! Posebno veljavo pa si je pevski zbor »prisluzil« s tem, da slehernemu, ki ga iz nji- hove krajevne skupnosti spremijo k zadnjemu po- čitku, zapojejo tudi pe- sem ali dve v zadnje slo- vo.

Morda tega še ne veste, da so prvi krajevni sa- moprispevek v Sloveniji uvedli prav na Črešnjec.

Tajnica občinskega od- bora ZZZ NOV v Sloven- ski Bistrici in sekretar SZDL na Črešnjecu VE- RA KODELIČ

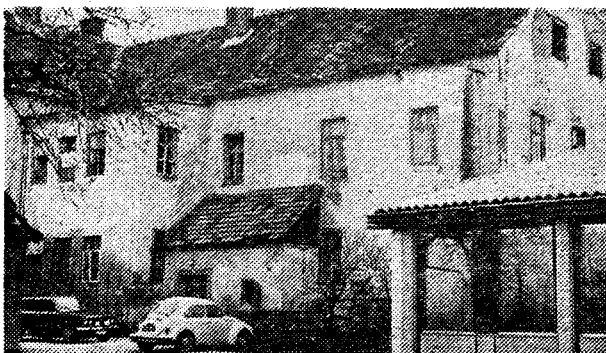
cu. Zdaj imamo v Slove- niji že nič koliko samo- prispevkov, takih ali dru- gačnih. Prvi pa je bil na Črešnjecu 1968. leta. Z zbranim denarjem so zgradili, oziroma asfalti- rali cesto od Robarja do tunela, kasneje, ali bolj rečeno lani, so končali z deli pri asfaltiranju ce- ste, ki vodi od tunela do konca krajevne skupno- sti Črešnjec. Če torej vemo za vse prve stvari, ki so se zgodile, je prav da vemo, da se je prav na Črešnjecu rodila ide- ja za samoprispevek. Pa ne samo ideja! To zami- sel so tudi uresničili, jo prvi preizkusili na svojih plečih. Šele potem, ko so se pokazale vse dobre plati takega samopri- spevka, smo začeli Čreš- njane posnemati tudi v ostalih krajih Slovenije.

Velik napredek je že sama želja po napredku

Nekdanja stara šola na Črešnjecu je že pred le- ti praznovala stoletnico. Spoštljiva starka. Kdo ve koliko generacij učencev je že drsalo njene klopi, ko so šolo zgradili, je bil proti tako nabitemu poslopju domači župnik, ki mu ni šlo v račun, za- kaj je šola večja kot žup- nišče. Kasneje je bil pro- ti opismenjevanju tudi župan, ki je izrazil strah

Andrej LIPOVŠEK pa je dodal: »Za vse to kar smo storili nam ni žal ne denarja ne dela. Tudi v prihodnje se bomo vseh del še bolj zavzeto lotili!«

Ob nekdanji mogočni šoli, ki jo je čas že pre- hitel, so na Črešnjecu zgradili s prvim občinskim samoprispevkom novo sodobno osnovno šolo, v ka- teri so našli prostor tudi predšolski otroci.

pred tistimi, ki so sedeli v šolskih klopih s tem, ko je ob neki priliki de- jal nekako takole: »Zdaj znava pisati samo jaz in župnik, kako bomo pa potem obvladali ljudi, če bodo znali vsi pisati?!« Veliko grenke resnice je bilo za tedanje čase v teh besedah.

Od lani imajo na Čreš- njecu novo, sodobno šolo. Zgradili so jo po- leg nekdanje stare šole. To je prva šola v občini, ki je bila zgrajena s po- močjo občinskega samo- prispevka. In še predno so v občini vedeli kje bodo postavili prvo šolo, so vedeli, da se bo prva šola, zgrajena s samopri- spevkom, pri njih imeno-

»Če delamo in prispe- vamo denar za razvoj našega kraja in vidimo, da imamo pri našem de- lu uspehe, se del še z večjo vnetostjo lotimo«, je dejala gospodinja ANGE- LA BORIN

»Sedmega marca letos bomo praznovali obletni- co smrti Veljka Vlahovi- ča po katerem nosi naša šola ime. Poleg proslave bomo pripravili še sreča- nje zgodovinarjev naše občine, poslušali preda- vanje Franceta Filipiča, pripravili bomo slikovno razstavo o delu KPJ, na- črtujemo pa še obisk ka- terega izmed poklicnih gledališč«, je ob nedav- nem obisku dejal ravnatelj osnovne šole SREČ- KO RAJH

tem kaj smo storili, kak- šno življenjsko raven smo si ustvarili, temveč moramo napredek oce- njevati tudi v znanju in mišljenju. In prav to, moram reči, se je pri nas spremenilo. Dosegli smo velik uspeh. Poglejte! Ni še dvajset let tega, ko starši niso pustili otrok v šolo. Doma naj dela- jo. Doma je kruh in do- volj dela za vse, so me- nili. Sedaj je pravo na- sprotje. In to velja tudi za tiste iz najbolj odda- ljenih domačij. Ne glej od kod prihajaš, glej kam greš!«, pravi Anka.

Goro bo premaknil le tisti, ki je v začetku premikal kamenčke

S tajnico občinskega odbora ZZZ NOV v Slo- venski Bistrici VERO KODELIČEVO, ki je hkrati tudi sekretarka črešnjevske SZDL, sva dolgo časa klepetala v njeni pisarni. Beseda je tekla o obnovi kulturne- ga doma, asfaltiranju in

gradnji cest, vodovoda, elektrike, kanalizacije, osnovne šole in vzgojno- varstvenega zavoda, mr- liški vežici in kaj vem še kaj vse se je zgodilo v Črešnjecu v zadnjih dveh desetletjih. Pravim, da se je zgodilo, čeprav dobro vemo, da je vse to plod trdega dela in odrekanih, tako posamez- nikov kot vseh krajanov. Člane ZB ni potrebno še posebej omenjati, saj ve- mo, da so na Črešnjecu člani te organizacije med najbolj delavnimi. Doma- čini pa jim kaj radi za- upajo vsa, še tako težka in zahtevna dela. Zaupa- nje pa včasih pomeni že pol znanja, pol uspeha.

Na Črešnjecu so se vrstili uspehi za uspe- hom; na zadovoljstvo vseh. Tudi tisti, ki so ne- koč nergali proti vsemu, so ob skupnih uspehih že zdavnaj spremenili prvo- tno mnenje. Zdaj so vsi eno. Tudi gore se ne ustrašijo.

Kako pomembno vlogo so imele pri tem krajev- ne družbenopolitične or- ganizacije in posamezni- ki pa je odveč še pose- bej poudarjati!

Vedno delavni, nikoli zadovoljni

Ni še dolgo tega, ko sem bral knjigo starega arabskega pisatelja, ki je med drugim zapisal ne- kako takole: »Tistega dne, ko boš s svojim de- lom zadovoljen in srečen, se ubij!«

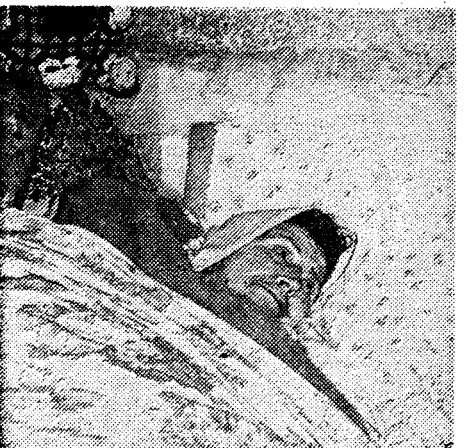
Ob tem izreku sem se spomnil na Črešnjane, na njihovo delovno zavze- tost, na njihove delovne načrte. Uspehi jih vzpod- bujajo, dajejo jim novih moči, volje... Ob vsakem delovnem uspehu so si- cer veseli in zadovoljni, vendar ne za dolgo. Lo- tijo se drugega dela. Ni- koli ne mirujejo. In zato tudi nekaj imajo, s čimer se lahko pohvalijo, češ, to je delo naših rok in skupnih prizadevanj.

TONE URBAS

Zlato srce za zlato mamo

»Ja kaj vas je pa prineslo v to našo siromašno hišo«, je že kar ob pozdravu vprašala Jožica Znidar, ko sem v pred- dverju njihove hiše v vasi Kočno, ne- daleč od Laporj v občini Slovenska Bi- strica spraševal po Mariji Znidar, nje- ni mami.

»Ja, našo mamo, veste, je že pred 22 leti kap«, pripoveduje hči Jožica. »Od

Osemindesetletna Marija Znidar je že ravno četrtno svojega življenja pri- klenjena na posteljo

takrat naprej nemočna leži v postelji. Govori po svoje. Le jaz jo razumem. Kot dojenček je ta naša zlata mamica. Da jo vidite kako je včasih navihana! Ka- dar je lačna kar zine kot mlad vrabček. Lepo je skrbela za nas otroke. In zdaj ji mora nekdo vračati tisto ljubezen. En brat je padel kot partizan 1945. leta v Mozirju. Drugi brat in sestra sta odšla od hiše. Doma pri mami sem ostala jaz, čeprav sem že bila v službi. Kaj so hoteli. Nekdo mora skrbeti za našo mamico.

Našo mamo je kap že 1955. leta. Pet let zatem sta se v našo hišo, se pravi k nama z mamo in očetom priselila še stric in teta. Doma se niso ravno naj- boljše razumeli pa so prišli k nam. Oče je umrl 1962. leta, stric 1964., teta leto kasneje. Mama je vse preživela. Zdaj jih ima že 88!

Vsaki dve uri pridem k njej. Tudi če sem na polju ali v gozdu. Ponoči ali podnevi. Vsaki dve uri sem pri mami- ni postelji. Ze dvaindvajset let. Takrat, ko je mamo kap sem imela 25 let. Vsak izmed nas treh otrok si je ustvaril dru- žino, svoj kot, svoje gnezdo. Le jaz sem ostala doma, doma pri naši mami. Za nič mi ni žal, samo da se naša mama dobro počuti.

Najraje ima skuto in mislim, da jo

ravno to pri življenju drži. Sicer pa je tako hrano kot dojenčki. Mleko, bana- ne, čokolino... Ne boste verjeli, zdaj sva imeli nekaj dni shujševalno kuro. Jedli sva samo pšenično kašo. Obe se po tej kuri odlično počutiva.

Zjutraj našo mamico umijem, nato začneva z razgibavanjem. Če prav že 22 let leži v postelji ni na njenem telesu opaziti nikjer kakšne zaležanine, ki so pri starejših ljudeh in takih bolnikih kot je naša mama zelo češče in seveda tudi nevarne.

Mama dobi kmečko pokojnino in in- validnino! To je na mesec okoli 900 din. Kar dovolj, saj smo bile dolga leta vajene še bolj na skromno podporo. Sama sem sedaj kmečko zavarovana. Nedo dolgo tega pa sem slišala, da bodo tudi rejnice imele priznano delovno do- bo. Zdaj resno razmišljam, če bi vzela v našo hišo kakšno siroto. Tako bi mor- da stara leta bolj brez strahu pričakala.

Za občinski praznik ali za dan žena pa naše mamice nikoli ne pozabijo. Ve- ste, osmega januarja letos in prejšnja leta tudi, je prišla k nam cela delega- cija nekdanjih borcev. Ne k nam, k naši mamici so prišli. Zanimali so se za nje- no zdravje in počutje. Kako ponosni sva bili! Za osmi marec jo bodo zagoto- vo obiskali šolarji in ji izročili šopek

cvetja. Ne, na našo mamico pa res ni- koli ne pozabijo!

Taka je Jožica Znidar, Jožica, ki ji v vseh teh letih ni bilo odveč niti eno delo. Svoje zlato srce je darovala in ga v celoti poklonila svoji zlati mami. Ko takole ob osmem marcu in po njem razmišljamo o pravem pomenu tega praznika se potihem spomnimo Jožice in njene mame, dedček našega srca na- menimo njima, saj Jožice tako in tako posnemati ne moremo!

TONE URBAS

Hčerka Jožica pa že dvaindvajset let nenehno bdi nad maminim zdravjem in počutjem

Založba Borec • Založba Borec • Založba Borec • Založba Borec • Založba Borec • Založba Borec • Založba Borec • Založ

KAJUHOVE NAGRADE 1977

Letošnji spomin na partizanskega lirika Karla Destovnika-Kajuha se s podelitvijo nagrad založbe BOREC v Ljubljani razlikuje od prejšnjih. Mrtvemu pesniku se v njegovi ideji življenja in boja slovenskega naroda za obstoj in svobodo pridružujeta dva pokojna bojna tovariša, Alenka NEDOG in Ivan SULIČ. Drugi pisci se letos kakor iz spoštovanja do njih niso postavili v ospredje.

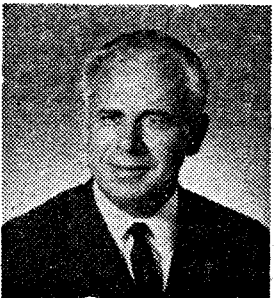
V trenutkih podelitve nagrad se spominjamo tudi Kajuhove pesniške in partizanske dediščine in se zavedamo pomena ohranitve veličine in trdnosti naše zmage in vsega, kar smo ustvarili v štirih desetletjih od izročila na Čebinovem ustanovnem kongresu prenovljenega gibanja slovenskih komunistov do danes. Zavedamo se pomena združitve vseh naprednih in narodu zvestih sil v OF, pomena programa tega gibanja in njegovega čistega izvira, pomena našega boja in zmage.

Zirija za podelitev letošnjih nagrad so sestavljali: Milica Kacin, Ivo Križnar, Avguštin Lah, Jože Šmit in Ivo Zorman. Letošnja bera predlogov je bila precej ožja v primerjavi z lanskim, vendar to ni vplivalo na občo presojo o kakovosti del in primernosti za nagrado. Zirija je z večino glasov prisodila prvo nagrado za delo pokojne Alenke NEDOG, ki je znanstveno obdelovala »Razvoj ljudskofrontnega gi-

banja na Slovenskem v letih 1935—1941«. Zirija je nadalje soglasno podelila drugo nagrado pokojnemu Ivanu SULIČU za njegovo pričevanje pod naslovom »Rafali za svobodo«. Čeprav ostala dela niso bila nagrajena, jih bo nekatere založba BOREC vseeno natisnila.

Alenka Nedog

Ivan Sulič

ALENKA NEDOG je bila od leta 1941 vključena v osvobodilno gibanje in že kot mlado dekle jo najdemo v vrstah komunistične mladine. Po osvoboditvi se je usmerila med zgodovinarje in delala kot raziskovalka na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja. Uspešno je sodelovala in obravnavala mnoge teme iz našega revolucionarnega gibanja, nato pa se je odločila za najširšo proučitev ljudskofrontnega gibanja na Slovenskem. V tem delu je obdelala eno bistvenih tem raziskovalnega načrta o zgodovini Slovencev od 1918 do 1945. Razprava, ki jo je prekmalu prekinila avtoričina smrt, obsega 363 strani rokopisa in obravnava malo obdelano stran združevanja slovenskih naprednih političnih sil pod vodstvom KP Slovenije. Opisuje vlogo KP v gospodarsko in družbenopolitično zelo zapletenem in pomembnem obdobju novejšje slovenske zgodovine, v katerem so značilno vzvalovile prav ljudske množice. V svojem dolgotrajnem iskanju je obdelala obsežno arhivsko in časopisno gradivo, ga uredila in ocenila. To njeno delo je izrazito pionirsko in predstavlja solidno izhodišče za nadaljnje zgodovinske študije, pa tudi že v dobri meri izpopolnjuje eno od vrzeli v poznavanju zgodovine preteklosti.

IVAN SULIČ je bil sprva železniški delavec, ves čas so ga preganjali, ker

ni hotel v fašistično mladinsko organizacijo. Leta 1943 je pobegnil s Sardinije in se pridružil južnoprimorskega partizanskega odreda. Istega leta so ga sprejeli tudi v KP. Napredoval je do komandata III SNOUB Ivana Gradnika. V svobodi se je lotil pisanja spominov. Na 430 straneh je opisal svoj dramatični beg in italijanski vojske, svoj vstop v partizansko enoto, svojo prvo bitko in kako je bil v njej ranjen, zdravljen, ustanovitev in boje Gregorčičeve brigade, pohode v Beneško Slovenijo in Rezijo, razpad Italije in novo snovanje goriške fronte. Tudi njemu je smrt pretrgala željo, da bi oris svojega življenja še nadaljeval. Njegovo opisovanje je tako pristno, da se spreminja v dramatično delo. Govori o odnosih med borci, o ujetnikih, o Slovencih v zamejstvu, ki so hlepli po svobodi in rešitvi. Posebno pomembno je, da smo dobili dragoceno pričevanje s področja zamejskih slovenskih krajev.

Zirija je tako sklenila delo, založba BOREC pa se bo potrudila, da čim prej izda nagrajeni deli, da bo tako tudi bralec lahko presodil njuno kvaliteto in vsebinsko pomembnost v sklopu slovenske literarne bere. Na podelitvi nagrad je imel uvodni govor predsednik žirije tovariš Avguštin Lah, iz katerega smo povzeli misli tudi v tem tekstu.

N. M.

Tradicija včasih zatone, a vedno izplava še malo više

Idrija slovela kot naravoslovne Atene

Začetki Idrije segajo še v čase na koncu 15. stoletja. Takrat so tam našli živo srebro in v prav kratkem času je postala trg, kasneje pa mesto. V Idriji so bile prve občinske volitve v deželi, prvi delavski upori, tu se je razvilo močno delavsko gibanje, socialnodemokratska stranka, tu so tiskali napredni list »Naprej« in socialistične propagandne brošure, med njimi prvi slovenski prevod Komunističnega manifesta leta 1908. V Idriji je bil tudi prvi v zgodovini izvoljen za župana socialist. Osvobodilno gibanje med drugo svetovno vojno je na tako usmerjenih tleh našlo v delavstvu odlično oporo. Mestni odbor OF je bil ustanovljen 22. novembra leta 1942, v neposredni bližini je operirala Vojkova četa, na območju sta delovali dve bolnišnici, Franja in Pavla, ter znana partizanska tiskarna Slovenija. Tu je znano grobišče, na Vojsčici, nedaleč je partizansko Cerkno, skratka kraji, ki so s svojo zgodovino močno navezani na delavsko revolucionarno gibanje kot tudi na narodnoosvobodilno gibanje. Posebno znano pa je tudi, da je bilo rudarsko življenje v teh krajih vedno povezano s kulturnim delom in so tu prvič na slovenskih tleh zaigrali Linhartovega MATIČKA.

Tudi danes je Zveza kulturno prosvetnih organizacij v občini zelo močna. V svoje vrste ima vključenih 13 delujočih gledaliških skupin in štiri pevske zbornice. Skupaj je v društva vključeno več kot 600 ljudi, kar za kraj z nekaj tisoč prebivalci ni majhna številka. Veliko več kot številka pa je seveda vredno dejstvo, da se na istem mestu in pri isti dejavnosti zbirajo ljudje različnih poklicev in tudi izobrazbe in se vendar lepo ujemajo v svojem ljubiteljskem delu, ki jih kulturno osvešča in bogati z aktivnim delom.

V občini se potrebe po udejstvovanju delavcev in kmetov tudi na kulturnem področju večajo iz leta v leto. Zaj pa se ne večajo sorazmerno tudi dotoki finančnih sredstev in pa strokovni kader, ki bi ta društva lahko primerno in res strokovno vodil, kar edino daje lahko vedno boljše rezultate tudi v tej dejavnosti. Prebivalstvo sicer je pripravljeno prispevati za kulturo tudi iz lastnih žepov, vendar pa moramo biti v tem pogledu toliko objektivni, da so vendarle šola ali vrtec pa tudi nova zdravstvena ustanova važnejši kot recimo nova dvorana za kulturne prireditve. Vendar pa so ljudje v idrijski občini, čeprav na videz malo tršati, vendarle tako hudomušni in prijetni, da spremene še tako težak problem v zmerno strpnost čakanja in kot se je že večkrat zgodilo, kar tu

zamre ali deluje v zmanjšanem obsegu, se vsakokrat na novo prerodi in zaživi v dosti večji meri. Samo pogledmo godbo, ki bo letos praznovala visok jubilej, in ki brezplačno šola svoj podmladek v glasbeni šoli.

Kot v drugih manjših krajih po Sloveniji, tako je tudi v Idriji šola že od nekdaj center kulturnega izobraževanja in velikokrat tudi nosilec narodnega bujenja in narodne zavesti, posebno še od časov, ko so leta 1901 odprli prvo realko. Danes je središče tovrstnih dogodkov Center strokovnih šol, z ravnateljico DRAGO URBASOVO na čelu, ki je s svojo zrelo presojo kos tudi najtežjim trenutkom in nakopičenemu delu. Številni problemi še vedno trkajo ob finančne težave, kajti Idrija mora s svojimi skromnimi finančnimi sredstvi skrbeti za številne spomenike prvega reda, zato pa njihove amaterske dejavnosti v tem pogledu občutijo pomanjkanje.

Hudi časi so šli skozi Idrijo že velikokrat, najhuje je bilo, ko niso smeli več govoriti materinega jezika. Pa je vendarle prišla svoboda in njihova vera, ki jo izpričuje tudi najden dnevnik, oziroma kronika amaterske gledališke skupine iz sosednjega kraja z vodilno mislijo »še bomo slišali slovensko besedo na gledališkem odru«, njihova vera torej ni usahnila. Idričani tudi danes zbirajo svoje prostovoljne ure in preurejajo kulturne do-

move kolikor je v njihovi moči, prirejajo predstave in gostujejo s svojimi deli po okolici, po pobratenih krajih, od katerih je eden Postojna. V svojih vrstah sprejemajo tudi kvalitetne profesionalne gledališke predstave tržaškega in novogoriškega gledališča, kadar imajo denar. Najraje pa pridejo občani na ulice, ko koraka po njih njihova godba ali ko leta pripravi vsakoletni koncert.

Pretežno delavsko prebivalstvo potrebuje tudi sebi primeren program, za kar vse skrbe ZKPO, pa knjižnica in ne nazadnje tudi redki, a vendarle, animatorji v podjetjih. Tradicija veže te kraje na ljudske običaje, tudi pustovanje je med njimi zelo značilno, pa na ročna dela in seveda na opraviila v povezavi z rudnikom, celo baročno-gotski grad je v teh krajih služil rudniški upravi in ne gosposki, po drugi strani pa seveda na tradicijo NOB, tako da se vsako leto prav kulturna dejavnost veže na spominske slovesnosti in pohode po poteh 9. korpusa. Ne posredno spoznavanje izročila je v teh krajih še močno prisotno in čeprav zaprta dolina, se idrijski duh vendarle širi tudi po sosesčini in daleč doli do Ljubljane, od koder pa se žal vrača vse manj ljudi.

Tudi to je kultura, kultura življenja. NEVA MUŽIČ

Praznovanje delavskega praznika v Idriji že leta 1907, s tradicionalno rudarsko godbo, simbolom delavske zavesti, ki je še danes največji ponos domačinov.

beležke

»Rešitelj« o fašizmu

Zagrebski režiser Krsto Papić je predstavil svoj najnovejši film »Rešitelj« publiki in precej razburil duhove. Njegov film je namreč prvi večji poskus filmske fantastike v jugoslovanski filmski proizvodnji, ki pa se še kako tiče stvarnega življenja. Film »Rešitelj« obravnava temo zla, konkretno novega prebujanja in moči fašizma, in tako zavzuje prav jugoslovanskega gledalca na poseben način. Dežela ki je nekoč že na lastni koži in za ceno mnogih življenj okusila nasilje fašistične krvočelnosti, se še enkrat sooča s tem problemom. Tema, kjer režiser spreminja živali v ljudi-živali, konkretno v podgane, močno spominja na Kafkine Metamorfoze; pa tudi sicer je avtor črpal začetne impulze v noveli »Lovec na podgane«, ruskega avtorja Aleksandra Grina, iz začetkov 19. stoletja. Seveda je knjižna predloga služila režiserju le za osnovo, s pomočjo katere je Krsto Papić napravil film o tem, kako lahko zlo postane prvenstveno gibalno življenje in kakšne nevarnosti to prinaša. Film »Rešitelj« je še en velik opomin o ponovnem rojstvu fašizma, čeprav pod pajčolanom fantastičnega filma.

n.m.

Razglednice, razglednice

Založba »Borec« v Ljubljani je izdala in založila šest razglednic z deli partizanskih grafikov Božidarja Jakca in Ive Šubica. Razglednice lahko kupite na nekaterih slovenskih poštah, v trgovini »Borec« v Ljubljani in seveda v založbi sami, zlasti, če želite razglednice v večjih količinah. Dela objavljena na razglednicah so Kolona, Slovo od komandanta in Ranjenec avtorja Božidarja Jakca ter Bičkova skala, V snegu in Kolona, Ive Šubica. Razglednice so prav gotovo vsebinska obogatitev razgledniških zalog v prosti prodaji, kjer je svoje mesto dobila tudi tematika narodnoosvobodilne borbe. Danes objavljamo motiv V snegu, Ive Šubica.

n.m.

Obračam se na TV 15 z vprašanjem, namenjenim Maksu Zadniku! Gre namreč za to, da v oddaji »Mi med seboj«, ki je bila lani v Podgradu (16. aprila 1976, op. pisca), ko so obravnavali razvoj Brkinov, ni bilo govora o Kozjanah, v osrčju Brkinov najbolj oddaljene vasi. Kozjane pa nezadržano umirajo, ker so tako rekoč odsekane od drugih krajev, brez ceste — njihovega okna v svet — ki je vasi potrebna kot del njene ga telesa, brez katere si ni mogoče zamisliti življenja v njej. Ko stopamo v novo leto, navadno delamo obračun za storjeno in načrtujemo prihodnje delo. Nekaj sem slišala, da je v letu 1977 načrtovana gradnja ceste s Tater na Kozjane, to je približno 2,5 dolgega cestnega priključka. Je to res? Če je, tedaj bi to bilo najlepše povejno novoletno voščilo Kozjancem (tudi Kozlevcem, op. pisca), ki živijo doma in zunaj rojstnega kraja.

S posredovanjem uredništva TV-15 sem dobil 10. januarja pismo tovarišice Klare Frank iz Istrske Bistrice, v katerem je prizadeto zastavila vprašanje o tem, kakšna usoda čaka brkinske Kozjane, med vojno trikrat požgane vasi, po vojni pa najbolj prizadeto vas v Brkinih. Sicer pa, naj se ji najprej iskreno zahvalim za zaupanje!

UMIRAJOČE BRKINSKE KOZJANE

Kozjane — Idiličnost je le navidezna, ker je vas v ruševinah. Foto: Joco Znidaršič

In tu je, spoštovana tovarišica Klara, moj odgovor:

Ne zamerite, da ne bom mogel na vaše vprašanje do- ločno odgovoriti, čeprav sem dolgo razmišljal, kaj naj rečem in kako naj odgovorim na tako ganljivo — in v brkinsko bistvo »ceste in vodovod«, zadevajoče — vprašanje, ki je že več kot dvajset let tudi moje in nešteti- tovaršev »boleča ran«, vendar odgovora, ki bi vas in mene zadovoljil, nisem našel. Preprosto povedano, na za- stavljen vprašanje ne morem odgovoriti zato, ker ne so- dim v krog tovaršev, članov medobčinskega odbora za razvoj Brkinov, v katerem delujejo predstavniki bistriške, postojnske in sežanske občine. V sredstvih javnega obve- ščanja pa tudi še nisem zasledil odgovora na vaše vpra- šanje.

Zato bi bilo bolje, če bi pismo pred TV-15 naslovili predsedniku medobčinskega odbora za pospeševanje raz- voja Brkinov, tovarišu Milku Primcu in članom tega od- bora, kajti oni so najbolj obveščeni in lahko odgovorijo, hkrati pa so tudi dolžni odgovoriti na vprašanje, kakšne so možnosti za gradnjo cestnega odcepa Tatre—Kozjane v letu 1977!

Da pa ne bi bilo dvomov ali nejasnosti, želim pri tem pojasniti le, da to nikakor ne pomeni, da se sedaj ali da sem se kdajkoli izogibal kakršnimkoli naporom v korist Brkinov, saj sem predvsem zaradi njih napisal »Istrski odred«. Prav gotovo pa ne sodim v takšen odbor, ki ni našel v sebi ne dovolj smelosti in ne pripravljenosti, da si pridobi zaupanje ljudstva s tem, da razkrinka in obsodi vse tiste, ki so na različnih ravneh krivi za več kot dvaj- setletno zapostavljanje Brkinov in ki hkrati v svojem pri- zadevanju za napredek Brkinov ne nastopa dovolj odloč- no, saj je v letu 1975 samevala na Tatrah ena sama mla- dinska delovna brigada.

Leta 1976 je bilo na novo preorane in zasilno posute le okoli 4,5 km ceste, ni pa bil začet že pred leti in tudi na javni tribuni v Podgradu objavljeni vodovod. Morda pa je najpomembnejši odraz nezadostno učinkovito in premalo kompleksno zasnovane aktivnosti odbora v tem, da v letu 1976, ko so dobro obrodile brkinske češplje in jabolka, spet ni bilo — kot leta 1973 in večkrat prej — organiziranega ustreznega nakupa, zato je na tone jabolk segnilo po sadovnjakih in grmovju, v travi.

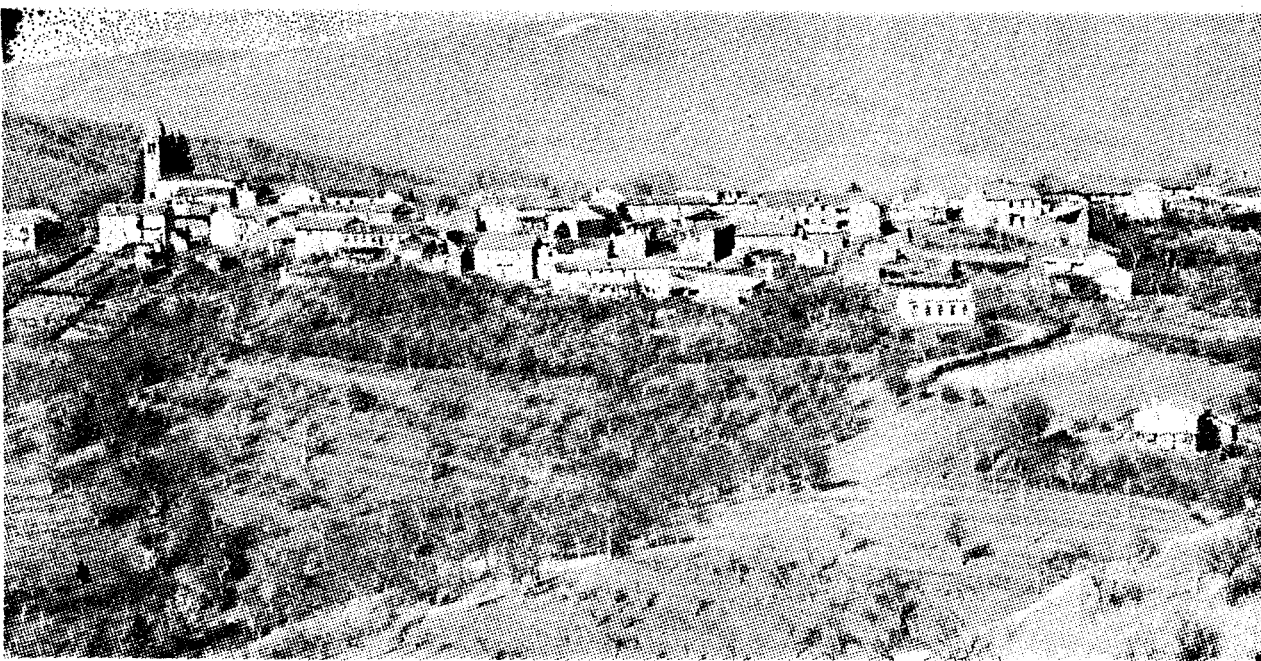
In vendar ne bi bilo prav, da izrazimo odboru zaradi takšnih in podobnih pomanjkljivosti nezaupnico in mu odrečemo podporo, pač pa moramo zahtevati, da le-ta iz- popolni svoj program, da odločneje ter uspešneje nada- ljuje svoje prizadevanje. Ne smemo namreč pozabiti, da je bilo zaradi nenaklonjenosti nekaterih vplivnih krogov akciji za napredek Brkinov (leta 1971 je republiška skup- ščina SRS celo odklonila vključitev Brkinov med neraz- vita območja!) potrebnih izredno veliko naporov, da je bil odbor sploh ustanovljen in je začel organizirano delati za napredek Brkinov.

O brkinskih vaseh in ljudeh smo v letih 1967—1975 precej napisali in javno povedali ter s tem Slovencem po- novno »odkrili« pozabljene in zapostavljene Brkine. Sep- tembra 1974 smo tudi organizirali veliko politično zboro- vanje na Tatrah, s katerim smo dosegli vsaj to, da so na- ši vodilni politični dejavniki po dolgih letih končno le pozitivno spregovorili o Brkinih — »zibelki primorskega partizanstva«. Ni pa prav, da smo v zadnjem letu skoraj povsem opustili pisanje in druga podobna prizadevanja v prid Brkinom, kajti brkinski problemi se še vedno pre- počasi rešujejo, ali — kot dokazuje tudi Klarino pismo — se sploh ne rešujejo tako, kot si je brkinsko ljudstvo s svojimi prizadevanji v boju za svobodo in žrtvami ter povojnim nelahkim življenjem nedvomno zaslužilo in kot bi bilo tudi za njegov napredek potrebno.

Cepav ne moremo v tem sestavku pojasnjevati zgo- dovino oblikovanja, sestavljanja in prepočasnega reševa- nja brkinskih problemov, moramo pa vsekakor ugotoviti, da so v letih 1974—1975 — najprej politična akcija, nato pa dokaj široko prikazan »potres« na Kozjanskem, v letu 1976 pa hud potres v Benečiji in na Tolminskem — one- mogočili, da bi naša republiška skupnost vendarle moč- neje in z večjimi sredstvi podprla prizadevanja za hitrejši napredek Brkinov. Kajti tako počasno reševanje ne daje želenih dosežkov, ker razvojni proces sprotno absorbira

sli, da že ime vasi s končnico »jane« (enako kot Trpčane, Poljane, Jelšane in druge) dokazuje najstarejši slovanski izvor vasi. Dober kilometer proti severovzhodu na gozd- nem griču, imenovanem Kozjanski grad (kota 628), je bilo predzgodovinsko gradišče. Okoli leta 1400 so imele Koz- jane (enako kot sosednje Tatre) 4 kmetije, ki so bile pod- ložne goriškemu grofu. Kozjane so se že ob začetku 17. stoletja, še bolj pa v prejšnjem stoletju, razvile v eno iz- med najpremožnejših brkinskih vasi, kar lepo dokazujejo sredi stoletja grajene prostorne hiše z lepimi, iz peščenja- ka klesanimi portali. Naprednost in iznajdljivost pa naj- bolj izpričujejo okoli 1860. leta grajen vaški vodovod, sple- tan z lesenimi cevmi in leta 1911 ustanovljeno posojilno in konsumno društvo. Ob prvem ljudskem štetju 1869 je živelo na Kozjanah 263 prebivalcev, leta 1931 jih je živelo v vasi 260. Le nekaj manj jih je bilo v letih 1940—1945, ko so se enotno — morda kot nikjer — že od začetka leta 1942 organizirano pridružili narodnoosvobodilnemu boju. Vas je imela zaradi svoje ugodne lege na vrhu griča in zavednih ljudi, za zadrževanje partizanskih enot v vasi, obrambo pred sovražnikovim napadom in neoviran umik, taktično izredno ugoden položaj. Zato so se skoraj redno zadrževale v vasi ali njeni bližini partizanske enote: do italijanske okupacije Brkinska četa, potem pa Brkinska brigada, Istrski odred, 5. bataljon 2. brigade VDV, Ko- manda istrskega vojnega področja, Komanda mesta Ma- terija, kurirji, partizani in aktivisti iz bolnišnice istrskega odreda »Zalesje« in drugi.

Bilo je torej dovolj razlogov, da so sovražniki vas kar trikrat požgali: 13. marca in 6. oktobra 1943 in končno še 14. septembra 1944. In kljub temu so ostali prebivalci zve- sti narodnoosvobodilnemu boju ter so svojo vojsko in ak- tiviste nenehno aktivno podpirali. Po vojni pa je začela vas nezadržno propadati, ker ni bilo poskrbljeno ne za njeno dosledno obnovo in dobro cestno zvezo, občinski gospodarski dejavniki pa niso znali rešiti problemov od- kupa živine, mleka, sadja in pridelkov.

Leta 1966 je živelo v vasi le še 66 prebivalcev, 1972 pa samo še 22.

Borci Istrskega odreda, ki smo bili prav gotovo naj- pogostejši gostje Kozlevcev, smo z grenkobo v srcih opa- zovali nezadržno propadanje vasi in sam sem januarja 1971 sedanjemu sežanskemu občinskemu predsedniku S. Cehovinu zastavil vprašanje v »Delu« — javno in konkret- no — kaj misli občina storiti za Brkine in seveda za Koz- jane. Odgovora ali ukrepa nisimo dočakali! Pomladi leta 1975 smo se želeli zbrati ob podelitvi knjige »Istrski od- red« na Kozjanah, smo šli v vas za našo in najbolj parti- zansko med približno 60 brkinskimi partizanskimi naselji in smo dali v ta namen tiskati barvno razglednico vasi. Poskušali smo se dogovoriti s predstavniki sežanske obči- ne — kjer so se medtem pogledi na brkinske probleme nekoliko spremenili — naj bi poskusili ob tej priložno- sti zgraditi cestno zvezo Tatre—Kozjane. Čeprav je bilo v začetku nekaj upanja, ker so občinski predstavniki me- nili, da bi cesta koristila tudi za gradnjo električnega daljnovoda visoke napetosti in bi zato njeno gradnjo so- financiralo podjetje Elektro Gorica, do izvedbe gradnje iz meni neznanih razlogov ni prišlo ne 1975 in ne 1976.

Brez cestne zveze za brkinsko »sljemensko cesto« med Kozjanami in Tatrami in izboljšanje cestne zveze proti Bibcu po približno 7 km dolgi vaški poti na cesto Diva- ča—Ribnica pa si v sodobnih življenjskih razmerah žal res ni mogoče niti zamisliti, da bi se Kozjane ohranile.

Zgraditi to cesto, mislim s sodobnimi sredstvi in zmog- ljivostmi, res ne bi smelo predstavljati nobenega resnega oziroma objektivnega problema!

In če želi odbor za pospeševanje razvoja Brkinov res- no in dosledno odigrati svojo vlogo, tedaj naj to dokaže tudi s tem, da v letu 1977 s sodelovanjem Kozlevcev, ži- večih kjerkoli, cesto tudi zgradi ter s tem prepreči na- daljnje propadanje Kozjan, te najstarejše in med vsemi partizanskimi najbolj partizanske vasi. Nujno bi bilo tudi, da bi se Kozlevci sami, med katerimi je tudi več izobra- žencev, živečih drugod, javno bolj zavzeli za svojo vas. Prav to smo doslej pogrešali!

MAKS ZADNIK

vložene napore, hkrati pa v primerjalni dilemi Kozjan- sko—Tolminko—Brkini nehoti in nedopustno, če ne celo absurdno, navaja na to, da bodo tudi Brkini dobili učin- kovitejšo pomoč le v primeru, če jih bo prizadejal po- tres?

Naj končno sklenem razkrivanje vzrokov za zaostaja- nje Brkinov v sodobnem razvoju s tremi že znanimi raz- logi.

1. Nesorazmerno velike materialne in človeške žrtve Brkinov v boju za svobodo so jim v primerjavi z enako razvitimi kraji in mesti, ki so v ta namen velikokrat manj žrtvovali, ustvarili občutno slabše povojne začetne mož- nosti;

2. več kot četrtsotletno, v raznih oblikah izvajano od- tujevanje presežkov dela (predvsem pa zrele delovne sile), iz dežele v mesta, ni omogočalo niti enostavne, še manj pa razširjene reprodukcije proizvodnih sredstev v Brkinih;

3. neenako povojno ekonomsko-družbeni pogoji dela v kmetijstvu in industriji so ustvarili delavcem, zaposlenim na malih in srednjih zasebnih kmetijah (teh je v Brkinih večina), kljub enaki ali še večji delovni prizadetosti ne- enak, ekonomsko inferioren položaj le-teh v primerjavi z industrijskimi delavci. To jih je sililo v zvezi s pogoji pod točko 1. in točko 2. ne le na zaposlitev v industriji, pač pa tudi na odselitev v mesto. Posledice so znane: ne- obdelana polja na deželi, v mestih pa strašna stanovanj- ska stiska ter skoraj nerazrešljivi komunalni problemi, ki požirajo ogromna sredstva.

Iz teh vzročnih izhodišč lahko sklenemo splošnejše razmišljanje o brkinskih tegobah z ugotovitvijo, da Brki- ni res ne potrebujejo nobene družbene pomoči v obliki tujega dela. Upravičeno pa terjajo vrnitev dela, lastnega, v raznih oblikah v mesta odlujenega dela.

● Kakšna bo usoda Kozjan?

Za zaključek pa še nekaj o zastavljenem vprašanju — usodi umirajočih Kozjan?

Da bi nam bila tragika vasi bližja in razumljivejša, se ozrimo malo v zgodovino. Zgodovinar Milko Kos mi-

VIKTOR STOPAR

Skoraj pozabljena obletnica

Pred 40. leti, sredi februarja, je policija prišla 160 prostovoljcev, ki so hoteli po morju v Španijo, na pomoč španskemu ljudstvu.

Skoraj leto dni je že trajala državljanska vojna, ki so jo sprožili kontrarevolucionarni politiki in generali na čelu z generalom Frankom. Španski narod, ki je na parlamentarnih volitvah leto prej dal svoje glasove za demokratično koalicijo Ljudske fronte, je bil trn v peti svetovni reakciji, ki je doživljala svoj vzpon na diktatorskem in vojaškem področju. Fašistična Italija in nacistična Nemčija sta nezadovoljstvo španske reakcije izkoristili, ter generala Franka krepko podprli. Poleg tega pa sta vedeli, da se vladi v Franciji in Britaniji ne bosta postavili na stran republikanske Španije. Čeprav so Združeni narodi sprejeli resolucijo o nevmešavanju v španske notranje razmere, pa njihov vpliv na diktatorski velesili ni bil dovolj močan, da bi preprečil vmešavanje teh dveh držav v notranje razmere Španije. Tako so bili španski napredni in demokratični ljudje prepuščeni sami sebi, reakcija pa je dobivala izdatno pomoč v ljudeh in vojaškem materialu od fašistične Italije in nacistične Nemčije.

Takrat edina socialistična država Sovjetska zveza je bila geografsko zelo daleč in še sama je imela dovolj lastnih nerešenih problemov. Kljub temu pa so imele demokratične sile Španije močnega zaveznika v demokratičnih vrstah po vsem svetu, posebno v članstvu in simpatiziranjih vseh legalnih in ilegalnih komunističnih partij. Dolgotrajen boj in upiranje španskih in internacionalnih borcev sta bila dokaz, da ni zlahka pokoriti ljudi, ki se s srcem borijo za svobodo in pravice. Na koncu so le morali kloniti. Hitler in Mussolini sta namreč ravno v španski državljanski vojni preizkusila svojo vojaško in politično moč in ugotovila slabosti tedanjega »demokratičnega sveta«, ter oddaljenost Sovjetske zveze. Dala sta tudi slutiti, da se s posredno zmago v Španiji ne bosta zadovoljila, temveč bosta svoji diktaturi poskušala vsiliti vsemu svetu.

Zaradi takratnih razmer v svetu — posebno v Evropi — so lahko uspevali fašistični režimi. Todaljudske množice po vsem svetu so popolnoma drugače mislile od svojih političnih voditeljev. Udeležba v internacionalnih brigadah dokazuje, kaj so hoteli demokratični in napredni ljudje.

Sredi februarja leta 1937, prav pred štiridesetimi leti, so policija, žandarmarija in oboroženi financieri na otoku Braču ujeli in aretirali 160 mladih fantov in mož, ki so hoteli med prostovoljce v Španijo.

Ti prostovoljci so bili iz vse Jugoslavije. Največ jih je bilo iz Dalmacije, potem pa iz Slovenije (preko 30, toda nepreverjeno). Marsikdo se bo čudil, da se je lahko ilegalno zbralo na enem samem mestu toliko ljudi, ne da bi jih prej odkrila policija. Takrat je kraljevina Jugoslavija še imela uradne stike z

republiko Španijo. V Ljubljani je obstajal celo konzulat, ki ga je vodil kot konzul ugledni slovenski politik, pisatelj in publicist Izidor Cankar. Toda oblasti niso bile naklonjene republikanski Španiji, zato tudi njihče med državljansko vojno ni dobil viže za odhod tja, če je policija smatrala, da gre na pomoč republikli. Naši prostovoljci so zato ubirali različne ilegalne poti, ali pa so odšli v Pariz, kjer je bila prav takrat svetovna razstava, ter od tam v Španijo.

Množični odhod, ki se je končal na otoku Braču, je kakor vse druge odhode v Španijo, organizirala KPJ. Kako je prišlo v bližini Dubrovnika do zaplenbe francoske ladje, ki bi nas bila morala vkrcati na odprtem morju izra Brača, a o tem, kako je prišlo do naše aretacije, obstaja več verzij, o katerih ne bi razglabljali. Rad bi le poudaril pripravljenost naših ljudi, da pomagajo trpečemu španskemu narodu v njegovih hudih trenutkih. Po nepopolnih podatkih se je borilo v Španiji preko 600 Slovencev in približno polovica se jih je po končani vojni vrnila, med njimi precej invalidov. Drugi so pokopani na tamkajšnjih bojiščih. Ni pa se dalo ugotoviti, koliko jih je sploh poskušalo oditi, a jim ni uspelo (od sedaj 150 živečih Špancev je Slovencev še 43). Prav tako kot jugoslovanska partija, so tudi druge komunistične partije organizirale in pošiljale prostovoljce na pomoč republikanskim borcem.

Naša pot na otok Brač in nazaj je bila zanimiva, zato mislim, da jo je vredno opisati, (zapiske o tej poti sem napravil takoj po koncu vojne, ko je bil spomin na te dogodke še zelo živ).

Spomladi leta 1936 me je policija po več tedenskih preiskavah izgnala brez sodnijske obsodbe iz Zagreba v Ljubljano za dobo 5 let. Hkrati so oblasti obvestile takratne banovinske direkcije državnih železnic, da me zaradi pripadnosti komunističnemu gibanju ne smejo sprejeti v nobeno državno službo. Tako sem se znašel »doma«, brez službe, brez sredstev za življenje in kar je bilo najtežje, brez povezave s Komunistično partijo Slovenije. Aretacije v zimi 1935-36 so namreč ohromile partijsko delo in vnesle mnogo medsebojnega nezaupanja, saj nas je bilo v Zagrebu aretiranih 180, v Ljubljani pa okoli 45 članov KP. Zaradi teh aretacij je bilo preverjanje pripadnosti partiji zelo dolgotrajni postopek. Policija se je namreč zelo pogosto, čeprav ne zelo uspešno, posluževala vrinjenec v partijske vrste. Po daljšem času in intervenciji zagrebške organizacije pa je le prišlo do povezave v Ljubljani. V februarju 1937 leta so me vprašali, če želim v Španijo, saj sem že prej izrazil željo, da bi odšel tja ali v Sovjetsko zvezo.

(se nadaljuje)

Odlomek iz knjige »Pod Mežakljo in Karavankami so se uprli«, pisca Franca Konoblija-Slovenka

Na Stolu

Dva meseca smo že bili v Baragovi koči pod Stolom nad Zabreško planino. Večina borcev Jeseniške čete je tu preživela svoj zimski čas. Koča je bila vedno toplo zakurjena in ob večernih urah je bilo kar prijetno. Vsak je pripovedoval težave svojega življenja. Komandir Polde Stražar nam je vedel povedati o težavah v tovarni, o organizaciji, o taboriščih itd. Tudi ostali so izmenjavali svoje misli, svoje občutke in načrte. Zbrali smo se skupaj prav iz vseh krajev Slovenije. Med nami so bili Dolenjci, Primorci in Stajerci, največ pa nas je bilo domačinov izpod Stola. Kljub mrzli zimi nismo počivali. Minirali smo vodovodne cevi iz Javorniških rovt, tračnice, železniške mostove, električni kabel, električni vod, obenem pa smo Jesenice vedno pogostejše razburjali z našimi obiski. Trosilne akcije so bile na dnevnem redu, rdeče zvezde ter srp in kladivo si videl povsod.

Rezek strel je odjeknil v mrzlo februarjsko noč pod zanesenim Stolom. Stražar nad Zabreško planino je bil skokoma v koči in je takoj obvestil komandirja Poldeta o sumljivem strelu. Strel je stražar slišal malo niže, kjer je stal hlev, in Polde je takoj vedel, pri čem smo. Tudi ostali smo bili takoj napravljeni in dozdevalo se nam je, da so Nemci pomotoma obkolili sto metrov niže ležeči hlev. Hoteli so nas presenetiti še v spanju, toda ušli so se.

Nobenega glasu ni bilo slišati, le piskanje vlaka iz doline nam je prihajalo na ušesa kot zadnji jutranji pozdrav.

Udeleženci letošnjega pohoda na Stol

Dolina je bila temna in nikjer ni bilo videti niti najmanjše luči.

V koči ni bilo nikogar več, le intendant je še skrival v peč, kar se mu je zdelo potrebno; a to delo bi lahko samo primerjal delu žene, ki ji gori hiša, pa rešuje staro budilko. Na pol oblečeni in obuti smo se hitro zbrali pred kočo.

Mrzel veter z Vajneza nam je pihal v hrbet. Komandant Polde je stal pred težko odločitvijo: kam? Ali v dolino pred zasede ali pa v strmine Stola in preko vrha na Koroško? Straža in nekateri od nas, ki smo stali pred kočo, smo opazili najprej belo odete smučarje — Nemce. Niso nas videli. Za njimi še druge in tretje in vedeli smo, da moramo pohiti. V nemških vrstah smo slišali tudi pritajene slovenske besede; brez domačih seveda ni moglo iti.

Polde se je že odločil. »Takojsen umik na vrh do koče«, je ukazal. Hite ti je bilo treba, kajti Nemci bodo kmalu opazili zmoto. Dolga kolona se je odtrgala od koče in prvi so se že izgubili med smrekami. Jezili smo se natiho, ker nam je mraz lezel v kosti. Neradi pa smo tudi zapustili toplo kočo.

Sneg se je globoko vdiral pod nogami; bil je suh. Globoka sled za nami je bila lepo opozorilo za Nemce, ki bodo

kmalu pritisnili za četo. Prvi so imeli precej opraviti, da so se sploh premaknili naprej. Med podrtimi bukvami je bilo snega tudi do dva metra in prvi se je včasih kar izgubil v teh kotanjah. Počasi smo se začeli vzpenjati v pobočje. Veliko zadoščenje za nas pa je bilo to, da se je jeseniški župan Lukman, ki je to akcijo pripravil, to pot uštel. Dobro smo vedeli, da je današnji obisk njegovo delo. Kakor smo pozneje zvedeli, je Lukman za to akcijo zbral čez dva tisoč Nemcev. »Treba je uničiti gošarje pod Karavankami,« je grozil...

Zbrali smo se v koči, le straža je odšla na svoje mesto. Skuhali smo si toplo kavo, vsak pa je začel tudi čistiti orožje, vedoč, da bo danes še trda. Bili smo šele sredi dopoldneva.

Koča je zadnjič sprejela svoje goste, to pot borce za novo življenje — partizane. Okoli mize v obednici so posedli: Polde, Ivan Vovk, Matija, Šmidov Janez in Albin — vsi jeseniški kovinarji, vsi doma iz jeseniškega kota. Fantje iz Primorske in Stajerske so prvič gledali Gorenjsko s take višine. Kodrov Jože iz Baške grape je razvijal svoje misli in nam pripovedoval, kako je spravjal čez italijansko-jugoslovansko mejo pištole, ki so marsikaterega fašista spravile pod rušo...

Klic »k orožju« nas je kaj hitro zdramil in kmalu smo bili vsi na položajih. Zavedali smo se dobro, da ne smemo odnehati do zadnjega. Polde je poslal na koroško stran izvidnico, da pregleda teren za naše prihodnje zavetje, kamor naj bi se s Stola umaknili. Večina jih je danes stala v takem položaju prvič. Le nekaj nas je bilo, ki smo ognjenik krst že doživeli. Švabi so bili še precej daleč. Megla in bele halje so jih delale nevidne...

Prvi strel so padli po nas in misliti je bilo treba na zaklone. Polegli smo za skale, toda Peter ni zdržal, da jim ne bi z mitraljezom takoj odgovoril. Mir je nastal za nekaj sekund. Močnejši pok se je odbil od skal nekaj metrov pod nami. Tromblonke so začele svojo pesem. Niso nam bile nevarne. Stražarjev Viktor si kar ni mogel najti zaklona in jim je kar stoje vračal »pozdrave«...

Švabi so bili trdovratni in ljubilo se jim je na vrh. Njihova pesem je postala glasnejša, mi pa smo bili bolj tihi in redki strelji so morali biti dobro merjeni. Dvajset nabojev na vsakega je bil račun, ki ga je bilo težko rešiti. Večer pa je bil še daleč. Res je šla ura že na četrto popoldne, toda zdržati je bilo treba še nekaj časa.

Trmasti Švabi so se pomikali počasi proti nam. Sonce se je že pomikalo proti Bogatinu in treba je bilo misliti na umik. Toda Švabi ne smejo o tem ničesar vedeti. Redki strelji so jim še vedno odgovarjali.

Kodrov Jože je priskočil na pomoč, da bi podrl s svojo karabinko Švaba. Toda komaj je legel, je omahnil z glavo na puško. Zapustil nas je brez besed. Nemški ostrostrelec ga je zadel v čelo.

Jožetova smrt nas je zelo pretresla... Toda mrak se je že bližal. Nastalo je vprašanje, kaj naj naredimo s kočo. Goreča koča bo za Švabe znamenje, da smo se umaknili; pustili smo jim celo kočo. Zadnji so se začeli umikati. Hitro smo bili na dnu plazu. Toda, kam sedaj? Izvidnica se je pravkar vrnila in povedala, da na Koroško ne smemo; na Mačenski planini nas čakajo Švabi. Brž smo se odločili, da jo mahujemo v dolino Žngarica. Pričeli smo gaziti globok sneg...

Zoran Razboršek podeljuje Savinovo priznanje Meti Rajner.

ŽALEC

Savinove nagrade

V Libojah so ob koncu kulturnega tedna in na osrednji proslavi podelili tudi Savinove nagrade ženskemu pevskemu zboru iz Griž, Francu Kovaču in Milanu Gerželju. Tako se je končal kulturni teden, v katerem so se po vsej občini vrstile številne prireditve. Na proslavi je poleg domačih umetnikov sodeloval tudi oktet Gallus, katerega član je predsednik Zveze kulturnih organizacij Slovenije Jože Humer. Savinove plakete je dobilo 34 kulturnih delavcev, zbor za 40 let uspešnega delovanja, Milan Gerželj za širjenje lepe besede, Franc Kovač pa za neumorno delo kot vodja godbe na pihala iz Liboj. Priznanja in plakete je podelil predsednik kulturne skupnosti Žalec Zoran Razboršek, ki je vsem nagrajencem v domu upokojencev priredil prisrčen sprejem.

EDI MASNEC

TUNIŠČE

Tudi Pomurje delavno

Krajevna organizacija ZZB NOV je imela letno sejo. Udeležili so se je tudi predstavniki občinskega odbora ZZB NOV Lendava, krajeve skupnosti in drugih družbenopolitičnih organizacij na vasi. Iz poročila upravnega in nadzorne-

ga odbora je bilo delo v preteklem letu uspešno. Udeležili so se tudi enega iz leta v partizanske kraje iz Slovenije, maja lani. Veliko članov se je udeležilo tudi osrednje proslave ob Dnevu borca, ko so preko Mure odprli nov most v Srednji Bistrici. Tudi pri Kurirčkovih pošti so borci sodelovali v okviru srečanj z mladino. Nadalje so pripravili sprejem udeležencev pohoda po poteh Prekmur-ske čete pri hiši narodnega heroja šte-

in šolski otroci. Na proslavo so vabljene vse ženske iz Bleda in okolice ter drugi občani.

BRANKO BLENKUS

RADOVLJICA — Na seji koordinacijskega odbora za odnose z zamejskimi Slovenci, zdomci in drugimi jugoslovanskimi narodi, ki deluje pri občinski konferenci SZDL Radovljica, so pregledali in kritično ocenili delo v letu 1976 in sprejeli program za leto 1977. Po programu bodo sklicali tudi posvetovanje o pomenu Osimskih sporazumov z Italijo in o aktualnih vprašanjih naše narodne skupnosti v celotni pokrajini Furlanije in Julijske krajine. Na posvet bodo povabili predsednika SGKS iz Trsta, tovariša Borisa Race-ta in predstavnika slovenske mladine v Italiji. Posvet bo predvidoma sredi marca.

JOST ROJC

BEGUNJE — Na svoji redni seji je IO strelske družine v Begunjah na Gorenjskem razpravljala o dosedanjem delu in uspehih. Pohvalna je predvsem množičnost, ki s sekcijami lovcev in članov ZRVS šteje blizu 200 članov. Dosegli so tudi pomembne rezultate v občinskem merilu pa jim je zato zaupana organizacija tekmovanja radovljiške občine za »zlato puščico«. V tekočem letu planirajo tudi gradnjo strelišča, s čimer bi še bolj popularizirali ta šport, pomemben tudi za SLO.

PAVLE VUGA

PIVKA — Tu so že leta 1955 ustanovili strelsko družino Tone Tomšič. Do danes so se že velikokrat vpisali med zmagovalce različnih republi-skih tekmovanj. Sedaj pa so v velikih težavah, saj nimajo niti strelišča, ki so ga sami naredili. Danes stoji na mestu lep dom JLA. Novo

fana Kovača v Nedelici. Ob koncu leta je organizacija obdarila bolne člane. Pri sodelovanju v družbenem življenju je vedno pogostejše slišati potrebo po dispanzerju in sistematskih pregledih borcev. Jasno, da borce zanimajo tudi priznavalnine in uveljavljanje posebne dobe. O vsem tem razpravlja odbor. Trudi se tudi za razširitev časopisa TV-15 med svojimi člani in ostalimi. Članstvo se bo v letošnjem letu po možnosti udeležilo vseh prireditev v okviru praznovanj KPS, Titovega rojstnega dneva in vseh ostalih praznikov. V tem smislu je bila izražena želja, da se organizira tudi letos izlet po poteh spominov iz NOB.

JOŽE RUŽIČ

ŠKOFJA LOKA

Poklon 50 talcem

Devetega februarja je bila za Kamnitnikom v Škofji Loki ob spomeniku petdesetim talcem veličastna proslava. Na Mestnem trgu v Škofji Loki se je ob 15.30 zbrala velika množica ljudi in učenec srednjih šol ter gimnazije, godba na pihala, pevski zbor in vojaki, ki so izstrelili častno salvo, pred spomenikom. Učenci so za to priložnost pripravili in izvajali primeren program. Predstavniki družbenopolitičnih organizacij in društev, delovnih organizacij in šol so ob spomeniku položili žalne vence. Pri tem je igrala pihalna godba iz Škofje Loke. Na proslavi je bilo 23 praporov ZZB in drugih družbenopolitičnih organizacij. Udeležba prebivalcev je bila nad pričakovani, prišlo je več kot tisoč občanov, veliko mladine, pripadnikov JLA, članov ZZB NOV, ZRVS in drugih. Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka se je letos za proslavo zares zavzel.

FRANC GALIČIČ

JESENICE

Jože Koder padel na Stolu

Pohod na Stol je pravzaprav spomin na borbo 40 borcev Cankarjeve čete z 2000 Nemci. Nemci so bili prepričani v zmago. V bojih na Stolu pa je padel

le borec Jože Koder, ostalim se je posrečilo rešiti preko strmin Karavank. Jože Koder je bil doma z Nemškega Ruta na Tolminskem. Bil je sin revnih staršev. Težko se je preživljal, a je bil kljub temu med prvimi, ki se je v kraju aktivno priključil že v samem začetku protifašistični organizaciji TIGR na Primorskem. Z organizacijo sta ga povezala Nikolaj Lončner in Simon Kos. Prvega so ustrelili 30. decembra leta 1941 v Dragi pri Begunjah, drugega pa le dva tedna prej v okolici Trsta. Tudi Jože, prav tako kot njegov brat Tone, je bil med tistimi našimi rojaki na Primorskem, ki se je zavedal, da se bo potrebno za svobodo boriti. Že vrsto let pred izbruhom vojne je prenašal čez mejo slovensko čtivo in tudi orožje.

Jože je bil tudi med tistimi, ki so morali zapustiti svoj rojstni kraj in zbežati v Jugoslavijo, da so se tako izognili aretaciji in zaporu. Z bratom Tonetom pa nista mogla dobiti stalne zaposlitve in sta se udejvala kot kmetstva ali gozdna delavca. Priključila sta se osvobodilnemu gibanju in stopila v vrsto NOV. Nihče pa ni dočkal konca vojne.

SREČKO SORLI

KOPER

Na obali se vključujejo v letošnja velika praznovanja

Obalni odbor ZRVS se pripravlja na jesenske volitve v nove odbore osnovnih organizacij in občinske odbore. V njih naj bi bilo čim več mladih vojaških starešin. V zvezi z letošnjimi praznovanji je obalni odbor že zastavil naloge, ki bodo ob morju specifično obarvane tudi s praznovanjem 35-letnice jugoslovanske mornarice, 25. letnico ZRVS in drugimi praznovanji. Na obali bodo zato izdelali akcijski program, ki bo koordiniral vse proslave in dogodke, kdo je prireditelj, oziroma nosilec določene proslave. V Izoli bo letos 10. in 11. junija republiško tekmovanje ZRVS in ZSMS v taktično orientacijskih vajah. To bo množična manifestacija. V ta namen bo marca razširjena seja republiškega predsedstva ZRVS in ZSMS v Izoli. Z obale bo sodelovalo 6 ekip. Do konca maja pa morajo seveda biti vsi objekti za tekmovanje pripravljeni.

STEFAN CAFUTA

VITANJE

Aktivnost organizacije ZRVS

Čeprav maloštevilna, je organizacija uspela opraviti vse naloge, ki jih običajno opravljajo vojaški starešine. Na individualnem nivoju pa se posamezniki izpopolnjujejo v tehniki in teoretičnem znanju, sodelujejo pri organizaciji SLO in družbeni samozaščiti v organizacijah, kjer so zaposleni in v krajevni skupnosti pa tudi v krajevnih društvih. Na tem nivoju tečeta dva programa, ki ju vsako leto zaključujejo z organizacijo skupne poučne in družbene ekskurzije. Pred časom so tako obiskali karavlo na Ostrem vrhu in se seznanili z njihovim načinom življenja danes, hkrati pa odigrali nekaj tekem v odbojki in namiznem tenisu. Ob tej priložnosti so obudili spomin na Djuro Djakovića, ki so ga ob meji ubili žandarji stare Jugoslavije. Na Ostrem vrhu stoji spomenik, pokopan pa je v Beogradu. Obiskali so tudi vojaški dijaški dom in gimnazijo Franca Rozmana-Staneta v Ljubljani. Na obisku Gorenjske so se pomerili z domačini v keglanju. Za letošnje leto načrtujejo kondicijski pohod po poteh slavne XIV. udarne divizije na Paški Kozjak. Organizacija že nekaj let uspešno vodi tovariš Stanko Pogorevc.

FRANJO MAROŠEK

JESENICE

Žrtve nacizma

Pri pregledovanju razne dokumentacije ugotavljamo, da so prebivalci jese-niške občine veliko žrtvovali za svobo-

v nekaj vrsticah

STRANICE — Tudi letos je bila 12. 2. žalna svečanost v spomin na talce, ki jih je okupator obesil po jablanah ob cesti. Organiziral jo je občinski odbor ZZB NOV Slovenske Konjice. Sodelovali so še pevski zbor Adolf Tavčar, godba na pihala, pionirji iz šole Stranice in vod teritorialne obrambe. Družbenopolitične in delovne organizacije so na grob položile vence. Med prisotnimi je bilo videti tudi tabornike in veliko mladih. V osnovni šoli Dušana Jereba je bila razstava Nemška koncentracijska taborišča, ki jo je pripravil Muzej revolucije iz Celja. Svojci so se zbrali na srečanju v domu upokojencev v Slovenskih Konjicah in obujali spomine. Letos bodo na novo uredili okolje obeh spomenikov, parkirišče, ter pešpot od parkirišča do obeh grobov. Za sredstva teče akcija v kolektivih.

JULIJANA TAJNIKAR

BLAD — Tu se skrbno pripravljajo na mednarodni praznik žena. Krajevni odbor SZDL in komisija za razvijanje tradicij NOB sta se dogovorili, da bo proslava v Festivalni dvorani. Govor bo imel mladinec, v kulturnem delu pa bodo nastopili Akademski pevski zbor iz Ljubljane

MIRKO VAUDA

do svojega naroda. Skozi zapore v Begunjah je šlo 1435 ljudi te občine, nemalo jih je bilo poslanih v koncentracijska taborišča, od koder se jih veliko ni več vrnilo. Skozi Št. Vid nad Ljubljano, kjer je bilo zbirno mesto za deportirane je šlo 480 ljudi, skozi Medvode, oziroma Goričane pa 424 naših zaveznih rojakov. Pri številkah niso všteti otroci, sicer bi bila precej višja. Na gestapu na Jesenicah je bilo več ali manj časa zaprtih 71 ljudi. Zaradi težkih razmer jih je umrlo 120, 146 talcev pa je bilo ustreljenih. Tu je treba omeniti še 85 vojnih ujetnikov, ki so jih ob zlomu stare Jugoslavije odpeljali v Nemčijo. Med omenjene žrtve pa je treba prišteti seveda še vse padle v NOV.

SREČKO SORLI

JESENICE

Spremljanje dogodkov na Koroškem

Nekdanji prostovoljci za severno mejo se na Jesenicah močno zanimajo za zdajšnje dogodke na Koroškem. Tema je na vseh sejah na dnevnem redu, saj so se prav oni že pred 58 leti borili in umirali za pravice na ozemlju Koroške. Prijeli so za orožje in se bojevali za naše rojake onkraj Karavank vse dotlej, ko je naša vojska v zadnji ofenzivi od 28. maja do 6. junija 1919 potisnila nasprotnika daleč nazaj in zasedla vse kraje, kjer je bival naš slovenski rod, vključno s Celovcem. Tako ti ostareli borci poznajo vse kraje od Zile do Podjune in nemalokrat se spominjajo časov požrtvovalnosti in idealizma. Malo jih je še ostalo od okoli 300 z Jesenic in okolice, če ne računamo še 150 prostovoljcev šefmanove čete z gornjesavske doline.

SREČKO SORLI

VIPAVA

Družbena aktivnost žena

Ze lani je bila na tovariškem srečanju dana pobuda za ustanovitev sekcije za družbeno aktivnost žena. Izvolili so vodstvo, sprejeli nekaj smernic in tako

so žene nadaljevale tukajšnjo tradicijo organizacije AFŽ. Prav v Vipavi so bile žene vedno zelo aktivne. V sekciji je večina članic ZZB NOV, ki so bile torej že med NOB aktivistke ali borke.

Sekcija je v sedanji mandatni dobi uspela obiskati ostarele, osamele in bolne članice, uspela je v želji, da otroška ambulanta posluje v popoldanskem času in drugo. Žene niso pozabile tudi umrlih tovarišic in obiskujejo njih grobove. Sekcija vsako leto organizira tudi srečanje žensk za 8. marec. Letošnji program bo povezan z jubilejnim letom ustanovitve organizacije AFŽ. Želja sekcije je, da bi se vse ženske vključile v organizacijo, da bi jo preveval borbeni duh kot po vojni in da bi si vsi medsebojno pomagali.

Sekcija se zavzema tudi za ureditev okolja, za čistočo mesta in lepši videz kraja. Tudi to se vključuje v letošnje leto varstva okolja.

ZORA HREPEVNIK

RADOVLJICA

Seja občinskega odbora ZRVS

Člani občinskega odbora so pregledali delo preteklega leta in se dogovorili za letošnji plan. Lani so izpolnili plan v celoti razen točke 6, se pravi tajnega poveljevanja, ki so ga prenesli med naloge letošnjega leta. Zelo lepo so lani sodelovali z mladino. Program bo pregledala posebna komisija in ga dala v obravnavo občinskemu odboru

Vsem tistim, ki so se prijavili za »SPOMINSKI POLET V EGIPT«, ki bi moral biti po programu od 28. februarja do 3. marca letos, sporočamo, da bo izlet zaradi nepredvidenih težav od 21. do 24. marca letos.

Prijave sprejema do vključno 5. marca INEX potovalna agencija Ljubljana, Titova 25 ali po telefonu 312-995.

pa tudi svetu za LO, varnost in družbeno samozaščito.

Program vključuje tudi vsa letošnja velika politična praznovanja in rojstni dan maršala Tita. Ko bo program potrjen, ga bodo sprejele vse OO ZRVS v radovljiški občini. Za letos so predvideli tudi vojaški dan za vse učence osmih razredov. Izdelali bodo nadalje še program sodelovanja ZRVS z ZZB NOV, ZSMS, občinskim štabom za TO in brigado.

Ocenili so pohod »Po poteh partizanske Jelovice« kot izredno uspeš. Sklenili so, da bodo dosedanje prireditve v Kropi in Lipniški dolini ostale še naprej.

CIRIL ROZMAN

NOVO MESTO

Smučarsko tekmovanje za pokal TV-15

Pionirke — posamezno: 1. Nadu (OŠ Bršljin) 1:44,0; 2. Blatnik (OŠ »Katja Rupena« — N. mesto) 1:55,0; 3. Bojanc (Bršl.) 2:05,0; 4. Križe (OŠ Baza 20 — Dol. Toplice) 2:23,0; 5. Osolnik (Bršl.) 2:40,0; ekipno: 1. OŠ Bršljin (Nadu, Bojanc, Osolnik) 6:29,0; 2. OŠ »Katja Rupena« N. mesto (Blatnikar, Hribar, Tavčar) 7:13,0; 3. OŠ Baza 20 — Dol. Toplice (Križe, Jarc, Vilič) 10:04,0.

Pionirji — posamezno: 1. Božič (Bršl. I.) 1:13,0; 2. Radašček (OŠ »K. Rupena«) 1:14,0; 3. Regina (Bršl. I.) 1:16,0; 4. Bajt (Grm) 1:17,0; 5. Tomšič (Bršl. II.) 1:20,0; ekipno: 1. OŠ Bršljin (Božič, Regina, Berus) 4:13,0; 2. OŠ »Katja Rupena« (Radašček, Mlinarič, Nagelj) 4:21,0; 3. Bršljin II. (Tomšič, Spendal, Mesojevec) 4:30,0; 4. OŠ Baza 20 — Dol. Toplice (Žurga, Peršina, Lukšič) 4:49,0; 5. OŠ Grm (Bajt, Serini, Savšek) 4:58,0 itd.

SLAVKO DOKL

NOVO MESTO

ZRVS prejela plaketo

Dne 31. januarja 1977 je predsednik osnovne organizacije ZRVS-center Novo mesto prebral na letni konferenci referat o delu organizacije v preteklem

letu. Poudaril je, da je organizacija veliko naredila prav na področju strokovnega dviga rezervnega starešinskega kadra, kar je posebnega pomena za splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito.

Predsednik je letni konferenci ZRVS tudi sporočil, da je Republiški odbor ZRVS dodeli priznanje — plaketo občinskemu odboru ZRVS za dosežene uspehe. To je priznanje, ki vse organizacije ZRVS v občini obvezuje na še večje napore, da bi tako opravičili zupanje, ki ga organizaciji izkazuje družba.

MILORAD DIMITRIĆ

GORJE

Gasilci aktivni

Gasilci v Gorjah so imeli letni občni zbor v novem domu. Društvo šteje 60 članov, med njimi je veliko mladih. Fantje so v stalni pripravljenosti, udeležujejo se sektorskih vaj in društvenih vaj na svojem območju. Opremo so v zadnjem času obnovili, zato jih delo še bolj veseli. Skrbi pa jih, ker po vaseh ni dovolj vodnih hidrantov. Na obnem zboru je načelnik gasilske zveze za občino podelil tudi 13 odlikovanj, društvena odlikovanja pa so dobili tirje člani. Po pregledu dosežkov so ugotovili, da so sedaj največji problem hidranti, vendar zanje manjka denarja. Kot druga gasilska društva so tudi Gorjani vključeni v SLO. Udeležujejo se predavanj in praktično vadijo ukrepe za primer nesreč.

JOŽE AMBROZIC

Nov gasilski dom v Gorjah

Danimir Matko-Matiček:

Na fotografiji je družina Pirca pred domačo hišo leta 1940. Oče Jože in mati Marija sta aktivno delala za NOB od junija leta 1941. Po aretaciji sina Jožeta in po odhodu sinov Francija in Cirila med partizane (marca leta 1942) sta bila aretirana in zaprta. Mati je umrla v zaporu, oče pa se je vrnil iz internacije po vojni. Močno izčrpan je kmalu umrl.

Prvi od leve proti desni je sin Jože, ki je bil pred aretacijo 11. marca 1942 sekretar okrožnega komiteja KPS za Notranjsko. Najprej je bil v zaporu v Trstu, pozneje pa v Ljubljani. Danes živi v Ljubljani.

V sredini je sin Franci, predvojni skojevec. Na Rakeku je bil prvi sekretar SKOJ — od junija 1941. Med partizane je vstopil 12. marca 1942 in je padel kot rajonski poveljenik VOS za Kočevsko reko.

Tretji od leve proti desni je sin Ciril, član SKOJ od junija 1941. Med partizane je vstopil 12. marca 1942 in je padel v jurišu pri napadu na grad Čušperk (v začetku junija 1942).

Rakek in njegova udarna četa

(4)

V začetku junija smo odšli napadati grad Čušperk. Tam smo v jurišu izgubili zopet enega svojih hrabrih tovarišev Cirila Pirca-Cicka. Vrstile so se akcije za akcijami, bilo jih je vse več in z njimi vred tudi naših žrtev. Zaradi izkušenj in sposobnosti je bilo več rakovških fantov premeščenih v druge enote na odgovornejše dolžnosti. Na eni izmed takih dolžnosti je padel na Primorskem tudi naš narodni heroj komandant divizije Ivan Turšič-Iztok.

Ko smo marca 1942. leta v skupinah po štirje, pet do devet fantov zapustili Rakek in se z rednim avtobusom, ki je vozil iz Rakeka v Stari trg pri Ložu, napotili proti novemu domu, partizanski Raci gori, smo šele spoznali, kako dobro je vse pripravljeno in organizirano, saj drugače vse skupine ne bi srečno prišle na določeno mesto. Dobra organiziranost Komunistične partije in njena moč je prišla do polnega izraza po vsej Notranjski. Za naš srečen prihod v novi dom je med drugim poskrbelo tudi vodstvo Komunistične partije v Ložu in njeni okolici. Največ zaslug za to imajo brez dvoma Anton Prevec-Dimač, znan komunist in revolucionar iz Loža, in šofer ter spremljevalec avtobusa, s katerim smo se odpeljali. To sta bila naša dobra znanca sodelavca Milan in Frane. Povedati moram, da smo s seboj odpeljali polne nahrbtnike, ena skupina, v kateri je bil Franc Mekina-Borut pa je imela s seboj celo orožje. Obveščevalna služba Komunistične partije v Ložu je bila brezhibna, delovala je hitro in odločno. Dve skupini sta bili v nevarnosti, da padeta v roke italijanskim karabinjerjem, tista, ki je bila oborožena, je izstopila na Bločičah, druga pa v Grahovem, od koder jo je Dimač popeljal mimo Zirovnice, pod Križno goro

na Knjižjo njivo. Od tam naprej so skupine vodili tamkajšnji terenski delavci. Kratka je bila pot po shojeni stezi, največ smo gazili sneg v celo, bolj ko smo se vzpenjali, več ga je bilo, do pasu in tudi več. No, v taborišču smo tudi na utrujenost hitro pozabili, čeprav smo bili popolnoma izčrpani.

Rakek je bil leta 1941 središče žarišča novega političnega življenja na Notranjskem. S pogostimi prihodi inštruktorjev Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije, organizatorjev narodnoosvobodilnega gibanja na Notranjskem, je Pirčeva hiša postala osrednja točka NOB, ne le na Rakeku, pač pa tudi daleč naokrog. Družina Jožeta Pirca, žene Marije in sinov Jožeta, Francita in Cirila je bila v celoti in vsestransko vključena v delo Osvobodilne fronte in Komunistične partije. K njim so zahajali vodilni partijski funkcionarji, kot Ivan Novak-Očka in France Popit-Jokelj in drugi. Nalog in dela je bilo veliko. Kurirske zveze so bile odlično vzpostavljene prav preko Pirčeve hiše, ki je bila vmesna točka med Ljubljano in drugimi kraji na Notranjskem. Velike količine propagandnega materiala Osvobodilne fronte so se dostavljale do Pirčevih in razpošiljale naprej. Pri njih so bili partijski in skojevski sestanki. Na vrtu so imeli zakopano orožje in še bi lahko našteval dolgo vrsto stvari, zaradi katerih je bila Pirčeva hiša izpostavljena stalnim nevarnostim pred sovražnikom.

Delo tovarišev Popita in Novaka je bilo vsestransko odlično opravljeno. Partijsko seme, ki sta ga skrbno in zavzeto sejala po Notranjskem, je hitro in dobro vzkliklo.

Dobro se še spominjam, bilo je neke lepe, sončne junijske nedelje leta 1941 dopoldan, ko je prišel k meni

sosed, prijatelj Ciril Pirca in mi naročil: »Po kosilu pojdi k Slavu Bombaču, da bosta skupaj odšla po stari cesti iz Rakeka proti Cerknici k razvalinam Loškega gradu. Midva z bratom Francijem prideva za vama. Tam se dobimo, tam bo vse jasno.« Med potjo sva srečala s Slavom nekaj italijanskih patrulj, na dogovorjenem mestu pa je bilo vse tiho in varno. Tja je prišel tudi Albin Logar iz Cerknice. Tam je bil tudi France Popit-Jokelj, ki nas je poklical na ustanovni sestanek SKOJ Rakek, Cerknica. Tovariš Popit je bil v svojem govoru kratak. Med drugim je dejal: »Nadaljujte z zbiranjem orožja, pridobivajte in organizirajte mladino in začnite z akcijami proti okupatorju.« Ob koncu pa je še dejal: »Ti, Franci, boš sekretar SKOJ za Rakek, ti, Bine pa za Cerknico. Se strinjate? Kar korajžno fantje. Srečno!« Razšli smo se in tako se je začelo delo po skojevski liniji. Že pred tem je bila pod vodstvom Jožeta Pirca — mlajšega in drugih organizirana široka akcija pridobivanja zanesljivih ljudi za frontno delo. Organizacija je stekla odlično. Njene niti so vodile v vse smeri. Povezanost, ki ji je sledila med vasmi Unec, Ivanje selo in drugimi bližnjimi in daljnjimi vasmi po Notranjski, je dobivala vse večji razmah. Še posebno se je to poznalo tam, kjer so komunisti še pred vojno odločujoče vplivali na politično življenje v svojem kraju. Povsod se je čutila in poznala prisotnost tovarišev Popita in Novaka.

Rakek je dal svoje prve partizane že leta 1941. Predvsem naj omenim Antona Bavca, ki je bil med prvimi organizatorji NOB na Rakeku. Bil je član Komunistične partije, poznan kot odločen, dosleden in borben proletarec, delavec na žagi.

(Se nadaljuje)

Pogovor z Robertom Bobancem, komandantom štaba za teritorialno obrambo občine Maribor

Strokovno in sodobno

Štab za teritorialno obrambo občine Maribor je prejel od občinskega odbora ZRVS Maribor srebrno plaketo, pred tem pa je republiški odbor ZRVS Slovenije eni njegovih enot podelil zlato plaketo. To je bil tudi eden izmed razgovorov, da sem prosil Roberta Bobanca za pogovor.

☆

Na področju obrambnih priprav ste doslej dosegli precejšen napredek. Nam lahko o tem kaj več poveste?

»V zadnjem času smo organizirali in sodelovali pri vrsti akcij v zvezi z obrambnimi pripravami. Naša praksa je, da v zaključku leta naredimo načrt naših nalog za prihodnje leto, ki ga sproti dopolnjujemo. Včasih se zgodi, da ga moramo spremeniti ali pa dodati nove dolžnosti.

Pri usposabljanju mladine imamo že več let ustaljen program izobraževanja in urejanja, ki ga prav tako dopolnjujemo in posodabljam. V mislih imam tritedenski pouk v obliki taborjenja, kjer mladino praktično seznanimo z vsem, kar sodi v priprave na SLO. Tako mislim, da je mladina na našem območju sposobna prevzeti posamezne obrambne vojaške naloge. Pri tem šolanju sodelujejo tudi posamezni družbenopolitični delavci in nekdanji udeleženci NOB.

Mladinke in mladinci opravijo po opravljenem taborjenju na terenu orientacijsko taktično vajo, za tem pa dajejo svečano zaobljubo. To je vedno nepozaben trenutek, ko recimo na prostoru, kjer je padel legendarni Pohorski bataljon, v temi zagori tudi sto petdeset bakelj, mladi teritorialci pa v zboru glasno ponavljajo zaprisego.

Na tekmovanjih smo v zadnjih letih dosegli v slovenskem merilu za žensko ekipo prvo mesto, z ostalimi ekipami

dvakrat prvo in dvakrat drugo mesto. Seveda tudi ves čas preverjamo znanje. Pred nedavnim smo to opravili s pomočjo responderjev, ob katerih udeleženci sploh nimajo občutka, da gre za izpitno spraševanje.

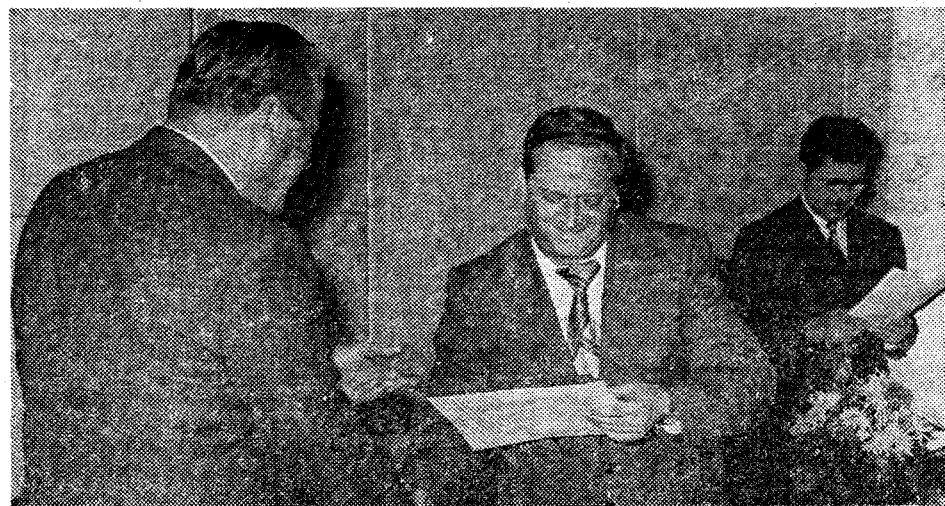
In kakšen je vaš program dela za letošnje leto?

»Poleg naših stalnih nalog bomo organizirali šolo za orientacijo. Posvetili se bomo tudi temam s področja teritorialne obrambe v krajevnih skupnostih in v organizacijah združenega dela. Skupaj z ostalimi obrambnimi strukturami bomo skušali zajeti čim večji krog razporejenega prebivalstva. Pravkar si že nekaj časa, skupaj z ostalimi dejavniki, prizadevamo, da bi dosegli čim kvalitetnejše usposabljanje ne le pripadnikov naših enot, ampak tudi nerazporejenega prebivalstva.

Kakšno je sodelovanje med vašim štabom, občinskim odborom ZRVS ter ZZZ NOV Maribor?

»Pri tem ne gre za začetno sodelovanje, pač pa za skupno delo, ki traja že vrsto let. Doslej smo skupaj izpeljali vrsto tekmovanj, srečanj, spominskih pohodov; nudili smo strokovno pomoč pri orientacijsko-taktičnih vajah, pojasnjevanju zakona o ljudski obrambi, družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah. Razvili smo še nekatere druge aktivnosti.

Z občinskim odborom ZZZ NOV Maribor smo imeli skupno sejo, kjer smo si v pogovoru prizadevali, da bi našli način, kako bi naše sodelovanje še popestriili in še uspešnejše razvijali tradicije NOB. Kljub vsemu pa vemo, da nas čaka še precej nalog. Uspehi nas ne uspavajo...
DRAGO MIKLAVEC

Zdravko Gomezel, predsednik občinskega odbora ZRVS Maribor, izroča Robertu Bobancu (komandantu štaba TO občine Maribor) srebrno plaketo.

v nekaj vrsticah

Varovanje pridobitev revolucije

V vseh enajstih krajevnih skupnostih v občini in v večini delovnih organizacij so sklenili pogovore o uveljavljanju novega zakona o ljudski obrambi in družbeni samozaščiti ter varnosti in notranjih zadevah. Sodelovali so člani svetov KS, odborov za LO in predstavniki družbenopolitičnih organizacij. Naloga le-teh je, da s svojo dejavnostjo seznanijo delovne ljudi in občane, da krepijo zavest, da je varovanje pridobitev pridobitev revolucije našega samoupravnega sistema in družbene lastnine naša skupna skrb.

Na pogovoru so se dogovorili o dopolnjevanju obrambnih načrtov in predlaganju novih obrambnih elementov razvojnega in varnostnega načrta. Govorili so tudi o sodelovanju sedanjih KS ter o obrambni vzgoji krajanov za uresničevanje ukrepov v pripravah na ljudski odpor in pri uresničevanju družbene samozaščite. Dogovorili so se tudi o formiranju enot narodne zaščite in njihovem usposabljanju.

A. L.

Leto 1976 je bilo na območju Velenja uspešno

V minulemu letu so bile v osnovnih organizacijah ZRVS občine Velenje izpolnjene naloge obveznega in dopolnilnega programa ZRVS. Ekipa občinskega odbora je osvojila prvo mesto v streljanju s pištolo na 7. odprtem streljanju ljubljanske armadne oblasti ter drugo mesto v posamezni konkurenci. Organizacije so uspešno sodelovale na proslavah ob dnevu JLA, skrbeli pa so tudi za grobove svojih preminulih članov. Ob koncu minulega in ob začetku tega leta so imele vse osnovne organizacije pa tudi občinski odbor ZRVS delovne seje. Na njih je bilo podeljenih 27 priznanj ZRVS Slovenije, 17 bronastih plaket, 18 srebrnih in 1 zlata. Sestčlanska ekipa je sodelovala na pohodu »Po poti heroja Kebečak«. V vseh osnovnih organizacijah ZRVS potekajo predavanja iz obveznega programa 1977.

Januarja letos so se na skupni seji sestali predstavniki občinskega odbora ZRVS Velenje, občinskega štaba TO Velenje ter občinske konference ZSMS. Dogovorili so se o skupnih akcijah in bodočem sodelovanju pri uresničevanju nekaterih programskih nalog.

MARTIN SLATINŠEK

Strokovno izpopolnjevanje starešin v Ravnah

Na zadnji seji občinskega odbora ZRVS Ravne na Koroškem so govorili o strokovnem izpopolnjevanju članov ZRVS. Dogovorili so se o izvedbi predavanj za člane organizacij. Predavanja bodo po obveznem programu uresničena v vseh krajevnih združenjih do konca tega meseca, oziroma v prvi polovici marca. Organizatorji bodo ob tej priložnosti pripravili tudi ogled najnovejšega pehotnega orožja.

Sklenjeno je bilo, da se morajo do prvega marca letos sestati po krajevnih združenjih kadrovske komisije ter pregledati sezname članov, ki bi prišli letos v poštev pri napredovanju v višji čin. Predloge bodo posredovali kadrovske komisiji pri občinskem odboru do 1. aprila 1977.

Predstavniki krajevnih združenj naj bi do 15. marca poročali o ustanovitvi aktivov ZRVS, ki naj bi jih ustanovili v vaški skupnosti Kotlje in Leše, v Železarni Ravne in rudniku Mežica, zdravstvenemu domu na Ravnah, Tovarni rezalnega orodja in Inštalaterju Prevalje.

F. SREBOTNIK

Puška, njegova prijateljica

Nedvomno je strelstvo tisti šport, ki nudi mladim široke možnosti za aktivno delovanje v društvih. Prav zaradi tega se mladi zatekajo k tej športni panogi. Strelstvo je pomemben člen v verigi SLO in družbene samozaščite. Med mladimi, ki so se z vsem srcem predali strelskemu športu, je tudi MILAN ŠTORMAN iz Prebolda.

Milan je član strelke družine, ki nosi ime po znanem revolucionarju in narodnem heroju Slavku Šlanderu, že polnih sedem let. V tem času je nastopil na vseh tekmovanjih v celjski regiji in povsod zabeležil lepe uspehe. Čeprav ima komaj enainvajset let, je postal izkušen strelec, ki zavestno prenaša svoje znanje na ostale in tako opravlja pomembno poslanstvo. Lani je v svoji Osnovni organizaciji Zveze socialistične mladine Slovenije Prebold ustanovil strelsko sekcijo in vanjo vključil veliko mladih. Z namenom, da nam o svojem delu pove še kaj več, smo ga obiskali na njegovem domu in ga poprosili za kratek pogovor.

»Kako si prišel v stik s strelskimi veščinami in kaj te je vzpodbudilo, da si se tudi sam navdušil za to zvrst športne aktivnosti?»

»S strelskimi veščinami sem se seznanil že zelo zgodaj. Imel sem prijatelje med člani strelske družine, ki so me večkrat povabili s seboj na tekmovanja in treninge. Čeprav takrat še nisem imel svoje zračne puške, sem vabila z veseljem sprejel in ko sem se поблиže seznanil s strelskimi veščinami, sem začel tudi sam trenirati in se udeleževati tekmovanj. Kljub temu, da še nisem bil uradni član družine, sem vseeno zastopal njene barve. Izkazal sem se in sem zato kaj kmalu dobil svojo puško od katere se nisem več ločil. Postala je moja nerazdružljiva prijateljica.

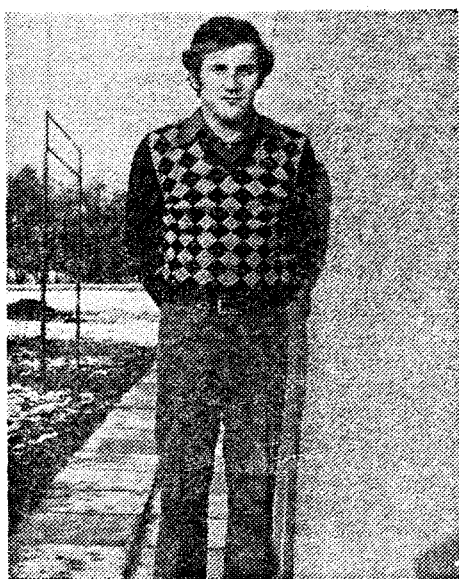
»Na številnih tekmovanjih svoje športne kariere si dosegel zavidljive uspehe. Kateri pa so tvoji najpomembnejši uspehi?»

»Res je, da sem se povsod dobro odrezal, vendar pa sem svoj najpomembnejši uspeh dosegel v letu 1973, ko sem postal občinski mladinski prvak z malokalibrsko puško. Moral bi se udeležiti tudi republiškega tekmovanja, vendar je bil moj nastop prepozno najavljen in se tako prvenstva nisem mogel udeležiti. Podobno se je zgodilo tudi lani, ko sem z vojaško puško presegel republiško normo, vendar se zaradi podobnega primera kot v letu 1973, nisem mogel udeležiti republiškega tekmovanja. Sicer pa sem med služenjem vojaškega roka dobro porabil predhod-

ne izkušnje in za rezultate na armijskem prvenstvu prejel značko odličnega strelca.

»Ko že govorimo o strelskem športu je prav, da poveš tudi nekaj o svoji strelski družini?»

»Strelska družina 'Slavko Šlander' je bila ustanovljena kmalu po vojni. Vsa leta je v svoje vrste vključevala mladino ter tako nadaljevala svetlo pot borcev NOB. Na tradicijah predvojn-

Milan Štorman

ga revolucionarja in borca za delavske pravice, narodnega heroja Slavka Šlandra, je gojila svoje medsebojne odnose in izžarevala vse kreposti, ki so bile značilne v težkih dneh naše revolucije. Članstvo je od časa do časa naraščalo in padalo, to je bilo odvisno od trenutne aktivnosti družine, vendar pa je z vključevanjem novih mladih vedno znova pridobivala na kvaliteti. Trenutno šteje družina okrog 60 strelcev, vendar tu niso všteti tisti mladi, ki so vključeni v strelski sekciji pri OO ZSMS Prebold.

»Kot smo razbrali iz tvojega pripovedovanja, ste mladi strelci vključeni v strelski sekciji OO ZSMS Prebold. Kako je prišlo do tega, da ste se odločili, da ustanovite strelsko sekcijo v vaši mladinski organizaciji?»

»Naša organizacija ZSMS je med najaktivnejšimi organizacijami v mladini v Sloveniji, zato ni naključje, da smo ustanovili to sekcijo, ki je le ena od mnogih, ki delujejo v okviru naše organizacije. Idejo, da popestri- mo mladinsko aktivnost tudi na tem področju, sva dala s predsednikom mladinske organizacije Jankom Napotnikom. Naletela je na ugoden odziv med članstvom, kar se je še posebej pokazalo, ko smo za dan republike in dan JLA, organizirali mladinsko strelsko tekmovanje.

»Letošnje leto bo prineslo veliko novega tudi v vaši sredini. Kakšne so tvoje želje in načrti za v bodoče?»

»Predvsem bom še naprej aktivno sodeloval tako v strelski družini kot v zvezi mladine in poizkušal še več mladih navdušiti za strelske veščine. Udeleževal se bom vseh tekmovanj in s pogostejšimi treningi poskušal doseči še večjo kvaliteto. Želim pa si, da bi zabeležil na tekmovanjih čim več dobrih rezultatov in da bi v bodoče bili o tekmovanjih boljše in pravočasno obveščeni.

V Preboldu in okolici strelske veščine sedaj mladim ne bodo več tuje, temveč bodo resnično postale del prispevka mladih v konceptu naše vseljidske obrambe. Prav to pa je tista vrednota, ki plemeniti strelski šport in je zato prav, da mu v naši družbi v bodoče posvečamo še več pozornosti.

DARKO NARAGLAV

Delovanje tiskarske tehnike okrajnega komiteja ZKS Smlednik

Tiskarna pod žago

Tehnika Darko in Slavko sta v skrivališču pod žago Johana Zajca nekaj mesecev nemoteno in uspešno delala ter oskrbovala široko območje s propagandno literaturo in poročili. Njuno delovanje pa so odkrili okupatorji in zgodila se je tragedija.

Za okrajno tehniko ni, razen lastni-ka žage in kasneje njegovega brata Ludvika ter člana okrožnega komiteja Jakoba Konjarja in tehnika okrožne tehnike Škofja Loka tovariša Tilna-Plestenjaka, vedel nihče drug. Darko in Slavko sta imela ogromno dela. Veliko sta imela naročil, precej pa sta delala po svoji iniciativi. Razmnoževala sta Slovenskega poročevalca, tiskala radijska poročila, ki sta jih sestavljala sama. Poročila sta tiskala vsak drugi dan, ob pomembnejših dogodkih pa vsak dan. Format je bila polovica pole tiskana na obeh straneh, da sta prihranila papir. Ponatisnila sta partizansko pesmarico, izdelala vrsto letakov, lepakov in karikatür, ki jih je risal Stane Keržič.

Za osnovo sta poleg posameznih izvodov Slovenskega poročevalca dobivala tudi Ljudsko pravico, Našo ženo in mladinski list Mladina. S papirjem in hrano sta se v glavnem oskrbovala sama. Delovala sta tudi v partijski organizaciji v Smledniku in hodila na sestanke mladinske organizacije, kjer sta pogosto dobila zelo koristne novice. Da ju Nemci ne bi odkrili, nista sama trošila letakov v Smledniku in bližnji okolici niti nista tega dovoljevala drugim terencem in aktivistom. Po nekaj izvodov sta stalno pošiljala tehniko škofje-loškega okrožja tovarišu Tilnu-Plestenjaku in pokrajinskemu tehniku Edu Bregarju-Donu in tovarišu Adolfu Ariglerju. Stalno zvezo sta vzdrževala le z okrožnim tehnikom. Skladišče papirja in drugega materiala sta imela na pokopališču na podstrešju grobnice barona Lazzarinija v Smledniku.

● Nenadne motnje

Slavko in Darko sta imela petinštirideset naslovov, na katere sta pošiljala razmnoženi tiskani material. Naslove je njima nabral okrožni tehnik pri okrajnem komiteju KPS Škofja Loka.

Vinko Bajželj-Darko

Nekaj mesecev po vselitvi tehnikov v skrivališče pod žago Johana Zajca, ko sta z radijskimi poročili in drugo literaturo oskrbovala vasi od Škofje Loke do Mengša, so se pri poslušanju radijskega sprejemnika nenadoma pričele motnje. Ponoči, tik pred poročili »radia svobodna Jugoslavija« ali »radia Moskva« je večkrat zmanjkalo elektrike, da nista mogla poslušati tistih oddaj in poročil, ki so bila za njuno delovanje najpomembnejša in najnovejša. Nemška policija je namreč zaslutila, da se v bližini skriva partizanska tiskarna. V Smledniku samem pa je bilo preveč žandarjev in vojakov, da bi Nemci verjeli, da se tiskarna skriva v vasi. Darko in Slavko sta postala še bolj previdna. Kljub pomanjkljivemu poslušanju radijskih poročil, sta svoja poročila še bolj redno izdajala. Nekaj podatkov sta imela še vedno v rezervi od prejšnjih poročil in če naj bi bil izostanek tiskanih poročil gestapu dokaz, da so odklopili linijo, na kateri je delala tehnika, je bilo za tiskarje še bolj pomembno, da so poročila izhajala redno vsak dan.

Zaradi skrivališča ju je najbolj skrbelo to, da je bila pri Strojanih, po domače Kožarjevih partizanska javka,

kjer se je ustavljalo veliko partizanov, političnih aktivistov in tudi večje parti-zanske skupine, ki so prihajale na smledniško območje preko Save tudi s Primorske in odhajale proti Kamniku na Štajersko. Tod je vodila tudi kurirska pot. Bilo je že v navadi, da so partizani pri Strojanih iskali zvezo za pot čez Savo in kadar ni bilo kurirjev, sta jih vodila kar Slavko in Darko. Tako sta se kar prepogosto zadrževala v tej hiši, kar so sovražniki morali opaziti. Prav to je bil verjetno vzrok, da so Nemci spomladi leta 1944 v zgodnjih jutranjih urah obkolili vse hiše ob Savi, v bližini Kožarjevih ter žage in mlina.

● Policist je prinesel Johanove škornje

To noč sta Darko in Slavko delala do tretje ure zjutraj. Komaj sta zaspala, sta že zaslišala nemške klice. »Halt!« in takoj za tem dolg rafal iz brzostrelke. Razločno sta slišala tekanje po žagi, vpitje v nemščini in zopet streljanje. Zaradi zračenja sta imela lupo, s katero sta zapirala bunker, ponoči le priprto, zato sta vse še bolj jasno slišala. Streljanje se je še nadaljevalo, nato pa je vse utihnilo. Kmalu za tem sta zaslišala obupni jok Johanove matere. Darko je po zaslinem rovu zlezal tako daleč, da je skozi odprtino videl, kako je nemški vojak ali policist prinesel preko mlinskega kolesa Johanove škornje. Spoznala sta, da je Johan poskušal pobegniti po poti, na katero sta mislila tudi sama in se o njej z gospodarjem tudi pogovarjala, to je preko mlinskega kolesa na otok sredi Save in od tam čez drugo del Save na nasprotni breg.

Kaj se je dogajalo okoli žage, nista vedela, slišala sta le, da Nemci na žagi nekaj premetavajo. Začela sta razmišljati, kako bi se rešila. Uvidela sta, da se po zaslinem rovu ne bosta mogla rešiti, ker je Nemec, ki je ustrelil gospodarja, stal prav nad skrivališčem. Pripravila sta samokres in odvila bombi, ki sta jih imela pri sebi in čakala, kaj bo. Najbolj sta se bala, da bi Nemci v jezi zažgali mlin in žago. Pogovarjala sta se čisto tiho in drug drugemu predlagala možnosti za beg.

Okrog poldneva sta z oprezanjem pri rovi ugotovila, da so se Nemci umaknili. Vendar, za koliko časa? Morda le kje v bližini čakajo nanju. Morda so odgnali ljudi na zaslišanje, v zapor, na mučenje ali celo na streljanje? In kaj, če od teh le še kdo ve za tehniko. Če zvedo, da je pod žago tiskarna, se

bodo gotovo vrnili. Ta misel ju je opogumila in odločila sta se za umik pri belem dnevu: tik ob Savi v gozd. Zelo previdno sta prilezla po rovu do glavnega izhoda. S seboj sta vzela samo »razdelilnik« ključ za razpošiljanje literature. Drug za drugim sta hitro stekla do gozda in bila sta vsaj za nekaj časa rešena. V gozdu sta naletela na Filipa Strojana-Kožarja, ki mu je že zjutraj uspelo pobegniti iz nemškega obročja. Njegova otroka Rozko in Vinka so Nemci odgnali, doma pa je ostala le stara teta. Aretirane vaščane so Nemci odpeljali iz Smlednika v Begunje, od tam pa v internacijo v Nemčijo.

Tehnika sta sklepala, da je bila njuna tiskarna izdana, zato sta še tisti večer poiskala vosovca, ki so naslednjo noč zastražili žago in iz skrivališča odnesli ves inventar v gozd. Od takrat sta Darko in Slavko teden dni delala v gozdu, vendar ne več tako uspešno. Stalno zvezo sta še vedno imela pri Hriberniku, po domače Šlogarju v Smledniku in pri nekaterih vaščanih v Pirničah.

Kakšnih deset dni po tistem žalostnem dogodku sta v bližini žage in Strojaneve hiše zaslišala kričanje. Ob svojem novem bivališču sta imela opazovalnico, s katere sta videla, da je začela gorati bajta, v kateri sta imela skrivališče. Bajta je bila sicer prazna, ker je lastnik ob mobilizaciji odšel v partizane. Kmalu za tem so se Namci v strelcih namerili v gozd proti njunemu skrivališču. Opazili so ju in takoj začeli streljati. Zbežati sta morala globlje v gozd, če sta si hotela rešiti življenje. Na žalost pa sta morala pustiti radijski aparat, pisalni in ciklostilni stroj, arhiv in celotno naklado, ki je bila ravno pripravljena za oddajo po njunem ključu.

To je bil konec njunega skupnega dela na terenu. V krajih, kamor sta pribežala, sta čakala nadaljnja navodila. Premesčena sta bila na tehniko škofje-loškega okrožja. Ivan Bokal-Slavko je do septembra 1944 delal na tehniki A III, nato pa v gorenjskih tehnikah vse do osvoboditve. Vinko Bajželj-Darko je šel najprej v škofje-loško okrožno tehniko, od tam pa je bil poslan kot referent za šolstvo v okolico Kamnika, kjer je ostal do svobode.

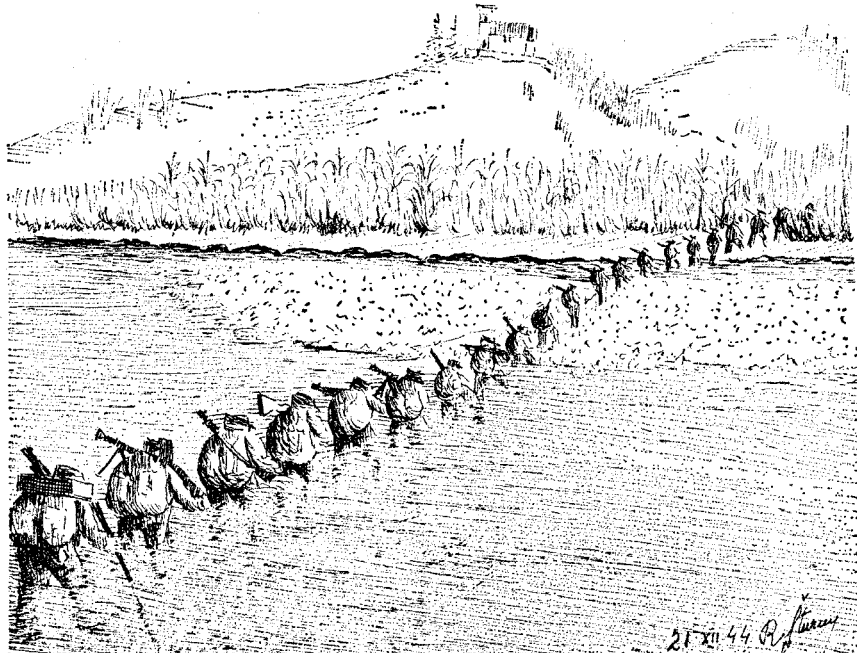
Danes je na kraju, kjer je stala žaga, mlin in Strojarijeva Kožarjeva hiša, kjer so našli zatočišče tehniki in številni terenski delavci, Zbiljsko jezero, v katerem počivajo ostanki delčka zgodovine tega dela slovenske zemlje in ljudi v boju za svobodo.

MARJAN SMOLE

Vodiči zadnje garibaldijeve brigade

Nekega decembrskega dne leta 1944 je bilo več tovarišev določenih za vodiče Garibaldinskih brigad, ki so se priključile devetemu korpusu v Cerknem. Vodiče je določil takratni komandant komande mesta Tolmin Henrik Di Bon. Izbral je Vlada Goljo iz Smasti, Tončka Rutarja iz Čadrga, Pirha iz Brd in mene. Borce smo vodili tako, da je imel vsak vodič svoj del poti. Iz Benečije do Soče pri Svetem Lovrencu jih je vodil tovariš Pirih, kjer jih je prevzel tovariš Golja in jih peljal skozi Vrsno do Krna, od tam pa tovariš Rutar do Čadrga, kjer sem jih prevzel jaz. Vodil sem jih skozi Tolminske Ravne preko planine Kuk, Loma in Temnega Brda do vasi Sela, kjer smo taborili.

Takrat sem vodil tudi vojno misijo, ki sem jo peljal kot predhodnico preko Baške grape. Po srečno prehojeni poti sem se vrnil v Sela. Še preden sem prišel v vas, me je ustavil garibaldinec, ki je bil na straži. Izmenjala sva razpoznavne znake, nato pa me je spustil naprej. Spotoma sem se ustavil pri Ljuljevi materi, ki mi je po dolgem trkanju le odprla.

R. Sturm, Prehod Garibaldijeve brigade čez Sočo

Bil sem ves premražen. Usedel sem se k topli peči, kjer me je kmalu premagal spanec in nisem slišal materinega pripovedovanja o italijanskih partizanih.

Po kratkem spanju na zapečku me je prebudil naš tovariš Jože in povedal, da bo treba z brigado čez Baško grapo. Okrog druge ure zjutraj smo krenili iz vasi Sela proti Ljubinju čez hrib v vas Klavže. Naprej smo poslali sedemčlansko patroljo, vendar smo z njo kmalu izgubili stik. Ko se je brigada približala cesti, ki pelje od Bače proti Kneži, ob njej ni bilo patrolje kot smo bili dogovorjeni. Odločili smo se, da bomo predhodnico poiskali. S tremi tovariši sem šel čez ozek most. Prišli smo do železnice, vendar nismo niti videli niti slišali ničesar. Odločili smo se, da bomo brigado pripeljali čez most, saj je bilo že skoraj jutro. Ko smo bili že na mostu, so zaregljale strojnice in začele so padati bombe. Že pri prvih rafalih sem skočil v Bačo in se tako rešil obroča. V tem spopadu je padlo osemnajst tovarišev brigade Garibaldi.

RUDI ŠTURM

PODJETJE ZA AVTOMATIZACIJO PROMETA

LJUBLJANA, n. sol. o.
LJUBLJANA, Celovška cesta 6

Telegram: PAP Ljubljana; telefon: 311-062 h. c.; 311.077 h. c.; glavni direktor: 317-867; komercialni direktor: 317-866

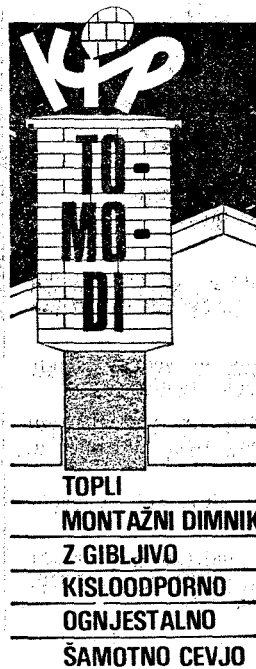
Projektira dobavlja, montira in izgraja vse vrste:

- zaklonišč, ter drugih specialnih objektov civilne zaščite
 - alarmnih sistemov
 - signalnovarnih naprav
 - telekomunikacij
 - klima naprav, prezračevalnih in filtroventilacijskih naprav
 - elektroenergetskih naprav in inštalacij (zunanjih in notranjih)
 - kabeljskih napeljav
 - naprav z pitno in tehnološko vodo
- dobavlja in montira vso potrebno opremo;

Proizvaja:

- agregate in ročne istosmerne generatorje za objekte civilne zaščite
- visokopritisna hermetična vrata in pokrove za zaklonišča
- plastične cisterne za različne tekočine
- ročne hidravlične paletne viličarje za dvonameska zaklonišča
- zaščitne čelade in reševalne čolne iz plastike

izdeluje po naročilu projektne naloge in izvaja strokovne preglede tozadevne dokumentacije.

Uporablja se za peči in kotle od 4.000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine!

Pri gradnji svojega doma se posvetujte s strokovnjaki Montažno industrijskega podjetja!

Gradbeno podjetje »TEHNIKA«

LJUBLJANSKE OPEKARNE

Vošnjakova 8 — Ljubljana

TOZD LJUBLJANSKE OPEKARNE

61000 Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2
Telefoni direktor: 61-804, centrala 61-025, Industrijska prodajalna 61-965 in 61-805,
Obrati: BRDO 61-802, INDOF 58-546
Tekoči račun: 50100 601-10077

VAM NUDIJO

Vse vrste opečnih izdelkov za nosilce, predelne stene in stropne, ter ostali gradbeni material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, betonske strešnike.

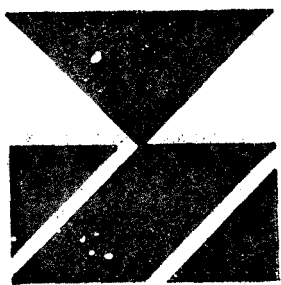
Iz nove tovarne Keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in neglazirane keramične ploščice.

Informacije € 565

OBRTNO KOVINARSKO PODJETJE DOBOVA

ŽELEZNIŠKA POSTAJA DOBOVA — POŠTA 68257 DOBOVA p. p. 1 — TELEFON 068 73-609
TEKOČI RAČUN PRI NARODNI BANKI BREŽICE 51620-601-104-93 — BRZOJAV KOVINA DOBOVA

ZINA — industrija ščetk

61001 Ljubljana, trpinčeva 108
tel. n. c. 48-047, dir. 48-233
žiro račun 501-01-601-15190
p. p. 599

Proizvodnja kvalitetnih zobnih ščetk LOTOS ter ostalih ščetk in čopičev.

AB *Agraria*

Export — Import
BREŽICE
N. SOL. O.

TOZD PROIZVODNJA IN TRGOVINA BREŽICE N. SOL. O. — TOZD KOOPERACIJA BREŽICE N. SOL. O.

LASTNA IN KOOPERACIJSKA KMETIJSKA PROIZVODNJA — ODKUP IN PRODAJA KMETIJSKIH PRIDELKOV IN PROIZVODOV — OSKRBA KMETIJSTVA Z REPRODUKCIJSKIM MATERIALOM — LASTNA IN KOOPERACIJSKA PROIZVODNJA CVETJA

KRIŽANKA

					SESTAVIL: KOPRIVŠEK	GOSJI SAMEC	SUBTROP. ROŽA	VOZNIČA MOTORJA	ATONA
					GRŠKA CRKA				
					OVOJ				
					ST. JAPONS. POLITIK				
					ŽIDOVSKO M.IME				
					GLIGOROV				
	RISAL: JAK	VELIKA SKALA	SLOVENSKO MESTO	ORANŽADA	TANTAL				
					ERLANDER				
	PREMIŠ-LJENOST								TV-15
	ZAPONKA NA VZMET							KARLOVAC	
								VHOD	
	FRANCOSKI FIZIK					JAJČASTA POSODA			
						M.IME			
	LITIJ		ST. AMERIS. ATLET						DEL DNEVA
									RASA, PASMA
	IVANC BRANE		RADIJ	RAZLIČNI CRKI			CIR		
				IGOR BREJC					
	NOROST						MAKEDONS. KOLO		
	PREDVALEC ARABIJE						REKA PO		

**TRGOVSKO IZVOZNO
PODJETJE ZA DOMAČO
IN UMETNO OBRT**

Domexport Ljubljana

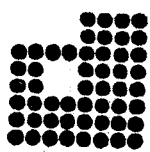
23-621

**23 - TELEX: 31236 YU DOM
NB 50100-601-10451**

Trgovsko izvozno podjetje za domačo in umetno obrt »Dom« Ljubljana, Mestni trg 24, odkupuje in prodaja izdelke domače in umetne obrti Slovenije in Jugoslavije.

Obiščite poslovalnice v Ljubljani:

- na Mestnem trgu 24
- na Cankarjevi 6
- na Trgu osvoboditve 15
- na Gosposvetski 10
- »Na trgu« — Vodnikov trg
- na Titovi 4
- ter poslovalnici
- na Bledu
- v Portorožu

DELO

**CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA**

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

**SALONIT
ANHOVO**

Industrija gradbenega materiala Anhovo
n. sol. o.

sedež podjetja

65210 ANHOVO Jugoslavija

poštni predal 21

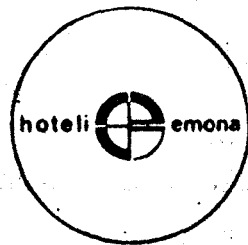
telefon (065) 78 030

telegram SALONIT ANHOVO

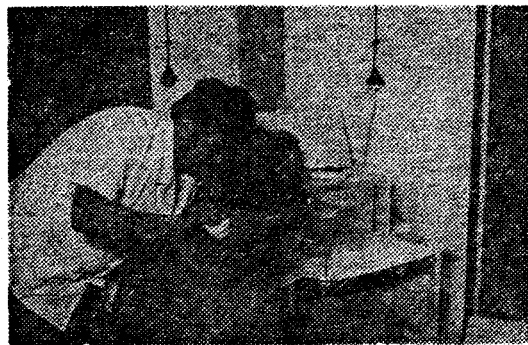
telex 34 329 YU ANHOVO

**Redni proizvodni program
obsega naslednje vrste
silikatnih zidakov
in modularnih blokov:**

- silikatni fasadni zidak — NF
- silikatni fasadni zidak, rdeč — NF
- silikatni fasadni zidak, bel — NF
- silikatni modularni blok — 4 NF

Zdravilišče Čateške Toplice vabi k viru zdravja in na rekreacijo. Koristno lahko združite s prijetnim: vso skrb posvetite zdravljenju, obenem pa v prijetnem okolju preživite počitnice

Termalno vodo uporabljamo za zdravljenje revmatskih obolenj, nevroloških in nekaterih kožnih bolezni, kakor tudi za rehabilitacijo kroničnih bolezni lokomotornega aparata in rehabilitacijo po poškodbah kosti in sklepov.

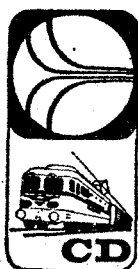
21-dnevna kopalna kura je izpopolnjena z najsodobnejšimi aparati za izvajanje fizio-, termo- in elektro- terapije; skupinske in individualne razgibalne vaje, ročna, elektro- in podvodna masaža s termalnim curkom, ionomodulator.

Uporabnost termalne vode je moto obiska vse številnejših gostov (soc. zavarovanci, člani ZVVI, ZB, samoplačniki, člani delovnih organizacij...)

Razen 6 odkritih bazenov, katerih eden je uporaben + polagamo še s pokritim bazenom in kabinami za zdravljenje s termalno vodo.

Poskrbljeno je za razvedrilo gostov, ki se lahko tudi odpravijo na krajše ali daljše izlete med okoliškim zelenjem.

**PREPRIČANI SMO, DA SI BOSTE RAZBREMENILI SVOJ »VSAKDAN«
IN SI NABRALI NOVIH TELESNIH IN DUŠEVNIH MOČI.**

**Železniško gospodarstvo — Centralne delavnice Ljubljana o. sol. o.
TOZD ZA VZDRŽEVANJE VOZ DOBOVA o. sol. o.
68257 DOBOVA, Dobova 53**

Trgovsko-gostinsko podjetje na veliko in malo • Brežice
00250 BREŽICE

**Kadar pridete v Brežice obiščite
naša skladišča, prodajalne na veliko,
prodajalne in gostinske obrate s
TURIST HOTELOM. V vseh TOZD
boste prijazno sprejeti in solidno
postreženi.**

Cenjenim potrošnikom nudimo vse vrste blaga na veliko in malo. Za cenjena naročila se priporočamo.

Industrija bombažnih izdelkov - Kranj

ZIRO RAČUN PRI SDK KRANJ 51500-601-10082

Industrija bombažnih izdelkov IBI Kranj, proizvaja kvalitetne jacquardske zavese v sodobnih vzorcih in v bogatem asortimanu, dekorativne tkanine in gradle po konkurenčnih cenah.

Zaščitni znak IBI je znak kvalitete!

Telefon: centrala 23-755
komerciala 21-391
nabava 21-637
Brzjavke: IBI Kranj
Poštni predal: 32
Telex: 34-576 YU IBI

**OZD „PREVOZ“
Brežice**

UPRAVA BREŽICE, CRNG 31 — TELEFON: CENTRALA 72-044, 72-045, 72-110,
72-236, DIREKTOR 72-102, PROMETNA SLUŽBA 72-229 — TELEGRAM: PREVOZ
BREŽICE — ZIRO RAČUN PRI SDK BREŽICE, ŠTEVILKA 51620 601-10300

POSLOVALNICE: Ljubljana, Proletarska 3, tel. 323-571, 323-572, Beograd, Đure Đakovića 23, tel. 662-757, 664-969, Zagreb, Tvrdkova 8, tel. 413-285, 410-929, Sevnica, Planinska 8, tel. 74-192.

Opravlja vse prevozne storitve zanesljivo in po konkurenčnih cenah.

SE PRIPOROČAMO

AGROKOMBINAT KRŠKO
PROIZVODNO IN TRGOVSKO PODJETJE

68270 KRŠKO, CESTA KRŠKIH ZRTEV 52

TEL. H. C. 71-020, DIR. 71-230, KOM. 71-022, TELEGR. AGROKOMBINAT KRŠKO, ZIRO RAC. PRI SDK KRŠKO 516-1-543

Sadjarsko posestvo Stara vas — vinogradniško posestvo Sremič — živinorejsko poljedelsko posestvo Zadovinec pri Krškem — živinorejsko poljedelsko posestvo Kostanjevica — živinorejsko poljedelsko posestvo Brestanica — hladilnica za sadje Stara vas — strojna postaja Leskovec — »Meso« Kostanjevica s klavnico in mesnicami — vinske kleti Kostanjevica s polnilnico — trgovina na debelo — kooperacija

In memoriam

**Ana Pretnar-
Ančka**

V prvih dneh letošnjega leta je strla bolezen Ančko Pretnar, v starosti 70 let. Ančka je bila ena tistih žena, ki je že takoj na začetku okupacije stopila na stran OF. Bila je soustanoviteljica in odbornica odbora AFŽ za vas Podhom. Dva brata in njen mož so bili med partizani. Mož je padel kot borec NOV in tudi brata so Nemci ubili, ko se je za kratek čas oglasil na svojem domu.

Ano Pretnar smo pokopali na gorskem pokopališču in nam bo ostala v trajnem spominu.

Peter Bizjak

Peter se je rodil februarja leta 1921 v Spodnjih Gorjah, v kajžarski družini. Bil je med partizani v znani decembrski vstaji v Gorjah leta 1941. Od tam se je vrnil domov, bil aretiran in zaprt v begunjskih zaporih. S Koroške, kamor so ga poslali na delo, je v maju 1944 pobegnil in se priključil partizanom.

Leta 1953 se je invalidsko upokojil. Bolehnega kot je bil, ga je bolezen dokončno strla. Pokopali smo ga tik pred novim letom.

Lovrenc Gradišek

Na ljubljanskih Zalah so se 22. novembra lani nekdanji borci in aktivisti NOB ter domačini iz Senožet ob Savi zadnjič poslovili od Lovrenca Gradiška—Lipeta Drena. Med NOB je bil sekretar okrajnega komiteja KPS in okrajnega odbora OF za okraj Zasavje v nekdanjem litijemskem okrožju.

Kmalu po začetku organiziranega odpora proti okupatorju in ustanovitvi OF se je vključil v aktivno delo za cilje NOB. Po osvoboditvi je kot gradbeni strokovnjak delal pri izgradnji porušene domovine. Po upokojitvi je kljub letom še vedno snoval, kako bo napisal kroniko svojega kraja iz obdobja NOB. Slednje mu je preprečila v 73. letu starosti smrt.

Miha Danijel

Od hrabrega borca tovariša Mihe Danijela-Radota smo se za vedno poslovili sredi decembra lani na preveljskem pokopališču — Barbara. Miha Danijel se je rodil 1919 v Jazbini pri Žerjavu na Koroškem. V NOB se je vključil že avgusta 1943. Po vojni je bil zaposlen v rudniku Mežica, na delovnem mestu nadzorika. Njegova žena Zofka je bila dve leti v taborišču Ravensbrück. Miha Danijel je bil odlikovan z ordenom za zasluge za narod tretjega reda in za medaljo za hrabrost. Vključen je bil v najrazličnejših družbenopolitičnih organizacijah.

Viktor Antonič

V Portorožu je umrl 22. decembra lani Viktor Antonič, ki se je rodil pred 73. leti v Brestovici na Krašu. V tem kraju so ga tudi pospremili na njegovi zadnji poti. Pevski zbor mu je zapeel ob grobu žalostinke. Viktor Antonič je bil pomorščak, radiotelegrafist prvega razreda. Pred upokojitvijo je bil zaposlen pri Splošni plovbi Piran. Za NOV se je opredelil med prvimi pomorščaki na tujih ladjah. Bil je odlikovan z ordenom dela tretje stopnje in ordenom za zasluge za narod s srebrnim vencem.

Edvard Plešnar

Prvega decembra leta 1976 smo v Kočevju pokopali Edvarda Plešnara. Rodil se je leta 1910 na Črnem vrhu nad Idrijo. Leta 1935 je pobegnil pred fašisti v Jugoslavijo, leto dni pozneje pa je za njim prišla še žena. Ko sta se naselila v Kočevju je Edvard odprl mehanično delavnico.

Leta 1941 se je vključil v delo OF, dve leti kasneje pa je odšel med partizane, kjer se je boril do osvoboditve. Po vojni je delal v Kočevju kot šofer in avtomehanik. Od leta 1966 je živel na Stražnem vrhu pri Črnomlju.

Drago Popit

Ko smo ga 25. decembra lani spremljali na zadnji poti v Kočevju, so bila poleg njegove žene in hčerke, bratov in sestra, žalostna tudi srca borcev in bork, šoferjev in avtomehanikov ter drugih delavnih ljudi Kočevske.

Drago se je rodil pred 53 leti v družini 16. otrok, v vasi Žirše pri Logatcu. V pomladi 1942 je odšel z bratom Jožetom in Francetom med partizane. Brata sta v bojih padla. Drago se je boril po Dolomitih, Kočevskem Rogu, po Primorski na Hrvaškem... Iz zaščitnega bataljona GSS je bil dodeljen za spremljevalca Mihi Marinku in Lidiji Šentjunc. Leta 1946 je odšel kot kolonist v Apače. Leta 1947 je prišel na KGP Kočevje.

Ljudje, ki so ga poznali, so ga spoštovali. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Lovro Kuharič

Lovro Kuharič se je rodil 2. avgusta 1878 v Lešnici pri Ormožu. Leta 1903 je bil ustanovni član Sokola v Ljutomeru. Po razmahu OF je bila v njegovem vinogradu Hermanovih ustanovljena partizanska postojanka, ki je povezovala partizanske kurirje in aktiviste za ta del Štajerske, Slovenskih goric in Prekmurja. Leta 1944 je postal prvi predsednik odbora OF za mesto Ljutomer, po vojni pa prvi župan mestnega ljudskega

odbora. Za svoje delo je dobil številna priznanja in odličja — tudi red dela s srebrnim vencem. Na ljutomerskem pokopališču so mu izkazali poslednje časti člani družbenopolitičnih in društvenih organizacij.

Jože Bratuš

Pred nedavnim so se na ljutomerskem pokopališču poslovili številni ljutomerčani od Jožeta Bratuša. Rodil se je 28. februarja 1897 v Ljutomeru. Končal je trsničarsko šolo. Od leta 1943 je bila v njegovi hiši v Cubru partizanska postojanka, kjer so se shajali borci in aktivisti NOB. Skrbel je za sanitetni material ter prehrano in tudi obveščevalno službo je opravljal. Julija 1943 je bil izvoljen v odbor OF. Po vojni je bil aktiven član ZB NOV vse do smrti.

Milenko Honzak

Enajstega decembra lani nam je smrt iztrgala iz naših vrst tovariša Milenka Honzaka, rezervnega kapetana prvega razreda. Rodil se je v Kamniku leta 1921. Leta 1941 je postal na Tehnični fakulteti član sekretariata OF. Na terenu Kolodvor — Miklošič je postal član terenskega odbora OF. Leta 1942 je bil predlagan za kandidata KPJ, leto kasneje pa je bil sprejet v Partijo.

Po kapitulaciji Italije 1943 odšel med partizane. Postal je politični komisar bataljona 13. udarne brigade M. Bračiča. Udeležil se je pohoda 14. divizije na Štajersko, kjer je bil v borbah ranjen.

Ves čas po osvoboditvi je aktivno sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah KS Posavje in občine Bežigrad. Za svoje delo je prejel več visokih odlikovanj in priznanj. Vsi ki ga bomo poznali, ga bomo ohranili v tajnem spominu kot dobrega tovariša in borca za socializem.

Miha Erbežnik

Iz naše sredine je neozdravljiva bolezen iztrgala predvojnega revolucionarja, požrtvovalnega skromnega in predanega člana ZB NOV, Miha Erbežnika. Pokopali smo ga 17. januarja letos. Leta 1929 je bil kot član KP obsojen zaradi svoje dejavnosti na osnovi zakona o zaščiti države, na osem mesecev strogega zapora. Tudi po izpustitvi je bil ves čas, do začetka vojne, preganjan. Večkrat je bil zaprt; leta 1930 skupaj z materjo in očetom. Neposredno pred vojno je bil interniran v Ivanjico (Srbijo).

Leta 1942 je kot aktivist aretiran in zaprt v belgijski vojašnici. Zaradi pomanjkanja dokazov so ga izpustili. Toda proti koncu leta 1943 je bil ponovno aretiran in odpeljan v Dachau. Pa tudi tam je ves čas organizirano delal za našo stvar.

Po osvoboditvi je bil poleg svojega dela tudi brigadir brigade za urniško delo in sekretar osnovne organizacije KP.

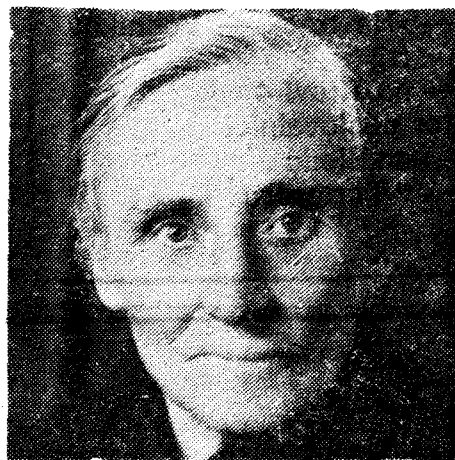
Popravek

V šesti številki TV-15 je bila v rubriki Imeli smo ljudi storjena napaka. V nekrologu bi moralo pisati, da so dr. J. Benedika pokopali 20. januarja letos.

Z neizmerno življenjsko silo in velikim optimizmom se je znana partizanska mati Helena Mlakarjeva z Babne police na Notranjskem bližala visokemu jubileju, 87 letnici. Kot vsa leta, smo vsi, ki smo jo poznali, mislili, da jo bo dočakala kot vse do sedaj, čeprav smo tudi vedeli, da so ji vojne grozote in trpljenje v koncentracijskem taborišču na Rabu močno oslabile zdravje. Vse naše upe je 12. januarja letos pretrgala njena nenadna smrt.

Helena Benčina se je rodila dne 18. marca 1890 na Ravnah na Blokah. Starši so jo vzgojili v pošteno in delovno dekle. Z lastno bistrostjo in vedoželjnostjo pa je ob vsem trdem delu na skopi kraški zemlji še našla čas za knjigo. Tudi kasneje, ko se je primožila k Mlakarjevim na gorsko kmetijo na Babni polici, je kljub številni družini še vedno segala po branju. Ljubezen do knjige in domače grude je vsajala tudi v srca svojih otrok. Njena vplivna in razsodna beseda je veliko pripomogla k temu, da je v letih pred drugo svetovno vojno ta mala gorska vasica dobila šolo in učitelja.

Odobravala je opredelitev svojih najbližjih, zlasti sina Lojzeta, za napredno kmečko delavsko gibanje, še posebej na občinskih volitvah leta 1936 in 1938. Kmalu po fašistični okupaciji naše domovine ji je sin Lojze zaupal, da dela v OF in da tudi od nje pričakuje

Partizanska mama, Helena Mlakar

pomoč in sodelovanje. Čeprav se je mama zavedala velike nevarnosti, je nalogo z zavestjo in ponosom takoj sprejela. Mlakarjeva domačija je tako že avgusta meseca 1941 postala odprt dom za organizatorje OF in KP v Loški dolini in na Notranjskem. K njej so prihajali instruktorja CK KPS in IOOF Ivan Novak-Očka in France Popit-Sine (Jokl), Alojz Ule, sekretar cerkniškega okrožja KPS, Ignac Voljč-Fric, Janez Hribar in drugi.

Mlakarjeva mati jih je sprejemala s pravo materinsko ljubeznijo. Okupator je za njeno delo kmalu zvedel in se je maščeval. 29. julija, 1942 so odgnali njo in njene ter ostale vaščane v internacijo na Rab, domačijo pa izropali in požgali.

Tudi v taborišču je neklonljivo prenašala trpljenje otrok, lakoto in lastno gorje. Celó ob moževi smrti, ki jo je bridko prizadela, je ostala trdna in nezlomljiva duha. Trdno je verovala v zmago OF.

Ko se je iz internacije vsa oslabela in izmučena vrnila, jo je čakal požgan dom in opuščene njive. Ničesar ni bilo. Vse je bilo treba pričeti znova. Dela se je lotila s podvojeno močjo. V veliko oporo in uteho pa so ji bili sinovi, še posebno Lojze-Ljubo, takrat že sekretar cerkniškega in kasneje notranjskega okrožnega komiteja KPS.

Leta 1944 ji je uspelo zasilo obnovo dom in obdelati polje. Tudi novi skromni dom je bil vedno na stečaj odprt številnim notranjskim aktivistom in partizanom. Razen tega pa je mama z veliko zavzetostjo sodelovala v SPZZ. Ni je bilo akcije v vasi, ki bi šla mimo nje. Tako je delala še nekaj let po vojni. Po vrnitvi sina Franceta iz Francije, se je preselila k hčerki v Ljubljano. Zelo rada se je vračala v domači kraj. Do zadnjega je živo spremljala hiter razvoj, napredek ter preobrazbo njene ljubljene Notranjske in vse naše domovine.

Za požrtvovalno in nesebično delo v NOB je prejela visoko državno odlikovanje.

ANTON AVSEC

● Koroškim borcem in aktivistom

V četrtek, 3. marca 1977, bo ob 16. uri v kavarni doma železarjev v Ravnah na Koroškem občni zbor Področnega odbora koroških partizanov Ravne na Koroškem.

Vabljeni!

Področni odbor
koroških partizanov
Ravne na Koroškem

● Marta Vinter, javi se!

V uredništvu TV-15 se je oglašila tovarišica Sonja Šifer, predsednica Društva stenografov in strojepiscev in povedala, da so pripravljene prevzeti organizacijo srečanja tovarišic, ki so obiskovale strojepisni tečaj v Črnomlju (morda skupno z borčevsko organizacijo v Črnomlju). Ker pa nimamo vašega točnega naslova, vas prosimo, da se takoj oglosite pri tovarišici Šiferjevi, Ljubljana, Roška 19. Hvala!

● Iščem tovariše

Večkrat prebiram v TV-15, da iščejo borci naslove svojih tovarišev, pa bom to storil tudi jaz. Kdo se me spominja v letih od 1942 do 1945, ko sem bil terenski politični delavec. Vozil sem ranjence, municijo in hrano za partizane, tudi gradivo, ki sem ga dobil od Cirila Bukovca, sem razmnoževal. To se je dogajalo v Veliki Loki, Žužemberku, Starih žagah in drugih kočevskih krajih.

Javite se mi prosim, na naslov: Anton Potrbin, Jama 21, 64000 Kranj

Na fotografiji so borci narodnoosvobodilnega boja. Prvi z leve je moj brat Dušan Sluga iz Štjaka (občina Sežana). Nazadnje je bil politkomisar Komande mesta Ajdovščina. Padel je 26. novembra 1944. Fotografija je bila verjetno posneta poleti 1944. Mi lahko kdo sporoči, kje je slika nastala in kdo so drugi štirje tovariši?

IVAN in DRAGICA
FUNA
Tomšičeva 4, p. Koper

● Kdo je bil partizan Josip?

V knjigi »Die lange Nacht«, ki je bila natisnjena v Vzhodni Nemčiji, njen avtor omenja med drugim tudi nekega partizana Josipa iz Jugoslavije. Z njim se je seznanil v drugi polovici l. 1944 v taborišču Flossenbürg na Zgornjem Bavarskem. O njem pravi, da je bil zelo dober tovariš, ki mu je mnogo pripovedoval o naši borbi proti okupatorju. Pripovedoval mu je, da so ga Nemci zajeli kot partizanskega oficirja, nekje v Karavankah, in ga odpeljali v taborišča. Spoprijateljila sta se in tako drug drugega podpirala in bodrila, da sta laže prenašala vse tegobe taborišča. Avtor knjige je bil že več let pred vojno zaprt, kot politični nasprotnik nacističnega režima in nacisti so ga v poletju 1944 pripeljali v Flossenbürg z 20 tovariši, političnimi zaporniki, iz taborišča Sachsenhausen, kjer so se, kot pravi on, uprli fašističnemu nasilju. Tudi omenja, da sta od onih 20 ostala le dva pri življenju.

Z partizanom Josipom sta bila ves čas v Flossenbürgu, vse do evakuacije taborišča, 19. aprila 1945. Skupaj sta odšla s prvim transportom, v katerem je bilo okoli 4000 zapornikov, zjutraj peš proti Dachau. Josip je med potjo zelo oslabil, ker niso imeli nikake hrane, izčrpani in izmозgani pa so bili že od prej, zato ga je Fritz močno podpiral in z njegovo pomočjo je prišel Josip v Dachau, čeprav do skrajnosti izčrpan. Če bi ne bilo tega Nemca, bi partizan Josip delil enako usodo,

do, kakor velika množica tovarišev, ki so omagali in bili ob cesti postreljeni.

Pred leti sem zbiral podatke o naših rojakih, ki so bili internirani v taborišču Flossenbürg in o teh, ki so tam ali pa na poti smrti (evakuacija) izgubili svoja življenja, a med temi ne najdem imena Josip. Ve kdo o tem?

SREČKO SORLI
BL. DOBRAVA 10
P. BLEJSKA DOBRAVA

● Popravek in zahvala

Dne 20. januarja ste v 2. številki TV 15 objavili sestavek pod naslovom »Nič več niso Drganja sela lačna vasa Staneta Erjavca. V članku pisec opisuje delo učitelja Franca Kočevarja v Drganjih selih. V članku ni uporabljen pravilni priimek učitelja, ker to ni bil Franc Kočevar, temveč Franc Hočevar (ta dva priimka se pogosto zamenjuje), nadučitelj iz Novega mesta. Hkrati se piscu članka iskreno zahvaljujemo za obujene spomine na mojega moža in očeta petih otrok-partizanov.

Zora Hočevar, žen. pok.
Franca Hočevarja in mati
5 otrok-partizanov
Ljubljana, Linhartova 60

● Javite se!

Domicilni odbor Goriškega vojnega področja in komand mest Sežana, Senožeče, Ajdovščina, Idrija, Cerkno, Čepovan, Vojsko, Črni vrh, Postojna, Dornberg, Gorica, Novgrad — prosim borce in sodelavce, da pošljejo svoje naslove z opisom, kje in od kdaj so bili v enoti oziroma v njej sodelovali ter kakšne zadolžitve so opravljali. Svoje naslove pošljite na:

Vili Jurca
domicilni odbor GVP
Prešernova 2
p. Nova Gorica

Naše uredništvo je bilo minuli četrtek spet na terenu. Tokrat smo se srečali na Jesenicah z dopisniki z Gorenjske. Aktivni in marljivi dopisniki namreč lahko svoj kraj ali območje najbolje predstavijo, zato je Gorenjska v našem časopisu tudi močno prisotna. Dopisniki, predstavniki občinskih odborov ZZB NOV in ZRVS, so o časopisu povedali precej pohvalnih besed, slišali pa smo tudi nekaj kritike ali bolj rečeno napotkov in nasvetov. Tako je imel tovariš Franc Konobelj-Slovenko nekaj pripomb glede izbire najpomembnejših dogodkov in glede dolžine nekrologov in meni, da bi nekoliko daljši tekst objavili le ob smrti nosilcev spomence in vidnejših družbenopolitičnih delavcev. S tem se uredništvo popolnoma strinja, saj bomo morali zaradi velikega števila umrlih borcev tekst v rubriki »Imeli smo ljudi« še občutneje skrajšati.

V nadaljevanju pogovora je bilo povedano mnenje, da bi moral časopis poleg informativnega značaja imeti tudi polemične članke, zaradi česar bi ga ljudje še bolj brali. Nekaj pripomb je bilo slišati tudi na račun preverjenosti in kvalitete člankov, vendar moramo, žal, povedati, da nekateri dopisniki pošiljajo svoje kvalitetnejše članke drugim časopisom, manj kvalitetne pa nam.

Foto: MILAN VOGEL

Naša obramba 2

Pred dnevi je izšla februarjska številka Naše obrambe, ki je ponovila izjemen uspeh januarske — naklado 115.000 izvodov, s čimer je revija dokazala, da je trdno usidrana v slovenskem prostoru. Tudi njen obseg je vreden pozornosti; s 96 stranmi se zdi že kot brošura.

Predstaviti vso vsebino je praktično nemogoče, zato bi radi opozorili vsaj na tiste prispevke, ki bodo posebej zanimali udeležence NOV. Na prvem mestu je zato treba omeniti odlomek iz prvega poglavja knjige Splošna ljudska obramba — strategija mira, ki jo je napisal zvezni sekretar za ljudsko obrambo armadni general Nikola Ljubičič. V odlomku general Ljubičič piše o strategiji narodnoosvobodilne vojne kot izhodišču koncepcije splošne ljudske obrambe. Zanimiv je tudi prispevek Francija Strleta Tomšičeva osvobodil Dravograd, v resnici dodatno poglavje, ki bo izšlo konec aprila v novi, dopolnjeni izdaji Strletove knjige Veliki finale na Koroškem.

V rubriki Trenutek naj... je Mile Pavlin opisal najhujše ure in najsrečnejši trenutek v NOB tovariša Franceta Kavčiča. Njegova zgodba je razgibana, napeta in precej akcijska, saj pripoveduje, kako so Kavčiča aretirali gestapovci in ga zaprli, potem pa so ga sotovariši, preoblečeni v orožnike, rešili.

V drugem nadaljevanju feljtona »Rdeča univerza«, ki pripoveduje o ilegalnem marksističnem izobraževanju in idejni izgradnji v kaznilnici v Sremski Mitrovici zaprtih komunistov, teče beseda o življenju v samici in o tem, kako je avtor — predvojni komunist začel spoznavati tajno delovanje komunistov v ječah. — V februarški številki se začne nova serija, ki bo bralecem predstavljala slovenske muzeje NOB — od velikih do manjših, tudi pomembnejše šolske in garnizijske muzejske in spominske sobe.

Med prispevki, ki govorijo o NOB in nasploh o 2. svetovni vojni, so še: Partizanske obveznice — pobotnice, Krog je sklenjen (kako so agenti Udbe končno ujeli Dražo Mihailoviča), »Brandenburgci« kot diverzanti in teroristi, Fašistična vojaška koalicija, Zakaj je bil Dresden porušen?, »Ultra Secret«... Ob koncu naj opozorimo, da je v tej številki objavljen tudi seznam tistih člankov iz lanskega letnika revije, ki pomenijo gradivo za izpite rezervnih starešin.

In še podatek: v letošnji 2. številki Naše obrambe je kar 52 različnih prispevkov in rubrik.

partizanski humor

Prenočišče

Zgodilo se je (in kaj vse se v partizanih ni zgodilo?), da se je bataljonski brivec Vence med nekim spopadom s švalbi razhajkal. Potem, ko je ves preostali dan zaman stikal za svojo enoto, je zvečer prišel v znano hišo in zaprosil za prenočišče. Po večerji ga je gospodinja odpeljala v eno izmed sob in mu odkazala čedno posteljo. Ko je ostal sam, je »pobožno« pretipal to za partizane nenavadno ležišče, na kakršnem ni spal že več kot leto dni, in si dejal: »Nocoj bom pa spal kakor baron«. Potem je stopil k oknu, v katerega je bil vdel železen križ; vtaknil je glavo skozi križ in se razgledoval po vrtu, ki se je kopal v mesečini. Ko je hotel potegniti glavo nazaj v sobo, glej zlodja, da bi

jo izvlekel iz pasti, a zaman. Tako je prebil vso noč v tistem, vse prej kot zavidljivem položaju, neprestano prizadevajoč si, da bi spravil trmasto bučo nazaj v kamro. Ko se je zdaniilo, je slišal, da prihaja gospodinja, da bi ga zbudila. Tedaj je z vso silo potegnil glavo, in posrečilo se mu je! Komaj je spet svobodno zadihal in si napol živ otipal boleče uhlje, je vstopila gospodinja in vprašala:

»No, kako si kaj spal, tovariš Vence?«

»Tako kot še nikdar«, je odvrnil in se kakor pijan odmajal iz sobe.

Politična razlaga

Neki borec je četni bolničarki Špeli potožil, da ga že dva dni boli na levi strani trebuha.

»Hem, tam je slepič, fant!« reče Špela.

»Kako, ali ni slepič na desni strani?« Špela se malce v zadregi odhriča, potem pa reče:

»Ja, včasih je že bil na desni, včasih, zdaj pa je na levi.«

»Kako je to mogoče?«

»Ali nam ni ondan komisar med politično uro pravil, da se vse spreminja po zakonu dialektike? No, zakaj bi torej ravno slepič nikdar ne smel spreminjati svojega položaja, kaj?«

IZBRAL BOŽIDAR PREMRL

»To jim je drugi dom, mnogim edini...«, mi je ondan rekla znana gledališka igralka Vladoša Simčič-Tiranova, borka Prešernove brigade, v katero je stopila v začetku devetnajststletja. In ne samo to. O življenju v neki stari stavbi na Lončarski stezi, kjer domujejo učenke Sole za medicinske sestre v Ljubljani, je napletla dolgo vrsto lepih besed. O tem, kako prijetno je delati z njimi! Pa kako rade in s hvaležnostjo prisluhnejo umetniški besedi, jo posredujejo naprej. Povedala je, da je z osemnajstimi dekleti, kolikor šteje recitatorski krožek, ki ga vodi že poltretje leto, mnogo več kot samo znanka, učiteljica. Govorila mi je tudi o sestri Kocjančičevi, kakor kličejo upravnico doma, s spoštovanjem in z občudovanjem.

Radovednost mi ni dala miru in tako sem se odpravila na obisk k dekletom, katerih delovno vodilo v življenju je: Pomagati človeku!

Kakšna so? Kdo in kako jih uči pomagati bližnjemu? To me je zanimalo. Da bi vedeli, kako žive dekleta, ki se jim začne delovni dan ob petih zjutraj ter sklence pozno v noč, dekleta, katerih življenje je razpeto med kliniko, šolo in drobnimi radostmi, ki jih doživijo v redkih trenutkih počitka. Pa je le malo manjkalo in beležnica bi ostala prazna, tako skromne so in o svojem delu, svojih prizadevanjih, nič kaj rade ne govorijo.

»Tri generacije ste že pospremili v svet, tovarišica Kocjančičeva... Kaj jim rečete ob slovesu, svojim dekletom?«

»Srečno, jim rečem!« odgovori in se toplo nasmehne. »Morda tudi to, da je življenje vredno živeti in da sreča ne pride sama, da jo moramo po-

Odmev z Lončarske

iskati. Moč pa je v nas samih! In še nekaj: Sreča je tudi v razdajanju tistim, ki potrebujejo ljubezni, nege... V vašem poklicu boste lahko srečne, jim rečem!«

To je vse, kar sem uspela zvedeti in če bi mi o Silvi Kocjančičevi ne pripovedovali drugi, bi je nikoli ne spoznala. »Takšne pedagoške delavke še nisem srečala!« mi je, na primer, o njej dejala Marjanca Pintarič, učenka tretjega razreda in predsednica aktiva zveze socialistične mladine Slovenije v domu učenk Sole za medicinske sestre v Ljubljani, ki šteje sto trintrideset članic.

Marjanca Pintarič pa je bila ta večer tudi sicer moja sogovornica. Imenitno dekle je! Doma je iz Brestanice pri Krškem. »Mamica se je sama ubadala s tremi hčerkami,« pripoveduje. »Dve sta že pri kruhu, Jožica živi v Strugah, Ivanka v Beogradu.« Potem za trenutek utihne.

»Pot, ki jo merim, ni prav lahka!« reče čez čas in se nasmehne, kot da bi hotela s smehom pregnati težave.

Pripoveduje o srednji mladinski politični šoli, ki jo je uspešno končala pa o nepozabnih dneh, ki jih je kot brigadirka preživela v Suhi kraji in Posočju. Partizanski pohodi so že redna oblika idejnopolitične vzgoje, pravi, saj so borci iz krajevne skupnosti Poljane, v katero sodi dom, njihovi pokrovitelji. Mnogo lepega jo je naučila tudi mamica. Vedno, kadar se Marjanca vrača domov, spomini pohite v vojne dni. Veliko je pretpela in na njen prispevek v boju za svobodo, je Marjanca sila ponosna. »Mama, zakaj nisi uveljavila svojih pravic, ugodnosti?« jo je zanimalo. »Borila sem se za to, da bi nam bilo lepše, ne za ugodnosti!« ji je odgovorila. Z nič manjšo toplino Marjanca ne govori o domskih prijateljih, o Pepci iz Žužemberka, Danici iz Trbovelj, o Mariji iz Raketa, Alenki iz Kočevja, Lojzki iz Zaplanine pri Trojaneh, o Vesni iz Podpreske. Pripoveduje tudi, kako so družno pomagali deklici iz Polhovca Gradca, ki se ji je zataknilo pri študiju.

»Da ste samo videli naše protestno zborovanje v zvezi z dogodki na Koroškem!« reče ponosno. Same smo ga organizirale in daleč naokrog ni bilo kaj podobnega. Do desetih zvečer se je razlegala brigadirka, partizanska pesem in se za to, da bi nam bilo lepše, ne za ugodnosti!« ji je odgovorila. Z nič manjšo toplino Marjanca ne govori o domskih prijateljih, o Pepci iz Žužemberka, Danici iz Trbovelj, o Mariji iz Raketa, Alenki iz Kočevja, Lojzki iz Zaplanine pri Trojaneh, o Vesni iz Podpreske. Pripoveduje tudi, kako so družno pomagali deklici iz Polhovca Gradca, ki se ji je zataknilo pri študiju.

Sicer pa sem jih obiskala z eno samo željo, da bi jim segla v roke, da bi postali prijatelji.

In ni mi bilo žal! S seboj sem ponesla bogata spoznanja. Spoznanja o človeških vrlinah, ki jih človek ne srečuje vsak dan... In prav zaradi teh vrlin je ta stavba, čeprav stara in vlažna, kot nam je dejala Vida Sončar iz četrtega razreda, svetla, prijazna in polna življenja. Prepričana sem tudi, da bodo del te svetlobe ponesle s seboj, v nov, moderen dijaški dom, katerega temeljni kamen je že ograjen. V dom, kjer bodo sončni žarki večkrat posijali kot tu, kjer bodo sobe ogrevane s centralno kurjavo in kjer ne bo starih peči, ki so jim tako rade ponagajale. S seboj bodo ponesle tudi spomin na neko staro stavbo na Lončarski stezi. Saj ne morejo drugače! Samo enkrat sem vstopila vanjo, pa srečanja z njo, z dekleti in sestro Kocjančičevo ne bom nikoli pozabila.

To so srečanja, ki — presenečajo. Ob slednjem pa sem se vendarle zamislila!

MILENA STRAJNAR

Takrat smo gradili Novo Gorico

To mi je pripovedoval naš vaščan, krajan Bakovcev, Leopold Vogrinčič

Oče mojega sošolca je bil brigadir. — Mladina iz vseh krajev naše domovine je po vojni pomagala graditi Novo Gorico. Naši domovini je namreč ostal le del tega mesta, pretežni del je ostal pod Italijo. V mladinski delovni brigadi iz Prekmurja, ki se je imenovala po Stefanu Kovaču, sem bil od julija do avgusta leta 1948. V brigadi sem bil šest tednov, šel sem pa zato, ker sem hotel pomagati porušeni domovini, ker sem želel graditi novo mesto.

Iz Murske Sobote do Nove Gorice smo se peljali z vlakom, v katerem so nam dodelili posebnega vagona. Ko smo prispeli v Gorico in izstopili, se nas je pet fantov napotilo na stranišče. Bila je noč in zdijali smo za zgradbo železniške postaje. In veste, kaj se nam je zgodilo? Prihiti so italijanski vojaki in nas obkolili. Mislili so namreč, da hočemo pobegniti v Italijo, saj smo pravzaprav že prestopili državno mejo. Drugi brigadirji, ki so videli, da smo zašli, so takoj obvestili komandanta naše brigade in šele na posredovanje naših vojakov, so nas končno spustili na našo stran.

Vidiš, tako je bilo tiste dni! V Novi Gorici smo pomagali graditi cesto in kanal. Disciplina je bila po-

dobna vojaški. Ob sedmih smo vstali, se uredili, najedli, nato pa odšli vsak v svojo četo. Razvili smo zastavo ter nato s pesmijo »Hej, brigade« in harmoniko odkorakali na delo. Z delom smo hiteli, kajti vsaka četa bi bila rada najboljša. Zdi se mi, da je bil moj najlepši dan, ko je naša četa dobila prehodno udarniško zastavo. To se je zgodilo večkrat. Nepopisno pa smo bili veseli, ko so se zbrale vse brigade in je komandant štaba proglasil brigado »Stefan Kovač« iz Prekmurja za udarno. Tega veselja smo bili deležni trikrat.

V brigadi Stefana Kovača nas je bilo okrog stopeneset. Koliko nas je bilo vseh skupaj, se ne spomnim več! Zdi pa se mi, da je bilo takrat tam šestnajst brigad. Občutki so bili zelo lepi, saj smo z veseljem delali pri gradnji mladega mesta. V prostem času smo prirejali mitinge, igrali šah, nogomet in druge športne igre. Dogodkov je bilo mnogo in kdo bi lahko vse povedal! Največ je bilo veselih, saj smo bili mladi, navdušeni za delo, težave smo premagovali s tovarištvom in pred nami je bil en sam cilj: Pomagati domovini!

To mi je pripovedoval naš vaščan, krajan Bakovcev, Leopold Vogrinčič.

DANICA VOGRINCIC

Spomini pa bledijo

»Delo je moje življenje,« pravi in po tem pravilu se ravna še danes

Leopold Merhar je bil borec narodnoosvobodilne vojske in okupatorjev bič je okusil že kot šestnajstletni fant. Za svobodo domovine, za lepši jutrišnji dan, se je boril z vsem žarom in že avgusta leta 1942 so ga sprejeli v Zvezo komunistične mladine Jugoslavije.

Pa tudi sicer je znan po svoji priaznavnosti, delovni zagnanosti. »Delo je moje življenje,« pravi in po tem pravilu se ravna še danes. Takšnega poznamo tudi v brežiški gimnaziji, kjer poučuje predmet »obramba in zaščita«. Ne le to, tudi izredno priljubljen je med dijaki, saj je zapisan na vrhu naše lestvice, če lahko tako rečem!

»Moji tovariši me poznajo pod imenom Francelj,« reče in pogled mu splava po kabinetu, polnem pripomočkov, ki rabijo za pouk predmeta »obrambe in zaščite«.

Tako skromnega zapisa, kot vam ga pošiljam, tovariš Leopold Merhar prav gotovo ne zasluži. V opravičilo: Priganjal naju je čas! Komaj sva si dobro segla v roke, že sva se morala posloviti. »Tudi spomini bledijo,« reče ob slovesu tiho. Da tovariš Leopold Mer-

Tovariš Leopold Merhar sprejema priznanje (iz albuma ZRVS Brežice)

har zasluži našo pozornost in zahvalo, pa potrjuje tudi poslana fotografija, na kateri prejema priznanje.

»Pa še kdaj drugič!« so besede, s katerimi se poslovim od tovariša Merharja.

FANIKA ILC

Večno živ spomin

Iz vseh zgodb je čutiti tudi babičino ljubezen do haloških gričev, čeprav zemlja skopo rodi in mnogi ljudje še danes nimajo dovolj belega kruha

V srcih naših staršev še vedno žive spomini na vojni čas, tudi v srcu moje babice, ki je takrat živela v Haložah! Čeprav so bili Haložani revni, so tudi oni prispevali svoj delež za svobodo našega naroda.

Neko noč so se k babici zatekli lačni in utrujeni borci. Babica ni imela bogate hiše in čeprav je morala preživljati šest hčera, gostoljubja borcem za svobodo ni nikoli odrekla. Tudi pomagala jim je, po svojih najboljših močeh. Tako je najstarejša hčerka šla na stražo, moja mamica, takrat še zelo mlada, pa je drugim partizanom, ki so čakali v gozdu, odnesla pošto. Ko je komandirju izročila pošto, se je urnih nog odpravila proti domu. Na poti je naletela na nemško patroljo. Spraševali so jo, kjer so partizani. Ker jih ni hotela razumeti, so ježno odšli dalje. Mama pa je vso pot tekla proti do-

mu, da bi partizane pravočasno opozorila na nemško nevarnost. Partizani so se hitro umaknili v gozd in ko so Nemci prišli do hiše, je bila v njej že tema, kot da se v hiši tisto noč ni nič dogajalo.

Partizani so se odslej redno oglašali pri babici. Vedno jih je toplo sprejemala in čeprav so bili žganci velikokrat nezabljivi, so jih borci s slastjo pojedli, saj jih je skuhalo revna, a dobra haloška viničarka.

Moja babica rada sega v vojni čas in vedno pove kaj novega. Vse zgodbe pričajo o žrtvovanju naših ljudi za svobodo. Iz vseh zgodb je tudi čutiti babičino ljubezen do haloških gričev, čeprav zemlja skopo rodi in mnogi ljudje še danes nimajo dovolj belega kruha.

SONJA PINTARIČ

RAZVIVANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Obrambni dan – tudi v Mojstrani

Naloge smo poznali. In to je bilo dovolj, da bomo lahko dokazali, da se tudi na nas lahko zanesejo, če bi bilo potrebno.

Zavijajoč glas sirene je pretrgal mirno sobotno dopoldne. Vaščani Mojstrane, ki so hiteli po opravkih, so le za hip postali. Vsi so vedeli, da imamo v šoli obrambni dan, pa so potem mirno nadaljevali začrtano pot...

Bilo je mrzlo decembrsko jutro. Ni se še zdanilo, ko smo že polnili učilnice. Odbor za pripravo obrambnega dne je še enkrat pregledal načrt. Mi smo bili tisto jutro nenavadno mirni. »Nam bo uspelo?« smo se vprašali. »Bo!« Naloge smo poznali. In to je bilo dovolj, da bomo lahko dokazali, da se tudi na nas lahko zanesejo, če bi bilo potrebno.

Poslušali smo predavanja o rojstvu naše armade, o njenem boju za svobodo domovine in o Jugoslovanski ljudski armadi danes. Gledali smo filme o splošnem ljudskem odporu, ko je zatulila sirena... Tiho in hitro smo zapustili razrede. Nekaj deklet je steklo k najmlajšim, da so jim pomagali pri oblačenju in obuvanju. V dobri minuti je bila šola prazna. Razdelili smo se v skupine, na dogovorjeno mesto pa smo hiteli v treh skupinah.

Naš razred je moral poskrbeti za prehrano in tako smo s polnimi nahrbtniki tekli čez čistino v zavetje skal.

Kmalu zatem so v okolici šole od-

Tudi moj stari ata je doživel nekaj strašnih trenutkov. Enega izmed njih mi je pripovedovala mama, ker je stari ata umrl kmalu po vojni.

Po poklicu je bil moj stari ata električar, zato je moral biti vedno na razpolago Nemcem. Doma ga je v strahu, da se mu ne bi kaj zgodilo, čakalo šest otrok in žena. Tako je bilo tudi leta 1943. Stari ata je pravkar plezal na drog, da bi zvezal pretrgane žice, kar takrat ni bila redkost, ko so mimo prišli Nemci. Bilo je to v času, ko so nabirali talce in ko so zagledali starega očeta na drogu, so mu ukazali, naj gre z njimi. Najprej so ga odvedli v zapor. Tam je bilo zbranih že veliko ljudi. Ko se je Nemcem zdelo, da je talcev že zadosti, so jih prenehali izbirati. Drugi, ki so jih že

V Ulici talcev

nabrali, med njimi tudi moj stari ata, so bili zaprti dva dni.

Bilo je tretji dan, ko so jih vse odvedli v današnjo Ulico talcev. Tam so morali poklekniti. Kmalu so vsi spoznali, kaj jih čaka. Prve, ki so bili pri roki, so obesili kar na ograjo. Drugi so morali vse to gledati in čakati, da pridejo na vrsto. Marsikdo si je želel, da bi ga čimprej obesili, da bi mu ne bilo treba gledati tega grozodejstva.

Vrsta je prišla tudi na mojega starega ata. Že so ga priveli pred ograjo, ko se je pripeljal Nemec in rekel, da potrebuje ljudi za prisilno delo. Vsi talci, ki so to strahoto doživeli, si od presečenja še dolgo niso mogli opomoči. Tudi vstati niso mogli. Šele čez čas, ko so jih Nemci začeli priganjati, jim je to uspelo.

Po nekaj dneh se je stari ata vrnil domov. Vsa družina je že mislila, da je mrtev. Ko je prišel, so se ga vsi razveselili, hkrati pa jim je bilo hudo za druge nedolžne žrtve.

V spomin na te dni nosi ta ulica v Novem mestu ime Ulica talcev.
ELKA BOBNAR

jeknile prve eksplozije bomb, a mi smo bili že na varnem. Zborna mesto je bilo v gozdu. Skupine so poslale v štab kurirje s sporočilom, da smo vsi zbrani. Iz štaba so prihajala prva povelja. Postavili smo straže. Na bližnjo vzpetino smo poslali izvidnico. Iz vej in snega smo gradili zaklonišča. Nekaj deklet je prevzelo delo v šotoru za prvo pomoč. Vse ranjence so dobro oskrbele. Fantje so razstavljali in sestavljali puške, strojnice in mitraljeze... Bilo je vznemirljivo, ni kaj reči!

Sneg je naletaval in mrzel veter nam je bril v obraz. Ob delu in zavzetosti zanj, mraza skorajda nismo čutili! Vsi smo imeli polne roke dela, otroci in učitelji, člani Zveze rezervnih vojaških starešin, gasilci in graničarji s karavle Belca. Iz vasi smo zaslišali sireno, znak za konec nevarnosti. Spet smo se zbrali in odkorakali proti šoli. Na čelu kolone je vihral naš pionirski prapor. Vse naokrog se je razlegala partizanska pesem. V sreih smo čutili mnogo več kot samo veselje in zadovoljstvo nad dobro opravljeno nalogo: kar smo doživeli, je bilo nepozabno!

Obrambni dan je uspel, tako so nam rekli tisti, ki so spremljali naše delo.

TEKST: LILIJANA GARTNER
FOTO: JOŽE KRANAR

Heroj Ivan Sulič-Car

»Ne sebe — vas sem videl, ko sem življenje svoje dal.«

Da se predstavim: Sem učenika Osnovne šole Miren pri Novi Gorici. Naša vas Bilje je bila med narodnoosvobodilnim bojem zelo aktivna. Iz Bilj je odšlo k partizanom veliko mož in fantov, med njimi tudi narodni heroj Ivan Sulič-Car. Njemu in njegovim soborcem v spomin sta v naši vasi postavljena dva spomenika, na katerih so vklesana tudi njihova imena.

In kaj piše na plošči, postavljeni v spomin heroju Ivanu Suliču-Carju, ki je bil rojen 17. 10. 1923 v Biljah in ki je padel 20. 12. 1944?

»Ne sebe — vas sem videl, ko sem življenje svoje dal. In vi? Komu življenje vaše? Njim, ki prihajajo, da bi v miru uživali naših žrtev — sad.«

O njegovem življenju pa mi je govoril Jože Vovk:

Kakšna je bila njegova mladost?

— Njegova mladost je bila grenka. Bil je nezakonski sin. Ko je bil še majhen, ga je zapustila mati in od takrat dalje je živel pri svoji stari mami. V šoli je bil zelo priden. Ko je končal osnovno šolo, se je v Gorici izučil za mizarja. Že kot deček se je zavzemal za delavski razred. Vključil se je v protifašistično delavsko gibanje. Kot fant je sodeloval pri raznih akcijah. Ko je vladal najhujši teror, je, na primer, razobesil na dimnik oporne slovenske zastavo. V mladinsko organizacijo so ga sprejeli že leta 1941. Takratnim organizatorjem je pomagal tudi organizirati mladino v Biljah.

Kdaj je odšel k partizanom?

V taborišču

Moj dedek je bil med vojno zdravnik pri Rdečem križu v Ljubljani. Ko je Rdeči križ pošiljal partizanom zdravila, obveze in druge pripomočke za zdravljenje, so Nemci to zvedeli. Neke noči, ko je družina spala, jo močno potrkalo na vrata. Moja babica je vstala in šla pogledat. Pred vrati so stali Nemci. Iskali so dedka. Vsa družina se je prebudila

Mimo Mateje ni prišel nihče, ki ni poznal gesla

Petošolci se vračajo z menjave straže

Tudi naše bolničarke niso bile brez dela

kramljanje

»Po prijetnih počitnicah sem spet prišla za pero in opisala naš obrambni dan,« piše Lilijana Gartner iz Mojstrane.

»Misel na opis tega dne me je spremljala dalj časa, saj smo ga imeli že v decembru. Dan je vsem nam ostal v lepem spominu. Doživeli smo toliko zanimivega in nevsakdanjega, da se o tem še pogosto pogovarjamo. Posebno všeč nam je bilo, da so bili odrasli zadovoljni z našim delom. Prilagam fotografije s tega dne, sami pa presodite, katera izmed njih ustreza za objavo. Tudi Alenkin prispevek v predzadnji številki TV-15 sem prebrala. Bil mi je zelo všeč. Takoj sem pobrskala po svojih spominih in si ogledala fotografijo z našega srečanja v Vinici, kjer je bila z nami. Res je! Kdo bi mogel pozabiti na naša prijetna srečanja, na naše skupno delo! O tem tudi sama večkrat premišlujem.«

Morda naslov, ki si ga dala sestavku, draga Lilijana, kot sama ugotavljaš, res ne pove vsega, kar ste ta dan doživljali. Zato pa naslov dopolnjujejo besede, fotografije in konec koncev tudi misli, zapisane v tvojem pisemcu.

Iz mojstranske osnovne šole se je s pesmico »Zvezda« oglasila tudi Branka Lah, učenka petega razreda in članica zdaj že kar zelo uspešnega novinarskega krožka!

Objavili jo bomo drugič.

Kako prav je, spoštovana tovarišica Romihova iz Bistrice ob Sotli, da ste nas opozorili na napako, ki smo jo zagrešili. Na hrbtno stran risbice nisem pogledala in prepričana sem bila, da je delo Mateje Rautner, saj je bila speta s sestavkom, posvečenim Denžičevim fantom. To je vse, kar lahko zapišem v svoje opravičilo. Prav pa je, da tudi našim bralcem pojasnimo, za kaj pravzaprav gre.

»Mateja Rautner rada, tekoče in doživeto piše,« sporoča Milena Romih. »Po napotkih je napisala spis o Denžičevih. Sklenila sem, da vam ga pošljem. Ob isti priložnosti sem poslala tudi risbico Marike Uršič iz Zagaja. Mislim, da je to pisalo na hrbtni strani. Izbrala sem jo zato, ker zelo rada in uspešno riše. Po tolikem času, saj je od poslanega preteklo že veliko časa, ste se spet spomnili mojih učenk. Hvala! Ker odraslega krivica boli, otroka pa lahko spremlja na njegovi dolgi poti življenja, bi prosila, da sporno avtorstvo prisodite: MARIKI URŠIČ, ZAGAJ, p. BISTRICA OB SOTLI.«

Le nekaj bi želela dodati k vašim besedam. Ne le spomnila, misel na vaše varovance, če lahko tako rečem, me stalno spremlja. Zgodi se le, da enostavno ne utegnem povprašati, kako ste in zakaj se pogostje ne oglašate. Naj to storim danes! Pa še nekaj: Vsi sestavki, ki pridejo iz vaše šole, ne le besede Mateje Rautner, so tekoče in doživeto, zrelo napisani!

Zato vas, spoštovana tovarišica Romihova, pogrešam bolj, kot si morda mislite.

Lepo pozdravljeni!

Milena

in otroci so začeli jokati. Dedka so nato odpeljali. Drugi dan so zvedeli, da je zaprt na sodišču v Ljubljani. Isto noč so Nemci zaprli še sedem drugih uslužbencev Rdečega križa. Čez dva tedna so dedka odpeljali v Auschwitz, enega izmed najbolj strašnih koncentracijskih taborišč, v katerem je bil eno leto. Domov se je vrnil bolan in čez tri leta je umrl.

Jaz si ne želim vojne, žalosten pa sem ker nimam več dedka.

MARKO KOCUTAR

besede in dejanja

● Največje zanimanje za teme o KP in samoupravljanju

V enoti Milana Gligorića se je te dni končal tečaj o marksizmu, ki so mu prisostvovali tudi vojaki, ki sicer niso člani KP. Poslušanje predavanj je bilo za njih neke vrste priprava za vstop v partijo. Ta vojaška enota je organizirala tečaj že drugič in ugotovila, da je tovrstno seznanjanje slušateljev in vseh zainteresiranih za vstop v KP najprimernejše. Poslušalci so na tečaju aktivno sodelovali, imeli pripravljenih veliko vprašanj predvsem iz teme KP in seveda samoupravljanja. V zvezi s tem so organizirali tudi dva ciklusa predavanj »ZK v borbi za izgradnjo socialistične Jugoslavije« in »Samoupravljanje kot oblika diktature proletariata«.

BORBA — 16. 2. 1977

● Spominsko območje Kumrovec—Trebče

Kumrovec, kjer se je rodil tovariš Tito, in Trebče, rojstni kraj njegove matere, kjer je Tito preživel ne le del svojega otroštva, temveč tudi svojega revolucionarnega dela, morata biti neolčljiva celota, saj sta bila oba kraja ob Sotli tudi skozi stoletja povezana s številnimi nitmi bratstva in enotnosti. To je bila poglobljena misel pogovora o razvoju spominskega območja, na katerem so sodelovali članica sveta federacije Lidija Sentjurc in sekretarja izvršnih komitejev predsedstev CK ZK Hrvatske Dušan Dragosavac in Franc Šetinc, kot tudi predstavniki obeh sosednjih občin.

DELO

● Izkoristiti ustvarjalne sposobnosti

Zvezni biro za zaposlovanje je imel svoje zasedanje v Sisku, na temo »Identifikacija nadarjene mladine in načini, kako pomagati to nadarjenost razvijati«. Kot je v uvodnem referatu razložil pomočnik direktorja Zveznega biroja za zaposlovanje tovariš Ratko Marčić, je bil namen posvetovanja ugotoviti, kako se sistematično lotiti tega posla. Potrebno bi bilo namreč izoblikovati teoretična merila in metodo pa tudi pogoje za takšno ugotavljanje in izpeljavo naloge. V jugoslovanskem merilu je na tem področju eksperimenta dala najboljše rezultate delovna organizacija Združene samoupravne interesne skupnosti za zaposlovanje v Sisku, ki so ji prav zaradi tega tudi zaupali organizacijo prvega srečanja na to temo v jugoslovanskem merilu. Pri tem delu se bodo morali odločujoči forumi seveda močno osloniti na dosežke znanosti in družbene analize, kjer je možno povezovati individualne in družbene cilje.

JEDINSTVO — 17. 2. 1977

● Daleč od namenov

Družbeno koristno delo, kot si ga zamišljamo danes, je rekel Mile Žegarac, direktor Prosvetno-pedagoškega zavoda, je daleč od svojih pravih namenov. Učenci delajo nekaj, česar končni rezultati niso prav jasni, učitelji pa imajo po drugi strani obveze, ki se že v osnovi ne skladata. Njihova dolžnost naj bi bila vodenje evidence, vrednotenje učencevih rezultatov in njihov odnos do dela. Bati se je, da način, kakor se danes gleda na družbeno delo, lahko sproži plaz, ki bo prvotno lepo zamisel spremenil v navadno administrativno opravilo.

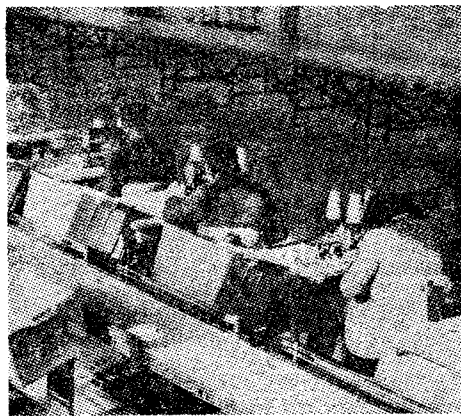
BORBA — 16. 2. 1977

● Za resnico o Biokovu med NOB

V večini do danes objavljenih del o narodnoosvobodilni borbi v Jugoslaviji, Biokovo še ni dobilo mesta, ki mu gre. V zvezi s tem so se sestali odgovorni organi, na seji pa je prisostvoval tudi član izvršnega komiteja CK ZKJ, tovariš Jure Bilić. Posebno za mlade bi bilo koristno, da spoznajo pravo zgodovino domačega kraja v času revolucije. Kot je znano, je iz tega območja sodelovalo v vrstah narodnoosvobodilne vojske več kot 10.000 borcev, tod je bila ustanovljena 26 divizija, prvi mornarski partizanski odred in več kot 20 drugih enot. Da bi se ta napaka popravila so ustanovili odbor za negovanje revolucionarnih tradicij, v katerem so predstavniki podbiokovskih, neretvanskih, otočnih in zapadno-hercegovaških občin, ki so že med vojno tesno sodelovale in predstavljale politično enoto s skupnim vodstvom. Nujno zato je, da se tudi o tem predelu naše države spozna resnica in doprinos v času NOB.

POLITIKA — 16. 2. 1977

● Jugoslovanski fenomen: veliko zaposlovanje, veliko nezaposlenih

Na skupnostih za zaposlovanje je prijavljenih 650.000 ljudi, vprašanje pa je, kdo je dejansko nezaposlen. Ko so pred kratkim v neki televizijski oddaji beograjskega studia razpravljali o vprašanju zaposlovanja v Jugoslaviji, je več udeležencev omenilo, da bo pri nas nezaposlenih znatno manj potem, ko se bo po merilih zakona o evidencah na področju dela ugotovilo, koga od 650.000 ljudi, ki so prijavljeni skupnosti za zaposlovanje, je treba šteti za dejansko zaposlenega.

V tem odstavku omenjenega zakona je rečeno, da se »za dejansko nezaposleno osebo šteje oseba, ki je sposobna za delo, ki želi v Jugoslaviji sprejeti zaposlitev, kakršna ustreza njenim delovnim in strokovnim sposobnostim, in ki nima možnosti, da bi sebi in družini s svojim delom zagotovila za življenje nujno potrebna sredstva.« Konkretna merila o tem bodo določena v samoupravnih sporazumih republiških in pokrajinskih skupnosti za zaposlovanje, znano pa je, da bodo upoštevala predvsem to, kdo od prijavljenih ima zemljo ali podobno možnost za osebno delo in zaslužek.

GOSPODARSKI VESTNIK — 17. 2. 1977

Adolf Pušnik

(6)

NASTANEK IN RAZVOJ STALINIZMA

Potem pa je prišla, 29. junija 1948. leta, Resolucija Informbiroja, kot značilen umotvor stalinistične politike in propagandne industrije.

V predzadnji, sedmi točki te Resolucije, se zadnji stavek glasi: »Dejstvo, da so Jugoslovani odbili da pred Informbirojem polagajo račun o svojem delu, da poslušajo kritične pripombe drugih KP, pomeni dejansko kršitev enakopravnosti KP in je enako zahtevni, da se KPJ v Informbiroju ustvari privilegiran položaj«.

Pravzaprav je to edina točna in neizpodbitna ugotovitev te Resolucije. KPJ pač ni prizadevala nobenega vrhovnega sodnika in tožnika izven KPJ in FLRJ, ni hotela nikomur zunaj naših meja polagati računa o svojem delu, dejansko je želela in hotela imeti »privilegiran položaj v IB«, toda tovrstne privilegije si je izborila naša partija in naše ljudstvo s samostojno, izjemno borbo in revolucijo v primerjavi s članicami Informbiroja, katere je osvobodila sovjetska armada. Ta privilegij se je imenoval — popolna svoboda ter suverenost življenja in odločanja KPJ in FLRJ, doma in v svetu.

Potemtakem je bil takšen položaj KPJ in FLRJ v odnosu na polkolonialni karakter Informbiroja do drugih vzhodneevropskih partij zares nekaj izjemnega in »privilegiranega«.

Spopad in soočenje naše revolucije in naše KPJ s Stalinom ter Informbirjem, je bil dejansko nekoliko posebna oblika mednarodnega razrednega boja, saj je šlo za boj med imperialističnim zunanje politično doktrino stalinističnih državnokapitalističnih ideoloških struktur na eni, ter marksistično, samoupravno, neodvisno in protiblokovsko se razvijajočo jugoslovansko družbo KP in državo.

Z vidika marksistične dialektike in politične filozofije je bil takšen razredni spopad neizbežen in neizogiben, saj je šlo (in tudi danes še gre — neostalinizem) za dva nosilca povsem nasprotujočih ideoloških, političnih, filozofskih, ekonomskih in zunanje političnih konceptov ter sestavin, ki se prej ali slej križata in trčita skupaj.

Če je bil Informbiro malce nepričakovan, je bil vzrok v nezadostnem poznavanju stalinistične ideologije in politike, njenih trendov in možnosti, nerazvitosti družbenih znanosti pri nas in v svetu, naši usmerjenosti v lastno izgradnjo ter seveda stanju in mednarodnih odnosih in mednarodnem delavskem gibanju, ki je tudi objektivno omogočalo ter podpiralo stalinistično politiko in blokada FLRJ.

● DRŽAVLJANSKA VOJNA V ŠPANJI IN STALINOV INTERESI

Španska državljanska vojna se je začela 18. julija 1936. leta z uporom frankističnih čet proti republiki, končala pa se je prvega aprila 1939. leta s padcem Madrida.

Ta vojna je časovno sovpadala z dogodki, ki so pogojevali Stalinovo politiko in odnos do španskih republikancev:

1. Istočasno je potekala prva velika čistka v SZ.
2. Leta 1937 je Japonska napadla in zasedla Madžurijo ter s tem ogrozila varnost SZ (vendar sta SZ in Japonska 1941. leta podpisali pakt o nevtralnosti).
3. Ze leta 1934 je Stalin iskal možnosti in stike za sporazumevanje s Hitlerjem.

Stalin je računal, da mu bo mor-

da uspelo republikansko Španijo pogniti v sovjetsko vplivno območje brez večje vojaške pomoči, a nika kor ne za ceno političnega, še manj pa vojaškega spopada z Nemčijo. Njegovo politično vodilo in ukaz, ki ga je sporočil na seji Politbiroja CK partije je bilo: »Ostanite izven topniškega ognja«.

Poglavitni razlog za padec španske republike je bil v njeni notranji slabosti, neenotnosti in neučinkovitosti vlad, katalonski in baskovski nacionalizem in separatizem, šibkost KP in drugih naprednejših strank ter mednarodna izoliranost in oviranja.

Od zunanje pomoči je republikanska armada dobila okrog 23 ladij orožja in vojaške opreme iz SZ, kar je plačala z zlatom, od mehiške vlade eno ladjo pomoči ter kadrovske, v obliki mednarodnih prostovoljcev, katerih brigade so se odlično izkazale v bojih, vendar pa niso mogle nadomestiti naštetih političnih in vojaških slabosti republikancev.

V odnosu do španske vojne je Stalin taktiziral in čakal na razplet. Ko je bila očitna ogromna vojaška premoč Franca ob veliki podpori Nemčije in Italije, se je SZ konec 1938. leta umaknila iz Španije.

Razumljivo je, da za kakšno obsežnejšo vojaško in politično angažiranje v Španiji ni imel Stalin ne ideoloških, ne političnih razlogov. Stalinizem je bil v tem času že trdno ustaljen sistem, ki je bil napram Oktobrski revoluciji kontrarevolucionaren, pa so zaradi tega odpadli ideološki razlogi njegovega posredovanja. Političnih motivov pa tudi ni imel, saj je bilo perspektivno nje mu dosti več od sporazumevanja in prijateljstva z močnim Hitlerjem, s katerim je komajda pet mesecev po padcu španske republike podpisal pogodbo o nenapadanju in tajne protokole.

● DRŽAVLJANSKA VOJNA V GRČIJI

Fašistična Italija je 28. oktobra 1940. leta napadla Grčijo, vendar se je grška armada pogumno borila in Italijanom je trda predla, zato je 6. aprila 1941. leta še nemška armada napadla Grčijo in le-ta je morala 20. aprila kapitulirati.

Svobodoljubno grško ljudstvo se ni moglo sprijazniti z okupacijo, zato se je dvignilo v upor. Ze 27. septembra 1941. leta so ustanovili Narodnoosvobodilno fronto Grčije (EAM), katero so sestavljale KP, Narodna demokratska stranka, Socialistična stranka, Združena socialistična stranka, dve sindikalni organizaciji, več mladinskih organizacij, združenj idr. skratka, njena sestava je bila ideološko in politično zelo raznovrstna, neenotna, kar je končno imelo tudi negativne posledice za njen obstoj in zmago. Iz EAM je kmalu zrastle Narodnoosvobodilna vojska Grčije — ELAS. Vstaja se je zlasti okrepila in razširila v drugi polovici 1943. leta, po kapitulaciji Italije. Takrat je ELAS dobil veliko orožja in vojaške opreme, v svoji sestavi je imel 50.000 borcev, formiranih v deset divizij, ter močne zaledne ustanove in aktiviste.

Toda grško osvobodilno gibanje so razjedali notranji idejni in politični spori, napačna taktika pridobivanja in širjenja vstaje in borcev (90 odstotkov borcev ELAS je bilo kmetov, delavci po mestih praktično niso bili vključeni v enote), kasneje, v drugi etapi vstaje, po letu 1945, se je pojavilo še frakcionaštvo znotraj vodstva KP.

Se nadaljuje

• TV-15 izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Uprava in naročniški oddelk • TV-15, Miklošičeva 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana telefon 320-486

● Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERSEK
● Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, LEOPOLD VERBOVSEK, MILAN VOGEL
● Tehnični urednik: SINE KOVIČ
● Tajnica uredništva: MARA OKORN
● Telefon uredništva: 327-780
Leta naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarje

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo • TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana
Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije števil 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za • TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

● Tisk in klišejl: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35